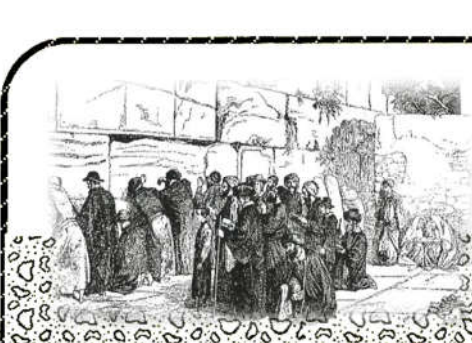

בס"ד מפתח בין המייצרים חלק ג' תוכן מ-א1 עד ד8א

עמוד	
1	א1ב מפתח בין המיצרים חלק ג
2-3	ד5 חידון ירושליים אותיות שאלוני
4-5	ד5א עיוני צום עשרה בטבת מעגל השנה
6-15	ד5ב ימי התענית בחודש טבת הרב שטוב
16-18	ד6 על קמץא ובר קמץא
19	ד6א סיפור ירושליים קמצא ובר קמצא קרית ספר
20-22	ד6ב סיפרון על תשעה באב 1
23-24	ד6בא סיפרון על תשעה באב 2
25-26	ד6בב סיפרון ירושליים על נהרות בבל דו צדי 2
27	ד6ג סיפור לפרשת השבוע - תשעה באב
28-29	ד6ד מאמר ימי בין המצרים היית בבית המקדש
30-31	ד7 עיוני ירושליים דף קשר קרית ספר שבת חזון
32-72	ד7 עיוני ענייני שלשת השבועות מנוקד
73	ד7 עיוני שלושת השבועות
74-76	ד7א עיוני דיני תשעה באב מנוקד
77	ד7ב עיוני ירושליים הלכות תשעה באב
78	ד8 מטות מסעי- בין המיצרים- הוספה
79	ד8א עיוני צפיה לגאולה

ימי בין המצרים

- א** בסעודה המפסקת שלפני תשעה באב טובלים פת ב.....
- ב** עיר גדולה שעמדה לאחר חורבן בית שני ונלכדה בתשעה באב, מי זו?.....
- ג** מאורע של אבל שהתרחש לאחר שנים רבות בתשעה באב בארץ רחוקה.....
- ד** הפרשה הקודמת לתשעה באב.....
- ה** עייני במגילת איכה ומצאי פסוק אחרון של המגילה שהקהל אומר בקול.....
- ו** פרשת השבוע לאחר ט' באב – וממנה קריאת התורה בבקר תשעה באב.....
- ז** חתן שובר כוס מתחת לחופה, מה הסבה?.....
- ח** השבת הקודמת לתשעה באב נקראת "שבת".....
- ט** מי החריב את ביהמ"ק השני?.....
- י** בתשעת הימים מקפידים לא לאכול בשר ולא לשתות.....
- כ** מלאכה שאסורה בתשעת הימים.....
- ל** המרגלים חזרו ובתשעה באב בכו בכיה של חנם ונקבע בכיה.....
- מ** בתשעה באב לא עוסקים בתלמוד תורה (עניני החורבן, כן) מפני שנאמר: פקודי ד' ישרים.....
- נ** אחד מ-5 האסורים.....
- ס** חייב כל אדם להשאיר בביתו זכר לחורבן כנגד הפתח ומהו? חלק מהקיר ללא.....
- ע** על ג' עוונות נחרב ביהמ"ק הראשון על.....
- פ** בתשעה באב נוטלים ידיים עד.....
- צ** חלק מהקינות נתחברו ע"י רבי יהודה הלוי ביניהן:.....הלא תשאלי לשלום אסיריך"
- ק** איך נקראים פרקי האבל שאומר הצבור (גם ביחידות) לאחר המגילה?.....
- ר** יש להצטער בט' באב בענין משכבו. יש נוהגים לשכב על ה..... ולשים אבן תחת.....
- ש** ביום תשעה באב לא נאמר זו לזו מלה יקרה וחשובה. מהי?.....
- ת** עייני בקצור שו"ע בסימן קכ"ד סעיף ג' – ומצאי מה לא ינהגו בבקר של תשעה באב כמו בכל יום חול? אין מניחין.....

"איכה ישבה" שאלו את בן עזאי. א"ל: רבינו, דרוש לנו דבר אחד ממגילת קינות.
א"ל: לא גלו ישראל עד שכפרו ביחודו של עולם. א – מ"איכה" ובמילה שנתנה ל-כ' דורות כ מ"איכה".
י – י הדברות. י-מאיכה
וב-ה' ספרי תורה ה – מאיכה.
אמר רבי לוי: לא גלו ישראל עד שכפרו ב-ל' כריתות שבתורה וב-י הדברות
במנין איכה ישבה בדד איכה = 36. בדד = 10.

נאמר בתהלים ע"ט: "מזמור לאסף אלקים באו גויים בנחלתך". מדוע נאמר מזמור לאסף ולא קינה לאסף? אלא משל למלך שעשה חופה לבנו וסיידה וכיירה וציירה. ויצא בנו לתרבות רעה, מיד עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים ונטל פדגוג שלו איבוב (חלול) של קנים והיה מזמר, אמרו לו: המלך הפך חופתו של בנו ואתה יושב ומזמר? אמר להם: מזמר אני שהפך חופתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו.
כך אמרו לאסף: הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר?
אמר להם: מזמר אני, ששפך הקב"ה חמתו על העצים והאבנים ולא שפך חמתו על ישראל.
כמו שנאמר במגילת איכה: "ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה" לפיכך מזמור ולא קינה.

שירי ירושלים

- על זה היה דווה ליבנו...
- אם אשכחך ירושלים...
- על נהרות בבל
- ולירושלים עירך...ברחמים תשוב...
- רחם...נא ה' אלוקינו רחם
- ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים...
- ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו...

ימי בין המיצרים

(א) אפר.	(ל) לדורות.
(ב) ביתר.	(מ) משמחי לב.
(ג) גרוש ספרד.	(נ) נעילת הסנדל.
(ד) דברים.	(ס) סיד.
(ה) "השיבנו	(ע) ע"ז, שפ"ד, ג"ע.
ונשובה..."	(פ) פרקי האצבעות.
(ו) ואתחנן.	(צ) ציון.
(ז) זכר לחורבן.	(ק) קינות.
(ח) חזון.	(ר) רצפה / ראשו.
(ט) טיטוס.	(ש) שלום.
(י) יין.	(ת) תפילין
(כ) כבוס.	

חידון על 6 צימות מהם...

שחור ולבן

זכר ונקבה

ארוך וקצר ???

שחור - תשעה באב

לבן - יום הכיפורים

זכר - צום גדליה

נקבה - תענית אסתר

ארוך - צום י"ז בתמוז (יום קיץ ארוך)

קצר - צום עשרה בטבת (יום חורף קצר)

עֲשֶׂרָה בְּטִבֵּת

יום "עֲשֶׂרָה בְּטִבֵּת" הוא יום צום – ביום זה קרה
לעם ישראל דבר מעציב מאד.
זה ה'ה' לפני הרבה שנים, כשכית-המקדש ה'ה' ק'ים
בירושלים. מה טוב ה'ה' אז ליהודים, כשכלם היו
טובים – למדו תורה וק'מו מצות! כל הגוים כבדו את
היהודים ופחדו לעשות אתם מלחמה, כי כלם ראו,
שהקב"ה אוהב את עמו ישראל ושומר עליהם.
כל זה ה'ה', כשהיהודים היו טובים ושמרו תורה
ומצות.

אך הנה קרה אסון נורא!
היהודים עזבו את התורה, את מצותיה לא ק'מו
ולפסל השתחוו.
בזמן שהוא היו לעם ישראל נביאים.
מי היו הנביאים??

הנביאים היו אנשים קדושים עד מאד, צדיקים
גדולים וחכמים בתקמת התורה. גם היו גבורים
במדותיהם ונזקרו מאד מאד, לק'ים את כל המצות;
ועל-ידי זה נעשו כל-כך קדושים, שהקב"ה ה'ה' מדבר
עמם.

שלח הקב"ה את הנביאים, להוכיח את היהודים
ולהגיד להם, שיחזרו בתשובה.

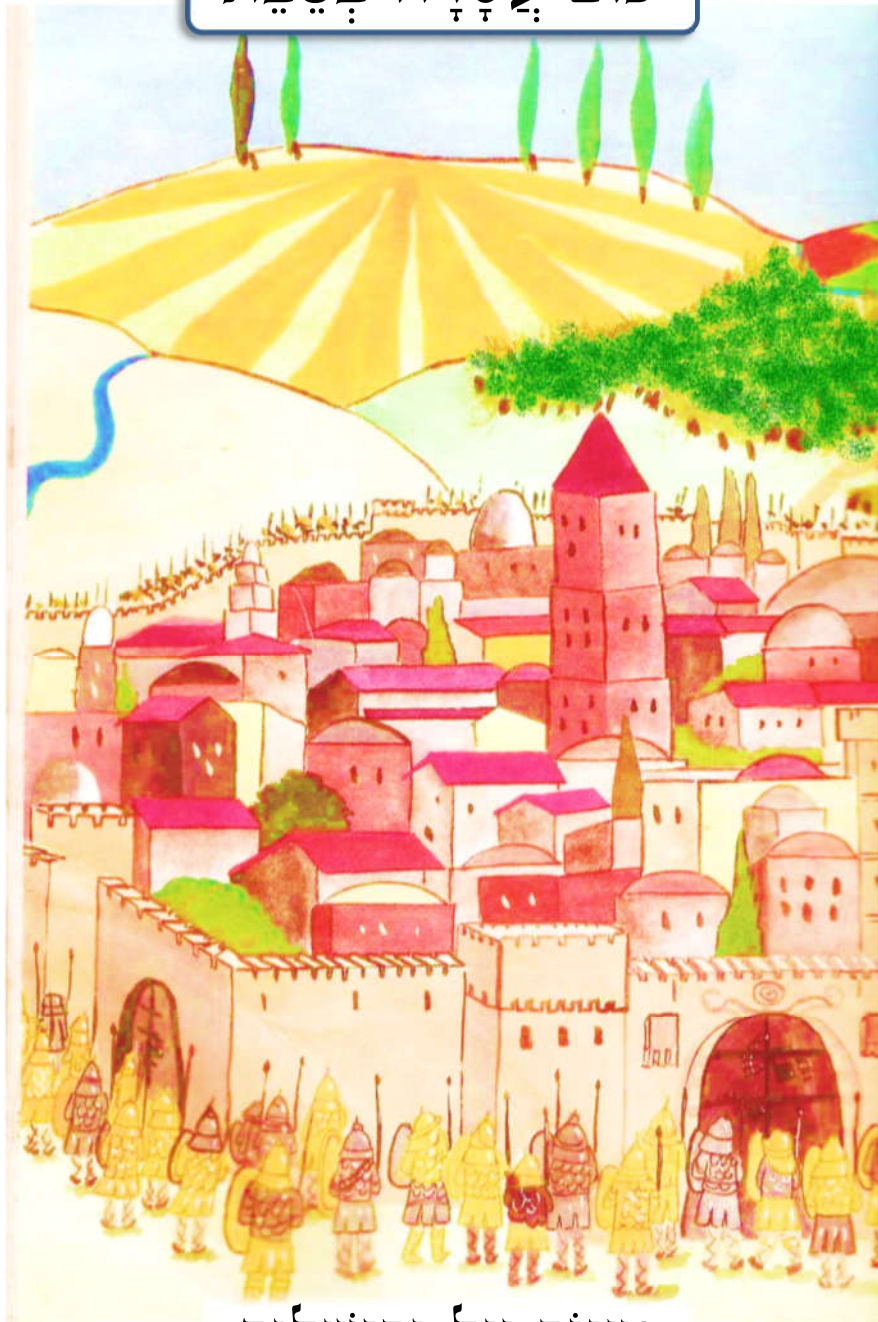
באו הנביאים אל היהודים וקראו:
"יהודים! יהודים! חזרו בתשובה! שובו מדרכיכם
הרעות, ויהיה לכם טוב! אך אם תמשיכו במעשיכם,
יבואו גוים מארץ רחוקה, ואז תהיה צרה גדולה!"
אך היהודים לא שמעו בקול הנביאים ולא קבלו את
דבריהם והמשיכו בדרכם הרעה.

הרבה שנים חכה הקב"ה, שישובו היהודים בתשובה,
כי הקב"ה ארך-אפים הוא ומרחם על הכל ואינו רוצה
להעניש. שוב ושוב שלח את הנביאים להוכיחם –
אולי בכל-זאת יחזרו למוטב.

אך היהודים המשיכו במעשיהם, עד שהביא עליהם
הקב"ה ענש מר – – –

ביום עֲשֶׂרָה בְּטִבֵּת בא נבוכדנאצר, מלך בבל, עם
הרבה חילים להלחם עם היהודים. הם לא יכלו להפנס
לעיר ירושלים, כי סביב לה היתה חומה גבהה וחזקה,
והשערים, שהיו נכנסים ויורכים, היו געולים בדתות
ברזל גדולות. לכן עשה המלך נבוכדנאצר "מצור":
הוא העמיד חילים סביב סביב לחומה, מכל צד וליד כל
שער, ולא נתן לאיש להפנס לירושלים או לצאת ממנה.

צום עשרה בטבת

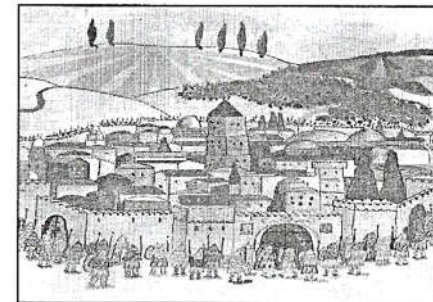
מצור על ירושלים

בס"ד

רע וּמַר הָיָה לַיהוּדִים! כָּל הָאָכֵל, שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, אָזַל, וְלֹא יָכְלוּ לְהָבִיא אֶכָּל נֹסֶף מִן הַשָּׂדוֹת שֶׁסָּבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְכָךְ בָּא עַל הַיהוּדִים רָעַב גָּדוֹל. גַּם הַבּוֹרוֹת הַתְּרוֹקְנוּ וְלֹא הָיוּ מַיִם לְשִׁתָּה. אֲנָשִׁים וַיִּלְדוּם הַסְּתוּכָבוּ בִּירוּשָׁלַיִם וַחֲפָשׂוּ בְּכָל פֶּנֶה דְּבַר־מָה לֶאֱכֹל – וְאִין! רַבִּים מֵהֶם מָתוּ מֵרָעַב וּמִצָּמָא.

הַרְבֵּה זְמַן צָר נְבוּכַדְנֶאצַּר עַל יְרוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁבִּשְׁנָה הַשְּׁלִישִׁית נִפְרָצָה הַחוֹמָה, וְנִכְנְסוּ הַגּוֹיִם אֶל תּוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם, שָׂרְפוּ אֶת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְגַם הָרִגּוּ הַרְבֵּה יְהוּדִים.

הַיּוֹם הָעֲצוּב הַזֶּה – שָׁבוּ הַתַּחִיל נְבוּכַדְנֶאצַּר לְצוּר עַל יְרוּשָׁלַיִם – נִקְבַּע לְדוֹרוֹת לַיּוֹם "צוֹם". בַּיּוֹם זֶה מִתְּפַלְלִים גַּם תַּפְּלַת "סְלִיחוֹת" – מִבְּקָשִׁים, שֶׁהַקֹּב"ה יִסְלַח לָנוּ וַיְכַנֶּה לָנוּ שׁוֹב אֶת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ.

"יְכַנֶּה הַמִּקְדָּשׁ, עִיר צִיּוֹן תִּמְלֹא..."

דברי פתיחה

שלושה תאריכים רצופים מצויינים שלא לטובה לעם ישראל, ואלו הם: ח' ט"ו' בטבת. המאורעות הללו קרו אמנם בתקופות שונות אך רצף התאריכים מסמל בכל זאת שאין אלו ימים טובים לישראל. וכשם שישנם תאריכים טובים שבהם היו דברים טובים כחודש ניסן, כך ישנם ימים בהם קרו מאורעות לא טובים כתשעה באב. כך גם נוהגים לומר: הקריאה מעוררת את הזמן¹, אותם השפעות שהיו בתאריך מסויים חוזרים ובאים לעולם שוב ושוב באותו תאריך כמו יום כיפור שתמיד מתעוררת בו מידת הרחמים והסליחה וחג שבועות שתמיד מתחדשת נתינת התורה. כיוון שבתאריכים אלו התרחשו באורעות שגרמו לצער גדול עלינו למצוא את התיקון שלהם לבל ישובו דברים רעים להתרחש בהם. במאמר זה נביא בעז"ה את סיפור הדברים וננמצא בהם את נקודת ההתחזקות ואף גם את פתח התקווה לעם ישראל.

ח' טבת

יום שנכתבה התורה יוונית- יום תענית צדיקים

כהקדמה למאורע עלינו לציין בקצרה מעט דברי רקע: במהלך כל השנים היו הגויים שונאים את היהודים ומנסים להתנכל להם אך הצרה הגדולה הייתה כאשר התחברו לאותם שונאי ישראל גם שונאי ישראל מבית "פריצי עם ישראל" שעזרו לגויים וכמו שנאמר "מהרסיך ומחריביך ממך ייצאו"².

בתקופה ההיא, בזמן הבית השני, שלט על העולם מלך צעיר מאומה קטנה ונקרא אלכסנדר מוקדון, לאחר מותו נחלקה מלכותו לארבעה חלקים ובמצרים נתמנה למלך תלמי. לפניכם קטע המספר את תהליך כתיבת התורה ביוונית.³

תלמי המוקדוני שלקח את מצרים לאחר מות אלכסנדר, הוכתר לפרעה מלך מצרים ושנים רבות עד זיקנה ושיבה ישב שאנן בהיכלו וניהל בתבונה את ממלכתו. איש פיקח ורודף דעת היה, אישיות סוגנית וסקרנית, השקיע רבות לצבור בספרייתו את כל ספרי החכמה הנמצאים בעולם.

שני חכמים נבונים ונאמנים היו ממונים לחפש בעולם ספרים ולתור אחר חכמות, ויאספו תשעה מאות תשעים וחמשה כולם בדוקים שאינם סתם ספרי שטות והבל, תלמי שמח מאוד אך רצה להשלימם לאלף והממונים אמרו לו שאין עוד ספרים כי כל ספר שלא הביאו סימן שאין בו לימוד וחכמה, אמנם, אם יבקש מחכמי ישראל שיתרגמו לו את התורה ליוונית ישלימו לו בדיוק לאלף והתורה היא חכמה אלוקית שאין כדוגמתה וטוב יהיה שיתנם בראש, כי חשיבותם נעלה על כל ספרים.

¹ רמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ח)

² ישעיהו מט' יז'

³ הקטע מועתק ברובו מתוך חיבור שיראה אור בקרוב בעז"ה ונקרא 'מלך בכוח מלך'

המלך שמח על ההצעה ומיד שלח אגרת לכהן הגדול בבקשה שישלח אליו חכמים שיתרגמו את התורה.

חכמים לא רצו לתרגם את התורה ליוונית ושלחו במקום זה את ספר הישר. ושוב התגלתה רשעותם של הפריצים. כיוון שהסיפור נודע שלחו אותם צוררים אגרת לתלמי ובו הם מודיעים לו שהיהודים משטים בו ושלחו לו ספרים אחרים. כוונתם הרעה הייתה כמובן לעורר את זעמו של תלמי שירע להם, והיה אכן חשש כזה מפני שהיה לתלמי כוח רב ושלטון איתן. כמעט שצלחה מזימתם לולא פקחותו של תלמי המלך בעצמו.

ובכן, תלמי המלך רצה רק לחקור בחכמה וכיוון ששיכנעו אותו שהתורה אלוקית היא עשה כדבר הבא: הזמין אליו שבעים ושתיים זקנים מהחשובים ביותר והושיבם כל אחד בחדר נפרד וציווה עליהם לכתוב ולתרגם את התורה.

ועתה המתין לראות אם אכן תורת אמת היא, לא תשתנה.

גם כאן מצאו פוקרי ישראל ביקעה להתגדר בה וציפו בשמחה לאיד לראות מה יעשה תלמי כשיגלה שארנבת איננה טהורה ולאשתו קראו ארנבת, אך בדרך נס, הפלא ופלא, כל החכמים חשבו על כך וכתבו כולם כאחד במקום ארנבת 'ואת קלת הרגלים', ברוח הקודש נכתבו דבריהם וכיוונו כאחד, גם שינו כולם וכתבו 'אלוקים ברא בראשית' ולא 'בראשית ברא אלוקים' שלא יטעה המלך בהבנת הפסוק.

ספר תורה כזה נשתמר עד ימינו.

כל כך קשה היה תרגום התורה שהחשיך העולם שלושה ימים ומתענים על כן ב-ח' בטבת. המלך שמח על הספרים שבידו, חכמים התענו והצוררים נשכו שפתיים נוכח מזימה נוספת שהופרה ורוח הקודש גלויה והמתינו להזדמנות הבאה.⁴

ובגמרא מגילה⁵ מובאים כל השינויים שכתבו הזקנים:

דתניא מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו {בראשית א-כז} אלהים ברא בראשית {בראשית א-א} אעשה אדם בצלם ובדמות {בראשית א-כו} ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי {בראשית ה-ב} זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם {בראשית יא-ז} הבה ארדה ואבלה שם שפתם {בראשית יח-יב} ותצחק שרה בקרוביה {בראשית מט-ו} כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס {שמות ד-כ} ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם {שמות יב-מ} ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה {שמות כד-ה} וישלח את זאטוטי בני ישראל {שמות כד-יא} ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו {במדבר טז-טו} לא חמר אחד מהם נשאתי {דברים ד-יט} אשר חלק ה' אלהיך אתם להאיר לכל העמים {דברים יז-ג} וילך ויעבוד אלהים אחרים אשר לא צויתי לעובדם וכתבו לו

⁴ עד כאן הציוטו מהספר בשינויים והשמטות מתבקשות.

⁵ מגילה ט' ע"א

את צעירת הרגלים ולא כתבו לו {ויקרא יא-ו} את הארנבת מפני שאשתו של תלמי ארנבת שמה שלא יאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה:

ומפרש רש"י את טעמם מדוע שינו:

תלמי. מלך מצרים היה: **אלהים ברא בראשית.** את השמים שלא יאמר בראשית שם הוא ושתי רשיות הן וראשון ברא את השני: **אעשה אדם.** שמכאן פקרו האומרים שתי רשיות הן דכתיב נעשה אדם (בראשית א): **ויכל ביום הששי.** שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת דהא כתיב ויכל ביום השביעי והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו מה היה העולם חסר מנוחה באתה שבת באתה מנוחה וזהו גמרו: זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם דמשמע שני גופין ברא כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין לכן כתבו בראו שכך נברא אדם בשני פרצופים: **בקרוביה.** שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב ויצחק ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרוביה לומר אברהם בלבו והיא אמרה בקרוביה: **נושא בני אדם.** דמשמע גמל שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל: **הרגו שור.** שלא יאמר רצחנים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש לכך כתבו שור שלא היו חשובין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד על הבהמות: **ובשאר ארצות.** שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיורדי מצרים היה וכשאתה מונה שנותיו של קהת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לד' מאות שנה כל שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים ומשם עד שנולד יצחק שלשים שנה ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה צא מהם ששים של יצחק ומאה ול' שחיה יעקב כשבא למצרים נשאר מאתיים ועשר וכן היתה הגזרה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים ומאז עד שיצאו ממצרים נמצא יצחק וזרעו שהן זרעו של אברהם גרים ושלשים של קודם לכן לא נמנו בגזרה דהא זרעך כתיב: **זאטוטי.** לשון חשיבות אבל נערי לשון קטנות ויאמר גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכינה: **ואל זאטוטי בני ישראל.** באותה פרשה עצמה ולפי שכתבו זאטוטי תחילה חזרו וכתבום כשם הראשון ולא כתבו ואל אצילי בני ישראל: **לא חמד אחד מהם נשאתי.** שלא יאמר חמור לא לקח אבל חפץ אחר לקח: **להאיר לכל העמים.** שאם לא כן יאמר בן נח מותר בע"ז ומדרשו (ע"ז נה.) להחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם: **אשר לא צויתי לעובדם.** שאם לא כתבו לעובדם משמע אשר לא צויתי שיהיו ויאמר א"כ אלהות הן שעל כורחו נבראו: **וכתבו.** במקום זאת הארנבת ואת צעירת הרגלים לפי שידיה קצרות וקטנות מרגליה:

כתיבת תרגום התורה ערך שבעים ושנים ימים⁶.

לאחר כתיבת התורה יוונית החשיך העולם ג' ימים ובשלה"ק כתוב שהתפללו והתענו כימי המן והושחרו פניהם. ודבר בעתו להכניס ספר תורה לבית הכנסת למען דעת כי זאת התורה המסורה מסיני למשה מפי הגבורה באותיותיה ובתיבותיה.⁷ במקום אחר כתוב⁸: מעשה בחמשה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יוונית, והיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, שלא הייתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה.

ההסבר לכך הוא פשוט: רק בלשון הקודש אפשר ללמוד את התורה ולדרוש אותה עם דקדוק בכל אות ותג וללמוד תילי תילים של הלכות מקוצו של יו"ד. משא"כ כאשר מתורגמת לשפה אחרת שוב אינה שווה בכתיבתה ואין דקדוק באותיותיה ואינה יכולה להדרש על כל משמעויותיה. וכל כך קשה הדבר עד שהוא נחשב כיום שנעשה בו העגל כי מבטלים את כל קדושתה והופכים את התורה ככל הספרים הנלמדים להעשיר ידע ולהרבות בינה, אך התורה צריכה להילמד כנתינתה, בקדושה ובדביקות בבורא ולשם קיום דברי ה' וקיום המצוות, החוקים והמשפטים. כל הנשמה של התורה זה מפני המסורת שניתנה מדור לדור ממשה רבינו והלאה. קיימות גם החששות שמא יפלו דברי התורה לידיים זדוניות שיעשו בהם ככל חפצם ועוד חשש שמא ישתמשו היהודים יותר מדי בלימוד התרגום, לימוד התורה בשפתם ויזנחו את המקור ועל כן נאמר גם על תרגום אונקלוס שנזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה.⁹ יהודי מצרים לא הבינו את חששם של החכמים ועשו את יום התרגום ליום חג כי חשבו שבזה יבינו הגויים את מעלת התורה אך חכמי ישראל קבעו את היום ליום צער כמוסבר.

כל כך קשה היה הדבר עד שבסליחות של עשרה בטבת מקוננים אף על זאת: דַּעֲכֵנִי בְּשִׁמוֹנָהּ בּוֹ שְׁמֵאֵלִית וַיִּמְנִית. הֲלֹא שְׁלֹשֶׁתָּן קִבְּעֵתִי תַעֲנִית. וַיִּמְלֶךְ יוֹן אֲנֹסֵנִי לְכַתּוֹב דָּת יְיָנִית. עַל גְּבִי חָרְשׁוֹ חוֹרְשִׁים הָאֲרִיכוּ מַעֲנִית:

ט' טבת

כאשר חל יום זה בחול יש להתענות בו עקב הצרה שהייתה בו.¹⁰ דעות רבות מובאות על איזו צרה התכוונו. אמרו שהסיבה לכך היא מפני פטירת עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה.

עזרא הסופר עלה לארץ ישראל בעליה השניה לאחר חורבן הבית. בעליה ראשונה עלה יהושע בן יהוצדק שהיה הכהן הגדול הראשון בבית המקדש השני ועלו גם

⁷ עיי' לוח דבר בעתו של הרב מרדכי גנוט.

⁸ מסכת סופרים פ"א ה"ז

⁹ מגילה ג' ע"א

¹⁰ מגילת תענית פ"ג

למעלה מארבעים אלף איש וגם מרדכי היהודי עלה עמהם¹¹. הם בנו מזבח להקריב לה' שיעזרם להנצל מהאויבים ויסדו את בית המקדש¹².

עזרא הסופר לא עלה בעליה ראשונה מפני שרצה ללמוד תורה מרבו הנביא ברוך בן נריה כי לימוד תורה גדול יותר מבנין בית המקדש¹³. ומפני מה לא עלה גם רבו לארץ ישראל? כי זקן היה ולא יכול להטלטל בדרך¹⁴.

כאשר עלה עזרא הסופר לארץ ישראל, עלה ברשות מלך פרס שנתן בידו מכתב תמיכה שיקח מאוצרות המלך כנדרש לו¹⁵.

התורה נשתכחה מעם ישראל ועזרא הסופר חזר ויסדה כמובא בגמרא¹⁶: דאמר ריש לקיש הריני כפרת רבי חייא ובניו שבתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה. הוא העלה עמו מבבל את כל פסולי היוחסין על מנת להשאיר את בבל רק את טהורי היחס כי עם עלייתו לא נשאר מי שישמור על יחוס העם בבבל. כאשר בא לארץ ישראל לימד את העם תורה ותיקן תקנות רבות וקיים את עם ישראל שוב. על כן צער גדול יש בפטירתו שאבד מנהיג מן הארץ עליו נאמר שראויה התורה להנתן על ידו כמשה רבינו ע"ה כמובא בגמרא¹⁷: תניא רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא (לא) קדמו משה במשה הוא אומר {שמות יט-ג} ומשה עלה אל האלהים בעזרא הוא אומר {עזרא ז-ו} הוא עזרא עלה מבבל מה עלייה האמור כאן תורה אף עלייה האמור להלן תורה במשה הוא אומר {דברים ד-ד} ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים בעזרא הוא אומר {עזרא ז-י} כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' (אלהיו) ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט.

על הקשר בין עזרא למשה רבינו מובא כדברים האלה¹⁸: "עזרא היה בדורו כמו משה וראוי היה התורה להנתן על ידו כמו ע"י משה ולכן כסהו בתהום ובמת משה לא ידע איש קבורתו וג"כ כסה בתהום רבה ולכן נאמר לא נודע מה היה בו בט' בטבת".

ולמרות שיש דעה שנפטר בי' טבת מכל מקום קבעו לו יום מיוחד כדי לעשות היכר מיוחד עבורו¹⁹.

ובין תקנותיו של עזרא שקורין בתורה במנחה בשבת, וקורין בתורה בשני וחמישי ודנין בשני וחמישי ומכבסים בחמישי בשבת ועוד תקנות מועילות וחשובות תיקן כולל תקנת הטבילה²⁰.

גם על עזרא מקוננים בסליחות עשרה בטבת: זַעֲמָתִי בְּתַשְׁעָה בּוֹ בְּכַלְמָה וְחִפְּרָה חֲשֹׁךְ מַעְלִי מַעְלִי הוּד וְצָפָר. טָרוֹף טוֹרֵף בּוֹ הַנּוֹתֵן אֶמְרֵי שֹׁפָר. הוּא עֶזְרָא הַסּוֹפֵר: וּבְקִינָה אַחֶרֶת

11 ע"י עזרא פרק ב'

12 עיי"ש פרק ג'

13 מגילה. טז' ע"ב

14 בספר מדרשי קורות עמנו והמדרשים מביא את כל המקורות להציטוט. ציטוט זה הוא ממדרש רבה שיר השירים.

15 עזרא פרק ז'

16 סוכה כ' ע"א

17 סנהדרין כא' ע"ב

18 דרשות רבי יהונתן אייבשיץ

19 לוח דבר בעתו מביאו בשם בית דוד סי' שט"ז

20 בבא קמא פב' ע"א

נאמר: "יום סומכו על ארמון, נחלת צבי ושפר. ובו הוחל הנגף, במכפיש באפר, וגם בו נאסף עזרא הכהן הסופר."

גם נחמיה בן חכליה עלה לארץ ישראל בשנה הארבע עשרה לבניית הבית השני ואף הוא קיבל כתב מהמלך הממנה אותו למושל על ירושלים כולל האפשרות לדון ולמנות דיינים ולהעניש על פי דין תורה כולל עונש מוות.

נחמיה בנה את חומות ירושלים וסייע בהגנה על העם אף הוא נלחם ביהודים העשירים שנשו חובות מהעניים והכריח אותם לתרום לעניים מהונם והוא עצמו האכיל על שולחנו רבים מדי יום, נחמיה הצליח בס"ד להדוף את כל ההתקפות של צוררי ישראל שניסו בכל דרך להפריע בבניית חונת ירושלים הוא גם נלחם ברוכלים שבאו למכור סחורתם בשבת ובימי עזרא ונחמיה הפרישו את היהודים מלתחתן בגויים ונידו את הכותים²¹.

מובן על כן הצער הגדול של עם ישראל בסילוקן של צדיקים אלו.

אמנם, יש האומרים שעזרא הסופר נסתלק בעשרה בטבת וזה מובן עם הסוברים שעזרא הוא מלאכי הנביא²² שכן נאמר²³: "מתו חגי זכריה ומלאכי הנביאים י' טבת."

חכמים לא כתבו את הסיבה מדוע צמים ביום זה מחמת שיש האומרים שזהו בגלל לידת יש"ו הנוצרי²⁴ או מפני מעשה של שמעון הקלפסי²⁵ או מפני הריגת רבי יהוסף הלוי שנהרג אחרי שחכמים קבעו צום ולא יכלו לומר את הסיבה כי עוד לא נהייתה²⁶. או מפני לקיחת אסתר לבית אחשורוש²⁷.

עשרה בטבת- תחילת המצור על ירושלים

ביום זה החל נבוכדנצר לעשות מצור על ירושלים כנאמר²⁸: וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בָעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכָל חֵילוֹ עַל יְרוּשָׁלַם וַיִּחַן עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיִק סָבִיב:

ויחזקאל הנביא הנמצא בבבל מתנבא על כך²⁹: {א} וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בָעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר: {ב} בֶּן אָדָם (כתוב) כְּתֹב לָךְ אֶת שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סִמֵּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: ומפרש המצודת דוד: {א} **בשנה התשיעית**. לגלות המלך יהויכין ולמלכות צדקיהו: {ב} **את שם היום**. ר"ל כמה הוא בשבת ראשון או שני וכו' ולתוספות ביאור אמר את עצם היום הזה שהוא עומד בו היום להודיע אשר מלך בבל סמך על ירושלים לצור עליה בעצם היום הזה ותכלית הכוונה היה בזה הכתיבה כי הנביא היה בבבל וכתב מה שנעשה בירושלים וכשישמעו מפי המגידיים כי כן היה יאמינו בו ולא יפנו עוד אל מול דברי נביאי השקר:

²¹ מובא כאן בקצרה מעשי נחמיה ובאריכות דברים מופיע הכל בספר נחמיה. עיי"ש.

²² תרגום יונתן בן עוזיאל

²³ שלשלת הקבלה

²⁴ תוספות חדשים למגילת תענית

²⁵ הרב ברוך פרענקיל בהגהותיו לשו"ע

²⁶ סדר הקבלה להראב"ד

²⁷ מדרש לקח טוב

²⁸ מלכים ב' פרק כה'

²⁹ יחזקאל פרק כד'

במדרש כתוב³⁰: אמר רבי לוי, שמונה עשרה שנה היתה בת קול מכרזת לתוך ביתו של נבוכדנצר ואומרת: עבד רע, עלה והחרב בית אדוניך כי בניו לא שומעים לו.

בתחילה לא רצה נבוכדנצר לעלות על ירושלים כי חשש ממפלה כמו שהיה לסנחריב והרי הוא היה אחד מהניצולים הבודדים ממלחמת סנחריב³¹, אך הגויים שיכנעו אותו שיעלה, וכך מובא³²: ומי סליק נבוכד נצר לירושלים והכתיב {מלכים ב כה-ו} ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה ואמר ר' אבהו זו אנטוכיא רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר דמות דיוקנו היתה חקוקה לו על מרכבתו וחד אמר אימה יתירה היתה לו ממנו ודומה כמי שעומד לפניו אמר רבא טעין תלת מאה כודנייתא נרגא דפרזלא דשליט בפרזלא שדר ליה נבוכדנצר לנבוזראדן כולו בלעתניהו חד דשא דירושלם שנאמר {תהילים עד-ו} פתוחיה יחד בכשיל וכלפות יהלומן בעי למיהדר אמר מסתפינא דלא ליעבדו בי כי היכי דעבדו בסנחריב נפקא קלא ואמר שוור בר שוור נבוזראדן שוור דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי פש ליה חד נרגא אתא מחייה בקופא ואיפתח שנאמר {תהילים עד-ה} יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות הוה קטיל ואזל עד דמטא להיכלא אדליק ביה נורא גבה היכלא דרכו ביה מן שמיא שנאמר {איכה א-טו} גת דרך ה' לבתולת בת יהודה קא זיחא דעתיה נפקא בת קלא ואמרה ליה עמא קטילא קטלת היכלא קליא קלית קימחא טחינא טחינת שנאמר {ישעיה מז-ב} קחי רחים וטחני קמח גלי צמתך חשפי שובל גלי שוק עברי נהרות חטים לא נאמר אלא קמח וכו'.

אמר עולא עמון ומואב שיבבי בישי דירושלם הוו כיון דשמעינהו לנביאי דקא מיתנבאי לחורבנא דירושלם שלחו לנבוכדנצר פוק ותא אמר מסתפינא דלא ליעבדו לי כדעבדו בקמאי שלחו ליה {משלי ז-ט} כי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר {שמות טו-ג} ה' איש מלחמה שלח להו בקריבא הוא ואתי שלחו ליה הלך בדרך מרחוק שלח להו אית להו צדיקי דבעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה {משלי ז-כ} צרור הכסף לקח בידו ואין כסף אלא צדיקים שנאמר {הושע ג-ב} ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתך שעורים שלח להו הדרי רשיעי בתשובה ובעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה כבר קבע להן זמן שנאמר {משלי ז-כ} ליום הכסא יבא (לבייתו אין כסא אלא זמן שנאמר {תהילים פא-ד} בכסה ליום חגנו שלח להו סיתווא הוא ולא מצינא דאתי מתלגא וממיטרא שלחו ליה תא אשינא דטורא שנאמר {ישעיה טז-א} שלחו כר מושל ארץ מסלע מדברה אל הר בת ציון שלח להו אי אתינא לית לי דוכתא דיתיבנא ביה שלחו ליה קברות שלהם מעולין מפלטירין שלך דכתיב {ירמיה ח-א} בעת ההיא נאום ה' יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם.

ופירש רש"י: ומי סליק כו' והא כתיב. בההיא פרשתא ויעלו צדקיה אל המלך רבלתה אלמא ברבלה הוה: זו אנטוכיא. ואנטוכיא קיימא לן דאינה מארץ ישראל: דמות דיוקנו. של נבוכדנצר: חקוקה לו על מרכבתו. של נבוזראדן ודומה לו כמו שעומד לפניו ולכך כתיב בא נבוכדנצר והיינו כבוד: טעין תלת מאה כודנייתא. משאוי שלש מאות פרדות: נרגא דפרזלא. פטישי ברזל: דשליט' בפרזלא. ברזל חדוד הקוצץ ברזל אחר: בלעתניהו. לא בליעה ממש אלא שיברם שהיו מתפוצצין הפטישים בהכותם בשער לשברה: פתוחיה יחד. משמע על

³⁰ מדרש תהלים

³¹ המפרשים בדניאל פרק ג'

³² סנהדרין צו' ע"ב

פתח אחד הלמו כל הכשילים וכילפות יחד ולא הועיל כלום: **שוור בר שוור**. דולג בר דולג קום וכבש ירושלים לנבזזראדן קאמר ל"א שוור בר שוור מדלג בר מדלג קפצת פעם אחת עם סנחריב ועכשיו פעם שניה: **בקופא**. מגב הפטיש ולא מחודו כמו קופא דמחטא (ב"מ דף לח): **יודע כמביא למעלה**. תפלה היא יודע לפניך אותו סבך עץ קרדומות ששבר בו את ירושלים כאילו הביאו למעלה בכסא הכבוד: **גבה היכלא**. ובקש לעלות לרקיע: **דרכו ביה מן שמיא**. והשפילוהו: **זחה דעתיה**. מתגאה על שהיה מצליח: **עמא קטילא**. שכבר נגזר עליהם על כך: **וטחני קמח**. וטחני חטים לא נאמר אלא קמח שאין צריך טחינה: **צמתך**. מקום שהקלעים צומתין בצד הראש: **שובל**. קלע הראש שדומין לשבלים: **גלי שוק עברי נהרות**. פורענות זה היה הקב"ה אומר לישראל לכו וטחנו קמח כלומר טחנו אתם כבר לקמח ותחזרו ותטחון עדיין תגלי קלעי ראשיכם ושוקיכם ותלכו בגלות:

שיבבי. שכנים: **פוק תא**. צא ממקומך ובא אל ארץ ישראל ותכבשנה: **כי אין האיש**. מקרא הוא במשלי: **בקריבא הוא**. בקרוב הוא יבא בעת דוחקם לפי דרכו של מקרא זה שהם שלחו לו שומעים אנו שהוא אכל מילתא דהוה אמרי ליה הוה משיב דבר זה: **צרור הכסף לקח בידו**. צדיקים שבהן מתו: **ואכרה לי בחמשה עשר כסף**. פדיתי אותה במצרים בט"ו בניסן: **כסף וחומר שעורים ולתך שעורים**. בזכות צדיקים שנקראו כסף חומר שעורים שלשים סאין ולתך חמשה עשר סאין אלו ארבעים וחמשה צדיקים שהעולם מתקיים עליהם בחולין פרק גיד הנשה (דף צב). פעמים ששלשים כאן וט"ו בארץ ישראל ופעמים שט"ו כאן ושלשים בארץ ישראל ובמסכת חולין היכא דקא מפרש האי קרא בצדיקא אמרי אין כסף אלא צדיקים וכן הוא אומר צרור הכסף לקח בידו: **כבר קבע להם זמן**. שלא יבא עד ע' שנה שתשלים גלות בבל: **מתלגא וממטרא**. מחמת שלגים ומטרים: **תא אשינא דטורי**. בא דרך תחתית ההרים וההרים יגיגו עליך מן השלגים ומן המטרים. **שלחו כר מושל ארץ**. שלחו שליח אל נבוכדנצר שהיה מושל ארץ שיבא אל הר בת ציון דרך הסלעים וההרים: **לית לי דוכתא**. לא יהיה לי מקום סביב לירושלים שנוכל אני וחיילי לישב במקום מכוסה מפני הגשמים: **קבריהם של ישראל**. מערות שלהן סביב לירושלים ובהן אתה וחיילותיך יכולין לישב: **יוציאו את עצמות מלכי יהודה**. שעתידים להשליך מן הקברים העצמות שבקברים שנאמר בעת ההיא וגו':

גבורה פלאית נתן ה' באנשי ירושלים על מנת שיהיה שהות בידם לחזור בתשובה ונערך המצור שלוש שנים עד שהובקעה העיר.

והצום נעשה כדי לעורר את הלבבות כדברי הרמב"ם³³: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתוודו את עונם ואת עון אבותם וגו'".

ביום זה החל המצור ולאחר שלוש שנים הובקעה העיר והיהודים גלו לבבל למשך שבעים שנה. לאחר בניית הבית השני בוטל הצום אך לאחר חורבן הבית השני חודש הצום. ולמרות שהמצור בבית שני היה ביום אחר מכל מקום קבעו את הצום על פי הבית הראשון מפני שחורבנו גדול יותר גם מפני שהייתה בו השראת השכינה וגם מפני הכלים שהיו בו ובכללם ארון ברית ה' מה שלא היה בבית שני.

למרות הצער הגדול ניתן למצוא גם כאן נקודות אור מחסדו של הבורא. כתוב³⁴: כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנָתָם בְּאֶרֶץ יְהוֹשָׁפָתָם וְעָשִׂיתָם פֶּסֶל תַּמוּנָת כָּל וְעָשִׂיתָם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ: וּמִפְּרֹשׁ רִשׁ"י: וְנוֹשְׁנָתָם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתים שנה, כמנין ונושנתם. והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים בהם (פסוק כו) כי אבד תאבדון וזהו שנאמר (דניאל ט, יד) וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו, צדקה עשה עמנו שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה: כלומר: ה' הקדים את הרעה על העם על מנת שלא יגדישו את הסאה ויקויים בהם הכתוב אבוד תאבדון.

זאת ועוד, היו ישראל ראויים לגלות כבר ב-י' טבת אך עיכב ה' את הגלות לימות הקיץ על מנת שלא ילכו בדרכם לגלות בימות החורף³⁵.

הקב"ה שנים רבות קודם לכן סיבב שתקבר רחל אמנו בדרך אפרתה על מנת שהיהודים בדרכם לגלות יוכלו להתפלל על קברה והרי דווקא לה ה' הבטיח ושבנו בנים לגבולם כמו שנאמר³⁶: כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים רָחֵל מִבֶּכָה עַל-בְּנֵיהָ מֵאַנָּה לְהַנָּחֵם עַל-בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנָּה: כֹּה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדְּמָעָה כִּי-יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ נָא-יְהוָה וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וְיֵשׁ-תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ נָא-ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם.

{ דיני התענית נלמדים מתוך בא"ח }

ויה"ר שיקויים בנו מאמר הנביא³⁷: כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יְהִיָּה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֻמָּת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ:

³⁴ דברים ד' פסוק כה'

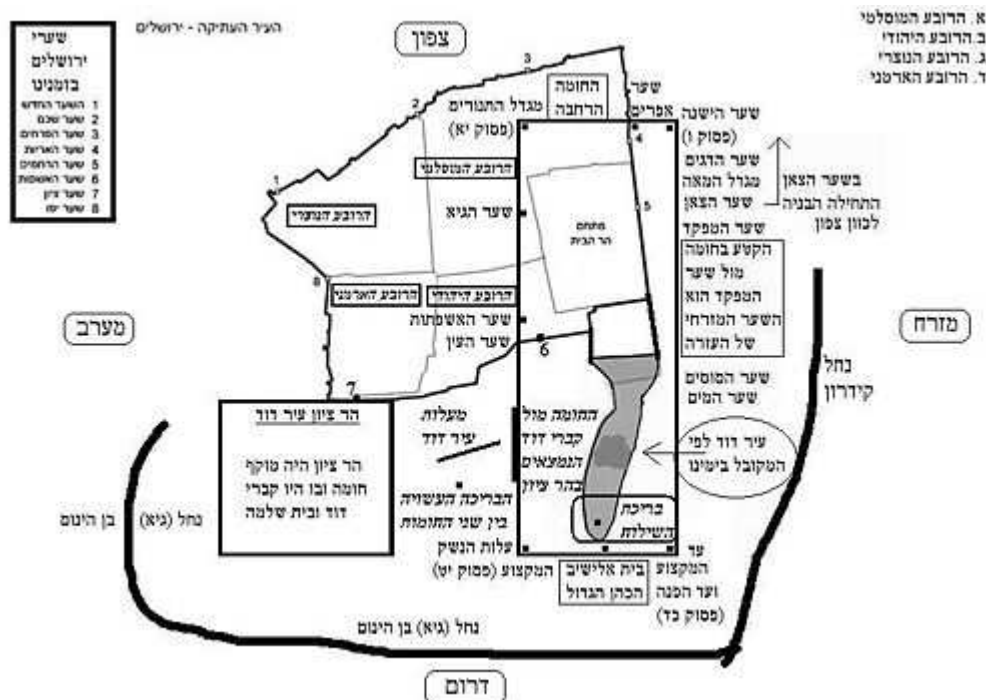
³⁵ תנחומא תזריע

³⁶ ירמיהו לא'

³⁷ זכריה ח' פסוק יט'

תענית

חודש טבת

ציור חומת ירושלים בימי נחמיה ע"פ המלבי"ם

נערך ע"י הרב מרדכי שטוב
ת"ת "מעוז התורה" חניכי הישיבות בני ברק

על קמצא ובר קמצא

בזמן שביית המקדש היה קיים, היו בירושלים הרבה אנשים עשירים שהיו גרים בבתים יפים. פעם בקש אחד מהאנשים העשירים האלה לעשות סעודה גדולה, כי היה לו יום של שמחה. הזמין העשיר את כל ידידיו וחבריו לבוא אליו, לאכל ולשתות ולשמוח אתו.

ולעשיר היה חבר טוב, שאותו אהב מאוד, ושמו קמצא. אמר העשיר לעבדו: לך אל חברי הטוב קמצא והזמן אותו לסעודה!

העבד לא הקשיב היטב ולכן לא שמע יפה את שם האיש, שעליו להזמין. הלך העבד אל איש אחר, ששמו היה בר קמצא, ואמר לו: אדוני מבקש, שתבוא לסעודה שהכין!

אולם בר קמצא לא היה חברו של העשיר. להפך! העשיר לא אהב אותו כלל. התפלא בר קמצא מאוד על ההזמנה וחשב: "מדוע הזמין אותי האיש? הלא איננו חברים! אולי ברצונו להשלים אתי? אם כן, גם אני לא אכעס עליו עוד ואבוא לסעדתו!"

לבש בר קמצא את בגדיו היפים, והלך לבית העשיר וישב לו ליד השלחן בין שאר האורחים.

כשהלך בעל הבית לברך את אורחיו, חפש ביניהם את ידידו קמצא. ואת מי ראה? את בר קמצא! מיד כעס, רץ אליו וצעק: מה אתה עושה פה? הלא אתה שונא אותי. קום מהר וצא מפה!

בר קמצא התביש מאד על שמוגרשים אותו בפני כל
האורחים. פניו החזירו מרב בושה וצער, ובקול נמוך ורועד ענה:
בנראה בטעות הזמנתי. אבל מאחר שבאתי, תן לי בבקשה לשבת
פה, ואני אשלם לך כל מה שאוכל ואשתה.

צעק בעל הבית עוד יותר: לא! אינני מסכים! לך מכאן!

בקש בר קמצא מאד: הנח לי רק הפעם, ואשלם לך מחצית
מכל הסעודה.

לא! לא! איני רוצה! עזב את ביתי מיד!

התחנן בר קמצא: רק תרשה לי להשאר כאן עוד מעט,
ואשלם את כל הסעודה!

צחק העשיר ואמר: איני רוצה! בשום פנים לא! צא מפה מיד!
והעשיר תפס את בר קמצא בידו, הקים אותו בכח מן הפסא וגרש
אותו מן הבית.

בר קמצא כעס מאד מאד. כל כך העליב אותו בעל הבית
בפני כל האורחים, ואף אחד מהם לא בא לעזרתו ולא בקש מן
העשיר להשאיר אותו! חשב בר קמצא: "אתנקם בהם, ובעל הבית
עוד יתחרט על זה, ויצטערו כל האורחים שלו! את בתיהם ישרפו
באש!" ולא זכר בר קמצא, שגם הוא יצטער בסוף, כי גם ביתו
יחרס עם בתיהם של האחרים!

מה עשה? הלך למלך רומי, ששלט אז בארץ ישראל, ואמר
לו: אגלה לך סוד, היהודים שבירושלים מרדו בך! ואינם רוצים
שתהיה עוד מלך עליהם, הם רוצים מלך אחר!

אמר לו המלך: מהיכן אדע שהיהודים מרדו בי? אמר לו בר
קמצא, שלח עמי קרבן ובקש מהם שיקריבו אותו על המזבח,
ותראה שהיהודים יסרבו להקריבו.

שמע המלך לעצתו של בר קמצא ושלח עמו עגל לירושלים
בדי שיקריבו אותו בבית המקדש, בדרך הטיל בר קמצא מום
בעגל, שזה פוסל מלהעלותו על המזבח, ואצל הגויים זה לא
נחשב למום.

בשהגיע לירושלים היו חכמים שרצו להקריבו מבין שחששו
מפני המלך, אבל רבי זכריה בן אבקולס אמר, שלא יקריבו אותו,
מפני שיאמרו מקריבים בעלי מומין על המזבח.

רצו להרג את בר קמצא, ועל ידי זה לא ידע המלך שלא
הקריבו את קרבנו, אמר להם רבי זכריה, יאמרו מטיל מום
בקדשים יהרג. לבסוף לא הרגוהו, וחזר בר קמצא למלך וספר לו
שהיהודים לא הקריבו את קרבנו.

בעס המלך מאד ושלח לירושלים חילים רבים, והם באו
לירושלים שרפו את בית המקדש והחריבו את כל העיר.

קִמְצָא וְבַר קִמְצָא

בימים אלו אנו מתאבלים על חורבן ביהמ"ק. למה נחרב ביהמ"ק?
ביהמ"ק נחרב בגלל שנאת חינוס. הקב"ה ציוונו לאהוב כל אחד, אך
באותה תקופה חטאו בני"י ולא אהבו אחד את השני.

מה נעשה כדי שיבנה ביהמ"ק? נתחזק בקיום מצוות שבנ"א לחברו,
נאהב אחד את השני.

ספרנו את המעשה שקרה לפני חורבן ביהמ"ק.

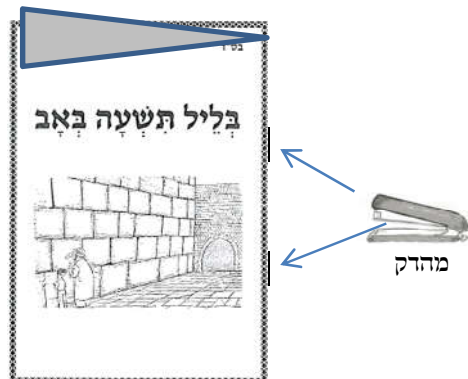
עשיר גדול היה בירושלים. העשיר הכין סעודה גדולה, ושלח שליח
שיזמין את חבריו וקרוביו. אך השליח התבלבל ובמקום להזמין את
קמצא- חברו הטוב של העשיר, הזמין את בר קמצא - השונא של
העשיר. התפלא בר קמצא שהוזמן לסעודה אך חשב אולי העשיר רוצה
להשלים איתו? והחליט גם הוא לאהוב את העשיר ולסלוח לו. הגיע בר
קמצא לסעודה, והתישב לאכול. לפתע ראה אותו העשיר והתחיל
לכעוס – למה הגיע השונא לסעודה הזו. כל כך כעס העשיר עד שבייש
את בר קמצא, צעק עליו וגרש אותו מהסעודה, על אף בקשותיו
ותחנוניו שישאירו בתשלום.

נעלב בר קמצא מאוד, וחשב למה אף אחד מהיושבים בסעודה לא
העיר לעשיר, מדוע שתקו כולם כשפגעו בו? ומרוב כעס ועלבון עבר
עבירה גדולה – הלך למלך הרומאי ואמר לו שהיהודים מורדים בו, ולא
שומעים בקולו.

שאל אותו המלך איך ידע שהדברים שאמר באמת נכונים? הציע לו
בר קמצא לשלוח קרבן לביהמ"ק ולראות האם היהודים יקריבו את
הקרבן של המלך. שמע המלך ושלח עגל לקרבן עם בר קמצא, אך בר
קמצא לא רצה שיקריבו בביהמ"ק את הקרבן, לכן הטיל מום בעגל וכך
לא הקריבו את העגל בביהמ"ק. שמע זאת המלך הגוי, כעס ובא להלחם
עם עמ"י, והחריב את ביהמ"ק.

בס"ד

לפניכם שתי סיפרונים קצרים :

בליל תשעה באב

מכיל 2 דפים דו-צדדיים

הראשון שער ועמוד 7 בצד אחד ועמוד 1 ו-6 בצד השני

הדף השני מספרי 3 ו-4 בצד אחד ועמודי 2 ו-5 בצד השני

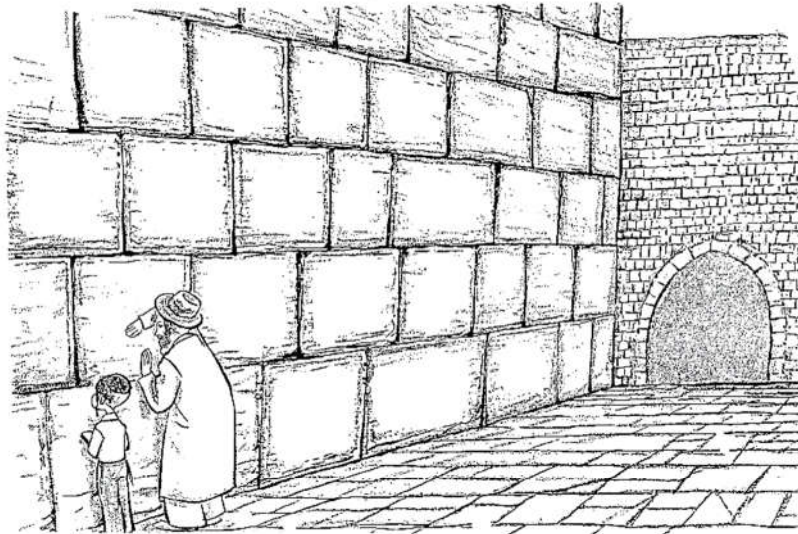
כמובן יש לקפל את הדפים כשהשער בחוץ ומספרי הדפים לפי הסדר ולהדק

על נהרות בבל

מכיל דף אחד דו-צדדי

צד אחד שער ועמוד 3 ובצד השני עמודי 1 ו-2

בְּלִיל תְּשֻׁעָה בָּאֵב

"אִמָּא! אִמָּא יְקָרָה! הִנֵּה
חֲלֵמְתִי חָלוּם נִפְלָא! —
שָׁכַל הַיְּהוּדִים כָּבֹד חֲזָרוּ
בְּתִשׁוּבָה וְהִגִּיעָה הַגְּאֻלָּה
הַשְּׁלֵמָה."

נִשְׁקָה לוֹ אִמָּא בְּמִצְחוֹ
וְאָמְרָה:

"יוֹסִי חֲבִיבִי! יוֹסִי יְקִירִי!
חֲלֵמָתְךָ חָלוּם נִפְלָא!
הַלּוֹאִי וְנִזְכָּה לְזֹאת
בְּמַהֲרָה!"

בְּלִיל תְּשֻׁעָה בָּאב

חֲשֹׁךְ, לַיְלָה, לֵיל תְּשֻׁעָה
בָּאב.

כָּל הַיְלָדִים כָּבֵר יְשָׁנִים,
רַק יוֹסִי לֹא יָכַל לִישׁוֹן.
שׁוֹכֵב הוּא עַל מִטָּתוֹ,
מִבֵּית לְכָל צִדְדָיו, מְנַסֶּה
לַעֲצֹם אֶת עֵינָיו וּבָשׂוּם
אֶפֶן לֹא מַצְלִיחַ לְהִרְדָּם.

אוֹי! כִּמָּה טוֹב יִהְיֶה לָנוּ
אִז, כְּשִׁיבְנָה שׁוֹב בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ! — חֲשֹׁב יוֹסִי
בְּלִבּוֹ. אֵט אֵט נַעֲצָמוּ
עֵינָיו וְהוּא נִרְדָּם.

בִּבְקָר, כֹּאשֶׁר זָרְחָה
הַשָּׁמֶשׁ, פָּקַח יוֹסִי אֶת
עֵינָיו וְקָרָא אֶל אִמּוֹ
בְּהִתְרַגְּשׁוֹת:

כָּל כֶּךָ הִרְבֵּה סוֹבְלִים
הַיְּהוּדִים בַּגָּלוֹת הַזֹּאת!
אֲנִי, הַשֵּׁם! עֲזֹר נָא לָנוּ!
כֶּךָ שָׁכַב יוֹסִי עַל מִטָּתוֹ,
וְחָשַׁב מַחְשָׁבוֹת עֲצוּבוֹת.
וְאִפְלוּ לֹא הִרְגִּישׁ, שֶׁהוּא
מִתְחִיל לִבְכוֹת...

"מָה לָּךְ יִלְדִי הַיֶּקָּר?"
נִכְנְסָה אִמָּא בְּבֵהלָה

לַחֲדָר. "מִדּוּעַ אַתָּה בּוֹכָה?
הֲאִם כּוֹאֵב לָךְ מִשְׁהוּ?"
"לֹא! אִמִּי הַיֶּקָּרָה! לֹא
כוֹאֵב לִי מְאוּמָה", עָנָה
יוֹסִי לְאִמָּא בְּבִכִּי. "עֲצוּב
לִי בַלֵּב, עֲצוּב עַד מְאֹד,
אֲנִי מִמֶּשׁ לֹא יָכֹל
לְהִתְאַפֵּק מִלִּבְכוֹת!"

"יוֹסִי חֲבִיבִי! יוֹסִי יֶקָרִי!
כִּמָּה יִקְרוֹת וְחֲבִיבוֹת הֵן
הַדְּמָעוֹת שֶׁלָּךְ, הֲרִי בּוֹכָה

אֶתְּה מַמֶּשׁ עַל חֶרֶבֶן בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ! ד' אוֹהֵב אוֹתְךָ,
 וּבֹדֵדֵי שִׁמְעֵי אֶת תְּפִלָּתְךָ
 וּבִקְשֶׁתְךָ וַיִּשְׁלַח לָנוּ אֶת
 הַמָּשִׁיחַ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ!
 - שִׁמְעֵי יוֹסִי אֶת דְּבָרֵי
 אֲמֹ וְנִרְגַע קֶצֶת. לְבוֹ
 הַתְּמָלָא שְׂמֵחָה וְחִפָּה
 מְאֹד לְבִיאת הַמָּשִׁיחַ
 וּבְנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

עֲצוּב לוֹ, עֲצוּב לוֹ בִּלְב.
 וְהוּא חוֹשֵׁב וְחוֹשֵׁב...
 אוֹי! כִּמָּה עֲצוּב לָנוּ הַיּוֹם!
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַיֶּקֶר
 וְהַקְדוֹשׁ נִשְׂרָף בָּאֵשׁ!
 אֵין לָנוּ כֹּהֲנִים בַּעֲבוּדָתָם
 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
 אֵין לָנוּ לוֹיִם בְּשִׁירָם
 וּבַזְמָרָם.
 אֵין לָנוּ הַקְרֵבֶת קְרִבָּנוֹת.
 אוֹי! אוֹי!

בס"ד

על נהרות בבל

"אם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם
תִּשְׁכַּח יְמִינִי" –

לְהַזְכִּיר אוֹתָהּ תָּמִיד בְּכָל זְמַן שֶׁל
שְׂמִיחָה –

"אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל וָאֵשׁ
שְׂמִיחָתִי".

כִּי כָל זְמַן שִׁירוּשָׁלַיִם חֲרֵבָה
אֵין שְׂמִיחָתָנוּ שְׂמִיחָה שְׁלֵמָה.

על נהרות בבל

אַחֲרֵי חֲרָבֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לָקְחוּ
הַגּוֹיִם אֶת הַיְּהוּדִים לְאָרֶץ
רְחוֹקָה, וּשְׁמָהּ בָּבֶל. כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ
הַיְּהוּדִים לְבָבֶל, הִרְחִיק הִרְחִיק
מִירוּשָׁלַיִם, עֲצוּבִים וְעֵיפִים,
יָשְׁבוּ לִיד נְהָרוֹת בָּבֶל לְנוֹחַ
מִקוּשֵׁי הַדֶּרֶךְ הָאֲרָכָה וְהַקָּשָׁה.

יָשְׁבוּ הַיְּהוּדִים לִיד הַנָּהָר וַחֲשֹׁבוּ
בַצֶּעַר עַל כָּל מֶה שֶׁקָּרָה לָהֶם
עֲכָשׁוּ. הֵם נִזְכְּרוּ בִירוּשָׁלַיִם
הַקְּדוּשָׁה, שְׁנַחֲרָבָה, וּבֵית-

הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנִשְׁרָף בְּאֵשׁ, וְהִתְחִילוּ
לְבִכּוֹת. וְהִנֵּה בָּאוּ הַגּוֹיִם
הַרְשָׁעִים וּבִקְשׁוּ מֵהֶם:
"שִׁירוּ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן!" שִׁירוּ לָנוּ
מִן הַשִּׁירִים הַיְּפִים שֶׁהֵייתֶם
שָׂרִים בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ!"

עָנוּ לָהֶם הַיְּהוּדִים הָעֲצוּבִים:
"אֵיךְ נִשִּׁיר אֶת שִׁיר הַשֵּׁם?" –
אֵיךְ אָנוּ יְכוּלִים לְשִׁיר שִׁירִים כָּל
כֶּךְ קְדוּשִׁים, פֶּה, בְּאָרֶץ הַגּוֹיִם
בָּבֶל???

וְאִזְּ הַבְּטִיחוּ כָּל הַיְּהוּדִים: לְזָכוֹר
תָּמִיד תָּמִיד אֶת יְרוּשָׁלַיִם –

תשעה באב

על מה בוכים?

'התינוק בוכה!' לחש זלמן לאשתו בחצי הלילה. אשתו פקחה חצי אוזן: 'זה לא התינוק, זה האורח שלך שבוכה. לך תבדוק מה קרה לו. אולי כואבת לו הבטן. אולי הוא מתגעגע הביתה.' 'האורח, איש צדיק שקיבל על עצמו מסכת של נדודים בעיירות יהודיות באירופה מתוך רצון לחזק ולעודד את רוחם, ישב בחדר הסמוך על ריצפת העץ ומירר בבכי, היה זה סדר 'תיקון חצות', כמנהגם של אנשי מעלה הקמים בחצות הלילה לקונן על חורבנו של המקדש. 'למה אתה בוכה, רבי?' שאל המארח בדאגה, 'משהו כואב לך רבי? אולי אתה מתגעגע הביתה?'. הרבי המשיך לדמוע ולבכות. 'אולי כוס תה, רבי?' ניסה זלמן להרגיע את האורח שלו. הרבי הניע בראשו בשלילה. אבל זלמן לא הניח לו: 'אז למה אתה בוכה רבי?' 'אני בוכה על חורבן בית המקדש!' אמר הרבי, 'ואני מתפלל על הגאולה, שיבוא כבר המשיח ושתיגמר כבר הגלות הקשה הזאת!' 'זה הכול, רבי? חשבת שמדובר במשהו הרבה יותר גרוע. אז בבקשה אם אתה מוכן לעשות את זה קצת יותר בשקט, שהילדים לא יתעוררו.' 'אתה לא מבין,' אמר הרבי, 'המשיח יבוא, בית המקדש ייבנה, ואנחנו נעזוב את הגלות הקשה הזאת ונעלה לירושלים, נגור בארץ ישראל. ויהיה לנו טוב שמה'. חזר זלמן לחדרו ועדכן את אשתו על מצבו של האורח. 'הוא בסדר, הרבי שלנו, הוא רק בוכה על המשיח'. כמה דקות חלפו וזלמן שוב עומד בפתח חדרו של הרבי: 'סליחה רבי, אבל אשתי, שתהיה בריאה, שואלת אם המשיח הזה שאתה מתפלל עליו אם הוא יסכים שניקח אתנו את הכבשים והעיזים לירושלים?'. 'כבשים, עיזים?' 'שאל הרבי שוב, כאילו נחת זה עתה מפלנטה רחוקה, 'אין לי שום מידע לגבי עיזים. אבל אני חושב שכשיבוא המשיח יכול להיות שתצטרכו לבוא לבד בלי העיזים והכבשים'. זלמן חזר לעדכן את האישה על העיזים והכבשים. ואז חזר שוב: 'אני מצטער רבי, אבל

אשתי שתחיה מבקשת שתפסיק להתפלל על המשיח, היא אומרת שאנחנו מסתדרים פה לא רע, החיים כאן די טובים, אנחנו מעדיפים להישאר עם העיזים שלנו.' 'הרבי סירב לקבל את הדברים כפשוטם: 'איזה חיים טובים יש לכם כאן? איך טוב לכם בגלות? ומה עם הקוזקים? אתם שוכחים מה שקורה מסביב. הקוזקים פושטים על העיירות ומתעללים ביהודים, הם שורפים את הבתים ולוקחים את הרכוש. הם יכולים לבוא בכל רגע ולקחת לכם את הכבשים ואת העיזים.' 'אה!' אמר זלמן ורץ להעביר את הדברים הלאה לאשתו. הוא חזר כעבור שתי דקות. 'אשתי מסכימה שיבוא המשיח ושייקח את הקוזקים לארץ ישראל. ואנחנו נשאר פה עם הכבשים והעיזים!' הרבי פרץ בבכי. אם השאיפה לגאולה מסתכמת בחיים טובים ונוחים יותר, אז בהחלט שגברת זלמן צודקת, טוב לה שם עם העיזים והכבשים, ושיבואו הקוזקים לארץ ישראל והכול יהיה מושלם. אבל הרבי פרץ בבכי, כי התקווה לגאולה אינה קשורה לחיים הגשמיים. הקושי שבגלות אינו דווקא בהעדרם של חיים טובים. אפשר לחיות חיים טובים גם בגלות. עלינו להבין שמשמעותה האמיתית של הגלות היא שהמצב הרוחני שלנו קשה. שהבעיה האמיתית אינה הקוזקים. הגלות אומרת שחסרה לנו נשמה, שהפוטנציאל האדיר שלנו לא בא לכלל מימוש. שהאור שלנו מסתתר. זה מה שגלות אומרת. והגאולה היא תקווה לחיים טובים יותר ברוחניות. חיים של נשמה ושל אור. חיים של שלימות, של הרמוניה בין האדם והעולם. חיים של שפע רוחני אין סופי. זו היא גאולה, ואליה אנו מייחלים. ובתשעה באב כשנשב על הארץ, וננסה להתחבר לספר הקינות ולמגילת איכה, נחשוב מה יש בנו יותר, בשר או רוח, גוף או נשמה, תאוה או שאיפה, עולם הזה או עולם הבא, כשנגלה את התשובה יהיה גם לנו על מה לבכות. (נתיבי אור)

היית בבית המקדש?

נקודה למחשבה הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

ושאלו בהמולה ביתך: "אף פעם לא היית שם?", "המורה, איך זה להיות בבית המקדש?", "איך נראה בית המקדש?" "שקט!", "ניסיתי להרגיע את הרוחות, "תקשיבו, אין בית המקדש! היה לנו בית המקדש לפני הרבה מאד שנים, אבל היום אין! הוא חרב! הוא נשרף! אני לא הייתי שם, אבא שלי לא היה שם, סבא שלי גם לא! כבר אלפיים שנה אין בית המקדש!", "ההמולה בכיתה רק התגברה יותר ויותר, כשכעת הן התחילו לדבר ביניהן באמהרית, מתווכחות, מתרגמות, מסבירות, צועקות, ואני כבר לא מצליחה להשתלט על הסדר בכיתה. כשצלצל פעמון בית הספר, הן אספו את חפציהן ורצו הביתה. יצאתי מבית הספר מותשת ומבולבלת לגמרי.

למחרת בבוקר צעדתי בשלווה לכיוון שער בית הספר. השומר שעמד בשער קיבל את פני במבט קצת מבוהל. "תגידי", הוא פנה אלי, "מה קורה פה היום? יש לך מושג?", שאל והצביע לכיוון פתח בית הספר.

הרמתי את מבטי, וראיתי שם התקהלות לא קטנה של עולי אתיופיה מבוגרים, כנראה הוריהם של התלמידות שלי. מה הם עושים פה? ועל מה כל הצעקות שלהם?

ניגשתי אליהם, מנסה להבין מתוך מעט האמהרית שהבנתי, על מה כל הרעש.

כשהתקרבתי אליהם, פתאום השתרר לו שקט גמור. אחד המבוגרים, שידע עברית ברמה טובה יותר, שאל אותי: "את המורה של הילדות שלנו?"

"כן", עניתי, "מה קורה פה, אדוני?" "הילדות חזרו אתמול הביתה, ואמרו לנו שהמורה שמלמדת אותם, סיפרה להם שאין בית המקדש בירושלים. מי יכול להגיד להם דבר כזה?", הוא הביט עלי במבט כועס.

"אני אמרתי להם. דיברנו על בית המקדש, הרגשתי שהם קצת מבולבלות. אז הבהרתי שבית המקדש נשרף לפני אלפי שנה, ושהיום אין לנו שום בית מקדש. זה הכל. על מה כל המהומה?"

הוא הביט עלי במבט לא מאמין. "מה?

גברת ק. גוטליב היא עובדת סוציאלית במקצועה, תושבת המושב בני דרום, שהדריכה בעבר עולים חדשים מאתיופיה. סיפורה התפרסם לפני 15 שנה בבוטאון של ישיבת "אש התורה" ונביא אותו בקצרה ובעריכה קלה:

בתחילת שנות העשרים של חיי, עבדתי כמורה באתר הקראוונים בתחצור, ליד גדרה. אתר שבו היו 700 קראוונים, שאיכלו סו אלפי עולים חדשים מאתיופיה. היה זה לאחר "מבצע שלמה", מבצע שבו הובאו לארץ בערך 14,500 עולים מאתיופיה, ברכבת אווירית. העולים מאתיופיה שמרו שבת, הכירו את רוב החגים ושמרו על ההלכה היהודית, אך ברור היה שלא הכל היה ידוע להם. הם לא ידעו דבר, למשל, על חנוכה ופורים.

הגיע ראש חודש ניסן, והחלטתי להתחיל ללמד בכיתה את הלכות ומנהגי חג הפסח.

היו לי בכיתה 20 תלמידות צעירות בכתה ג'. "היום ראש חודש ניסן, וזהו חודש שבו אנו חוגגים את חג הפסח", פתחתי את השיעור. "פסח הוא אחד משלושת הרגלים. בפסח נהגו כל היהודים לעלות לירושלים, לבית המקדש".

אך בשלב זה, קפצה אחת התלמידות וקטעה את דברי: "המורה, את היית פעם בבית המקדש?"

חייכתי אליה, מתוך הבנה שהיא קצת מבולבלת. "לא, מה פתאום, זה היה ממש מזמן!"

התלמידה התעקשה, ואליה נוספו כמה זוגות עיניים: "כן, בסדר, מזמן, אבל את היית שם? היית בבית המקדש פעם מזמן?" שוב חייכתי, הפעם קצת מבולבלת. חשבתי לעצמי, מה היא לא מבינה? אולי העברית שלי קשה לה?

החלטתי להסביר בבהירות: "לא, מה פתאום, זה היה ממש ממש לפני הרבה מאד שנים. לפני הרבה זמן!", קיוויתי שהפעם הבהרתי את עצמי כראוי.

אך כעת שאר התלמידות הצטרפו אליה,

על מה את מדברת?"

עכשיו הייתי עוד יותר מבולבלת. "אני לא מבינה. על מה כל הכעס? פשוט הזכרתי להם שבית המקדש נחרב, שאינו קיים היום".

האיש פנה לשאר חבריו, ותרגם עבורם בגמגום ובקול רועד את דברי.

פתאום ההמולה התחדשה, אך אפילו בטונים גבוהים יותר מאשר קודם. הנציג שלהם השתיק את רעיו, ושוב פנה אלי. "את בטוחה?"

לא הבנתי על מה הוא מדבר. "ברור שאני בטוחה!", ענית.

הקבוצה החלה לדבר ביניהם בשקט, במילים מהירות, מבולבלות ומתקשות להאמין. האיש שוב פנה לחבריו, ובטון דרמטי תרגם את דבריו.

ואז אשה אחת נפלה על האדמה, השניה פרצה בבכי קורע לב. איש מבוגר שעמד לידם הביט לצדדים כלא מאמין. קבוצה של שלושה גברים התחילו לדבר ביניהם בשקט, מילים מהירות, מבולבלות ומתקשות להאמין; הילדות עמדו בצד. הביטו במתרחש במבוכה ניכרת; עוד אשה פרצה לפתע בבכי נרגש ובעלה ניסה להרגיע אותה.

עמדתי מולם, והייתי המומה. הרגשתי שהבאתי אליהם בשורת איוב שהיתה קשה מנשוא. כאילו בישרתי להם על מותו של אדם אהוב. עמדתי מול קבוצת יהודים שממש התאבלו על חורבן בית המקדש שכירושלים!

כשקראתי לראשונה את הסיפור הזה, הופתעתי עד מאד. בבדיקה קצרה באנציקלופדיה, גיליתי שאכן כך היו פני הדברים. חלק מקהילות האתיופים לא ידעו כלל שבית המקדש נחרב, עד שהגיעו לארץ. כאן בארץ, מיד כששמעו על כך, פרצו רובם בבכי חסר מעצורים והתקשו לעכל את

הבשורה המרה.

מדובר בעובדות מצמררות. כי גם אנחנו רוצים להזדעזע, לבכות בבכי נורא, להרגיש ממש את הכאב. אלא מאי? התרגלנו. גדלנו, כבר משחר ילדותנו, מתוך ידיעה שבית המקדש נחרב כמעט לפני אלפיים שנה.

כדי לחדד בנו את התחושות, אולי נקדיש יותר זמן לקרוא וללמוד מהספרים הקדושים, שמסבירים לנו מה חסרנו, מה היתה עבודת המקדש ומהי היתה דרגתם הרוחנית של עם ישראל בתקופה שהקב"ה השרה את שכינתו בבית מקדשו. אי אפשר להרגיש מבלי ללמוד ולהחכים, לרכוש ידע שמסביר את המעלה של אז ואת החסרון של עכשיו. שמתי לב לאחרונה לגמרא מפורשת, שמעיון בה נוכל להמחיש לעצמנו יותר מה חסרנו. "אמר ריש לקיש: בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה, הוציאון לשוק ואמרו: ישראל הללו, שברכתן ברכה וקללתן קללה, יעסקו בדברים הללו?" (יומא נד, ב).

חייליו של טיטוס הרשע קראו לנו בפשטות "אנשים שברכתם ברכה וקללתם קללה". הם ראו בעיניהם, בחוש ובפועל, באותם הימים שלפני החורבן, כשכולם ראו בחוש את הקירוב שבין ישראל לאביהם שבשמים ואת ההשפעה הפיזית של כל יהודי על הבריאה, שכל יהודי שבירך או קילל - הברכה או הקללה התקיימה. כך היה, עד אשר נחרב המקדש ומחיצת ברזל חוצצת בינינו לבין הקב"ה, כדברי חז"ל. דבר המונע לראות בעיני בשר את קירבת ד' המיוחדת אלינו.

חיילי טיטוס סחו לפי תומם שזהו כוחו של כל יהודי. וכן, הם דיברו אמת. שכשיהודי בירך באותם ימי הוד, ברכתו התקיימה. כשיהודי הוציא דבר קללה מפיו - קללתו התבצעה. ומה איתנו? כמה אנו רחוקים ממושגים שכאלה?

גם אם ידענו כבר מילדותנו שבית המקדש נחרב לפני כאלפיים שנה, עדיין נוכל להתרגש, אם נשקיע מעט יותר מחשבה והתבוננות.

שבת חזון

לשבת זו קוראים שבת חזון בגלל שקוראים את הפטרת חזון ישעיהו העוסקת בחורבן בית המקדש.

ערב תשעה באב

בסעודה שלישית אוכלים סעודה המפסקת – הסעודה שאחריה מפסיקים לאכול.

תשעה באב

היום העצוב ביותר הוא יום תשעה-באב – היום התשיעי לחודש אב, שבו קרה האסון הגדול והנורא ביותר בתולדות עם ישראל – נחרב בית-המקדש, הקדוש והיקר לנו כל-כך. יום תשעה-באב הוא יום צום.

ביום זה אנו מאוד עצובים ואבלים, לא אוכלים, לא שותים, לא מתרחצים, לא נועלים נעלים העשויות מעור, ולא אומרים אחד לשני "שלום".

בליל תשעה באב מדליקין רק מעט נרות, כי האור גורם לשמחה, והרי אנו כל-כך עצובים ביום זה.

ובבית הכנסת מורידים את הפרוכת מארון הקודש, הופכים את הספסלים ויושבים על הארץ, ומתפללים תפלת-ערבית במנגינה עצובה.

מגילת "איכה"

אחרי התפלה קוראים את מגילת "איכה" ואומרים "קינוח" – בוכים ומקוננים על חורבן בית-המקדש.

מהי מגילת "איכה"?

מגילת "איכה" היא מגילה, שכתב הנביא ירמיהו.

הנביא ירמיהו היה בזמן החורבן בירושלים. עוד לפני החורבן הוכיח ירמיהו את היהודים הרבה פעמים ובקש מהם לחזור בתשובה, וכשלא רצו היהודים לשמוע בקולו ולעגו לו, לא כעס עליהם כלל, אלא ריחם עליהם מאד ובקש מהם שוב-ושוב לתקן את מעשיהם ולהיות טובים.

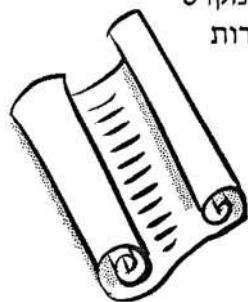
וכאשר ראה ירמיהו הנביא את האסון הגדול – שבי-המקדש נשרף באש והיהודים הלכו לגלות וסבלו כל-כך הרבה צרות

– ישב ובכה, כי צערו היה גדול ונורא.

וכתב ירמיהו את מגלת- איכה – בה כתוב כמה צער ויסורים באו על היהודים בזמן החורבן.

ובסוף המגילה כתב ירמיהו הנביא:

"השיבנו השם אליך ונשובה חדש ימינו כקדם".

חורבן בית-המקדש

מה עצוב הוא חורבן בית-המקדש. פעמיים נחרב בית-המקדש.

פעמיים בתשעה-באב. ומדוע נחרב? בזמן בית-המקדש הראשון עשו היהודים מעשים לא-טובים – עבודה זרה הם עבדו, לפסל השתחוו, ועוד הרבה מעשים רעים עשו. הרבה פעמים שלח הקב"ה את הנביאים, להוכיח אותם ולהזהיר אותם שיחזרו בתשובה, אך היהודים לא שמעו בקול הנביאים.

עד... שבא היום העצוב הזה, הקב"ה שלח את נבוכדנצר ושר צבאו נבזרדאן וחיליו והחריבו את ביהמ"ק הראשון, והגלו את היהודים לבבל. חזרו היהודים בתשובה, והקב"ה גאל אותם, השיב אותם לארצם ובנה להם שוב את בית-המקדש.

אך – מה עצוב היה – שהיהודים עזבו שוב את התורה, ואז בא עליהם שוב צרה גדולה! חרב בית-המקדש השני! בגלל ומדוע נחרב בית-המקדש השני? בגלל שנאת חינום – עלבון ונקמה! היהודים לא אהבו זה את זה, רבו והתקוטטו, דברו לשון-הרע – ובשום אופן לא רצו לוותר אחד לשני.

שלח ה' את החיילים הרומאים עם טיטוס הרשע אל ירושלים. היהודים ניסו בכל הכח להלחם ברומאים ולא לתת להם להיכנס לביהמ"ק. אך בגלל העבירות הצליחו החיילים להכנס לביהמ"ק ביום השביעי לחודש אב.

אוי! איזו צרה! למקום הקדוש ביותר נכנסו הגויים הרשעים, שברו, טמאו את הכלים, כיבו את המנורה ולקחו לעצמם את הכלים. עד שביום תשעה באב הדליקו את ביהמ"ק באש מה נורא זה היה!

אנו מבקשים מה' שיגאל אותנו מן הגלות הקשה ויבנה לנו את ביהמ"ק במהרה.

עונשו של טיטוס

כשהפליג טיטוס באניה חזרה לרומי, התחילה לנשוב רוח סערה, האניה כמעט נשברה. צעק טיטוס בחוצפה: ה' רוצה להעניש אותי במים. רק במים הוא יכול להעניש! את פרעה העניש במים, את דור המבול העניש במים. אם ה' באמת גיבור נראה שיעשה איתי מלחמה ביבשה! כך דבר טיטוס בחוצפה.

יצאה בת קול ואמרה: רשע בן רשע! בריה קטנה בראתי בעולם ושמה יתוש. היתוש חלש וקטן. נראה אם תוכל לנצחו. ומיד נפסקה הסערה.

הגיע טיטוס לרומי והתגאה – ולפתע נכנס יתוש באפו לעומק ראשו ולא יכל טיטוס להוציא את היתוש. היתוש ניקר לו במוחו, וטיטוס התפתל מכאבים נוראים, יום אחד עבר ליד נפח והיתוש נבהל מהרעש, חשב טיטוס כי מצא פתרון לבעייתו, אך לאחר תקופה התרגל היתוש והמשיך לנקר, עד שלאחר שבע שנות יסורים מת טיטוס, וכשפתחו את מוחו מצאו את היתוש בגודל של גוזל. כך הראה ה' לטיטוס שגם כשהחריב את ביהמ"ק לא הוא החריב אלא בגלל רצון ה'.

זכר לחורבן

אנו תמיד זוכרים את ביהמ"ק ואת ירושלים הבנויה, וזוכרים להתאבל עליה ועל חורבן בית המקדש. לכן כשעורכים חתונה, שמים אפר על ראש החתן ושוברים כוס תחת החופה. וכשמסיידים את הבית, משאירים מקום ללא סיד - "זכר לחורבן".

"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה".

הכותל המערבי

הכותל – הקיר המערבי של חומת הר הבית – מקודש. מקום שלא זהה שכינה ממנו, היות והוא השריד היחיד שנשאר לנו מבית המקדש. אליו באים להתפלל לאבינו שבשמים.

הציפיה לגאולה

בכל עת אנו מצפים לגאולה השלימה, מבקשים ומתחננים "יה"ר מלפניך ה' או"א שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו... ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות".

אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח...

מה נפלאים יהיו אותם הימים כאשר משיח צדקינו יבוא, וביהמ"ק יבנה. כל העמים והמלכים יכבדו אותנו ויפחדו לגעת בנו לרעה. ע"ג עננים ירכבו היהודים שבחו"ל ויגיעו לארץ ישראל. כולם יהיו בריאים, ולא תהיינה צרות. שלום ושלוח ישלטו בעולם, ואפילו הזאב יגור עם הכבש והנמר עם הגדי וכו', הכל יהיה כל כך יפה וטוב. כולם ירצו לעשות רק מצוות ומעשים טובים בכל פינה תהיה רק קדושה וטהרה. כל זה יהיה כשמשיח צדקינו יבוא במהרה בימינו אמן.

בס"ד

הקדמה

בְּעֶמְדֵנוּ בִּימֵי בֵּין הַמְּצָרִים עָלִינוּ לְהִתְבּוֹנֵן בְּשֵׁתֵי דְבָרִים: א' בְּסִבַּת הַדְּבָרִים שֶׁמִּפְּנֵיהֶם נִחְרְבָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגָלִינוּ מֵעַל אֶרְצֵנוּ וְעַל יְדֵי כֵן נָשׁוּב אֶל ה' וְנִתְקַן אֶת דְּרָכֵינוּ לְבִלְתִּי שׁוּב אֶל הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים וּבַעֲקָר נִחְדַּל מִשְׁנֵאת חֲנָם אֲשֶׁר הִיא הֵייתָה הַגּוֹרָמַת לַחֲרָבָן הַשְּׁנִי וְלִגְלוֹת הָאֶרֶץ עַד יְמֵינוּ. ב' גַּם עָלִינוּ לְהִתְבּוֹנֵן וּלְהִזְכֵּר בְּמָה שֶׁהָיָה בְּזֶמֶן הַמִּקְדָּשׁ, וְזֹאת כְּדִי שְׂנִדַּע מַה חָסֵר לָנוּ וּמָה הַפְּסָדֵנוּ, וְגַם כְּדִי לַצָּפוֹת לִישׁוּעָה הָעֲתִידָה לָבוֹא וּלְהִתְגַּעְגַּע לִימֵים שֶׁבָּהֶם נִזְכֶּה בְּקִרְוֹב לְהִתְגַּשְּׁמוֹת הַנְּבוּאוֹת אֲשֶׁר מְתָאָרִים אֶת זְמַן הַגְּאֻלָּה בְּדְבָרִים מִפְּלִיגִים אֲשֶׁר עֵין לֹא רָאָתָה.

בְּחוֹבֶרֶת זֶה מוּבָאִים הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת הַמְּאֻרְעוֹת בְּזֶמֶן הַחֲרָבָן הָרִאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי כְּפִי מַה שֶּׁבָּאָרוּ לָנוּ חֲז"ל הַקְּדוּשִׁים, אָנוּ מְקוּיִם שֶׁהַדָּבָר יָבִיא תוֹעֵלָתוֹ לְתַלְמִידִים הַיִּקְרִים, יִתֵּן ה' שְׂעוּד בְּשָׁנָה זֹאת לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחַת עוֹלָם בְּבִיאַת גּוֹאֵל וּבְבִנְיַן בֵּית הַבְּחִירָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

בְּכִרְכַּת נְחֻמַּת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם

ההנהלה

פָּרָק א'

הַלְכוֹת שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז

דְּבָרִים שְׂאֲרֵעוּ לְאַבֹּתֵינוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז

א. אֵיתָא בַּמִּשְׁנָה מִסֻּכָּת תַּעֲנִית פ"ד מִשְׁנָה ו', חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אָרְעוּ אֶת אַבֹּתֵינוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז וכו', א. נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת. ב. וּבִטַּל הַתָּמִיד. ג. וְהִבְקָעָה הָעִיר. ד. וְשָׂרַף אֶפֹּסֶטְמוֹס אֶת הַתּוֹרָה. ה. הֶעֱמִיד צֶלֶם בְּהִיכָל.

א. נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת

בְּשִׁבְעָה בְּסִיּוֹן אַחֲרֵי קִבְּלַת הַתּוֹרָה עָלָה מִשָּׁה לָהָר לְקַבֵּל אֶת הַלּוּחוֹת וְנִשְׁתַּתְּחָה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם. בְּגִמַּר אַרְבָּעִים יוֹם הָיָה בִּי"ז בְּתַמּוּז יָרַד מִשָּׁה מִן הָהָר וּשְׁנֵי הַלּוּחוֹת בִּידּוֹ, וּכְשֶׁרָאָה מִשָּׁה רַבִּינוּ ע"ה אֶת הָעַם כְּשֶׁהֵם רוֹקְדִים וְצוֹחֲקִים מִסָּבִיב לַעֲגֹל, זָרַק אֶת הַלּוּחוֹת מִיָּדוֹ וְשִׁבְרָם לַעֲיִנֵי יִשְׂרָאֵל.

ב. בִּטַּל הַתָּמִיד

בְּזִמָּן חֲרָבָן בֵּית רֹאשׁוֹן כְּשֶׁנִּכְנְסוּ הָאוֹיְבִים לְתוֹךְ הָעִיר, הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם בְּמַצוֹר וְהָרְגוּ הָרַבָּה מִיִּשְׂרָאֵל, אָבֵל עָדִין לֹא נִכְנְסוּ הָאוֹיְבִים לְתוֹךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַכְהֲנִים עָדִין הִקְרִיבוּ בְּכָל יוֹם אֶת קָרְבַּן הַתָּמִיד שְׁחָרִית וּבֵין הָעֲרֵפִים, וְאַחֵר כַּךְ כְּשֶׁהָיָה חֹסֶר לָהֶם כָּבֶר כְּבָשִׂים לְהַקְרִיב מֵהֶם קָרְבָּן, שִׁחֲדוּ אֶת הַחֲזִלִּים שֶׁל הָאוֹיְבִים בְּכֶסֶף וְזָהָב, וְהֵם נָתְנוּ לָהֶם בְּמִקְוָם כְּבָשִׂים לְקָרְבַּן הַתָּמִיד, וּמִיּוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז וְאֵילָךְ הִפְסִיקוּ הָאוֹיְבִים לַתֵּת כְּבָשִׂים וְעַל יָדֵי זֶה נִתְבַּטַּל הַקְרֵבַת קָרְבַּן הַתָּמִיד.

כַּדָּבָר הַזֶּה אַרְעָה גַּם בְּזִמָּן חֲרָבָן בֵּית שְׁנִי, כְּשֶׁנִּכְנְסוּ הָרֹמָאִים לְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא נִשְׂאָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל כְּבָשִׂים לְהַקְרֵבַת קָרְבַּן תָּמִיד, הָיוּ

מורידים לרומיים בכל יום דינרים והם היו נותנים להם במקומם שני כבשים, עד שרשע אחד אמר לרומיים: כל זמן שישאל מקריבים קרבנות אין אתם יכולים לנצח את ישראל, ביום המחרת העלו בחומה במקום שני כבשים חזיר ולא הספיק החזיר לעלות למחצית החומה עד שנודעו ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה.

ג. הבקעה העיר

בזמן חרבן בית שני כשנכנס טיטוס הרשע עם כל חילותיו חיל רומי להחריב את בית המקדש הבקיע את חומת העיר ביום שבעה עשר בתמוז.

ד. שרף אפוסטמוס (שר יוני בימי בית שני) את התורה

לפי ההשערה היה דבר זה כמה שנים לפני חרבן בית שני. יש אומרים ששרף את הספר תורה שכתב עזרא הסופר, ויש אומרים ששרף את כל ספרי התורה שהיו שם.

ה. העמיד עלם בהיכל

יש אומרים שגם דבר זה עשה הרשע אפוסטמוס, ויש אומרים שמנשה מלך ישראל העמיד צלם זה.

פרק ב'

התענית

א. חכמינו ז"ל תקנו להתענות ביום אחד בתמוז מפני שארעו לאבותינו ביום זה הרבה צרות. תכלית התענית הוא כדי לעורר את הלבבות לחזור בתשובה ויהיה התענית זכרון למעשינו הרעים ולמעשה אבותינו שעל ידי עונותם

נעזונותינו נגרמו כל הצרות שהיו לנו וגם מה שעדין אנו בצרות ע"י הגלות
המר הזה.

ב. עקר התענית הוא רק התשובה שעושים ע"י התענית, והתענית הוא רק
הכנה לתשובה. כדאיתא במשנה (תענית פ"ב מ"א) הִזְקֵן שְׂבָהּ אוֹמֵר לַפְּנִיָּהם
דְּבָרֵי כְבוֹשִׁים, אֲחִינוּ, לֹא נֹאמַר בְּאֲנָשֵׁי נִינוּה וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת שָׁקֶם וְאֶת
תַּעֲנִיתָם אֲלָא (ויונה ג) וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדֶּרֶכָם הַרְעָה.

ג. הַכֹּל חַיִּיבִים לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם זֶה בֵּין זָכָרִים גְּדוֹלִים מִבֶּן י"ג שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד
וְנִקְבוֹת מִבֶּת י"ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְאֶסוּר לִפְרֹץ גֶּדֶר ח"ו.

ד. קִטְנִים הַפְּחוּתִים מִבֶּן י"ג שָׁנָה וְקִטְנוֹת הַפְּחוּתוֹת מִבֶּת י"ב שָׁנָה, אֵין חַיִּבִּים
לְהִתְעַנּוֹת כָּלֵל. וּמ"מ אֵין לָהֶם לְהִתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגִים, רַק יֵאָכְלוּ דְּבָרִים
פְּשׁוּטִים כְּדֵי קִיּוּם הַגּוֹף כְּדֵי שֶׁגַם הֵם יִתְאַבְּלוּ עִם הַצָּבוּר.

ה. זְמַן הַתַּעֲנִית מֵתַחִיל מַעֲלוֹת הַשָּׁחַר שֶׁל י"ז בְּתַמּוּז וְבִלְיָלָה שֶׁלִּפְנֵינוּ מֵתַר
לֵאכֹל וְלִשְׁתּוֹת. אִם אָדָם רוֹצֵה לָקוּם בִּבְקָר לִפְנֵי עֲלוֹת הַשָּׁחַר וְלֵאכֹל אוֹ
לִשְׁתּוֹת, צָרִיךְ לְהִתְנַחֵם קֹדֶם הַשָּׁנָה שְׂרוּצָה לֵאכֹל וְלִשְׁתּוֹת, וְאִם לֹא הִתְנַחֵם
אֶסוּר לוֹ לֵאכֹל.

ו. אַחֲרֵי חֲזַרְתָּ הַשָּׁחַר אוֹמְרִים סְלִיחוֹת לֵי"ז בְּתַמּוּז, וְאַח"כּ קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה
"וַיַּחֲלֵל מִי שִׂידֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְעַנּוֹת לֹא יַעֲלֶה לַתּוֹרָה.

ז. בַּתְּפִלַּת מִנְחָה לִפְנֵי שְׁמוּעָה קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה "וַיַּחֲלֵל" וְעוֹלִים לַתּוֹרָה ג' אֲנָשִׁים
וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא גַם בַּהֶפְטָרָה "דִּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ" וְאַח"כּ תְּפִלַּת שְׁמוּעָה וְגַם
הַיַּחֲדִיד שֶׁמִּתְעַנֶּה אוֹמֵר עֲנֵנוּ בְּבִרְכַּת "שׁוּמַעַ תְּפִלָּה" לִפְנֵי שְׁאוּמֵר כִּי אֵתָה
שׁוּמַעַ וְכו'.

פֶּרֶק ד'

הַלְכוֹת בֵּין הַמִּצְוֹת

ח. כְּתִיב (אִיכָה א') "כָּל רוֹדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמִּצְוֹת" פִּירוּשׁ בַּכ"א זָמִים שְׁמִשְׁבָּעָה עֶשֶׂר בְּתִמּוֹז עַד ט' בָּאָב אֲרָעוּ הַרְבֵּה צָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת, בְּזָמִים אֵלּוּ נִחְרַב בֵּית רֹאשׁוֹן וּבֵית שְׁנִי וְכו', וְלָכֵן הוֹקְבָעוּ לְיִשְׂרָאֵל זָמִים אֵלּוּ לְצַעַר וְלֵאבֹל.

ט. אִין נוֹשָׂאִים נָשִׁים בְּזָמִים אֵלּוּ וְאִין עוֹשִׂים מַחֲלוֹת וְרִקּוּדִים, וְאִין שׁוֹמְעִים בָּהֶם קוֹל נְגִינָה מְכַלִּי שִׁיר, וְכֵן נוֹהֲגִים שְׁלֵא לְהִסְתַּפֵּר בְּזָמִים אֵלּוּ אֶפְלוּ לְכַבּוֹד שַׁבָּת, אִין מְבָרְכִים בְּזָמִים אֵלּוּ בְּרֶכֶת שֶׁהִחֲיֵנוּ עַל פְּרִי חֲדָשׁ, וְכֵן אִין לּוֹבְשִׁים בְּגָד חֲדָשׁ הַרְאוּי לְבָרֵךְ עָלָיו שֶׁהִחֲיֵנוּ, עַפ"י הָאֲר"י ז"ל אִין לְבָרֵךְ בְּרֶכֶת שֶׁהִחֲיֵנוּ אֶפְלוּ בְּשַׁבָּת שֶׁל בֵּין הַמִּצְוֹת, אֲבָל מֵתָר לְקִנּוּת בְּגָדִים חֲדָשִׁים כְּדִי לְלַבֵּשׁ אַחֲרֵי ט' בָּאָב.

י. בַּג' שַׁבָּתוֹת שֶׁבֵּין שַׁבָּעָה עֶשֶׂר בְּתִמּוֹז לט' בָּאָב קוֹרְאִים הַפְּטָרוֹת שְׁמִדְּבָרִים מִהַחֲרָב, דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ, שְׁמַעוּ דְּבַר ה', חֲזוֹן יִשְׁעִיָּה, וְנִקְרְאִים ג' דְּפָרְעֻנוֹתָא.

יא. שַׁבָּת שְׁלֹפְנֵי ט' בָּאָב אוֹ שַׁבָּת שְׁחַל ט' בָּאָב לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ הוּא תְּמִיד פְּרִשְׁת דְּבָרִים וְנִקְרְאָת "שַׁבָּת חֲזוֹן" ע"ש הַהַפְּטָרָה שֶׁל חֲזוֹן יִשְׁעִיָּה.

יב. בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה בְּשַׁבָּת חֲזוֹן מְסִיִּים הַבָּעַל קוֹרֵא אֶת הַקְּרִיאָה לְכַהֵן הָעוֹלָה לַתּוֹרָה, בְּפִסּוּק "כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב" וְהִלּוּי מִתְחִיל לְקִרְוֹת מִהַפְּסוּק "ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ".

יג. אַחֲרֵי ט' בָּאָב קוֹרְאִים שְׁבַע שַׁבָּתוֹת בְּהַפְּטָרוֹת הַמִּדְּבָרִים מִנְחָמָה. וּמִתְחִילִים מִשַּׁבָּת שְׁלֵאֲאַחֲרֵי ט' בָּאָב שֶׁהוּא פְּרִשְׁת וְאַתְחַנֵּן, וְלָכֵן נִקְרָא שַׁבָּת זֶה "שַׁבָּת נַחֲמוּ" ע"ש הַהַפְּטָרָה נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי וְגו'. הַפְּטָרוֹת אֵלּוּ נִמְשָׁכוֹת עַד שַׁבָּת שְׁבִין ר"ה לִיוֵּה"כ, כְּלוּמָר: פְּרִשְׁת וְאַתְחַנֵּן, עֲקֹב, רֵאָה, שׁוֹפְטִים, כִּי תֵצֵא, כִּי תִבּוֹא, נִצְבִּים, אוֹ נִצְבִּים וְיִלָּךְ.

פֶּרֶק ה'

דינים הנוהגים מראש חדש אב עד ט' באב

- א. איתא במשנה (תענית פ"ד מ"ו) משנכנס אב ממעטים בשמחה, ועוד איתא בגמרא (תענית כט) שמי שיש לו דין עם גוי לא ידון אתו בחדש זה דמזלם של ישראל רע בחדש זה.
- ב. מתחלת ליל ראש חדש אב נוהגים כבר כל הדינים שנוהגים בתשעת הימים שמראש חדש עד אחר ט' באב.
- ג. אסור לאכל בשר ולשתות יין כל תשעת הימים, ואפלו בבשר עוף נהגו להחמיר. ומי שאוכל בשר במקום שנהגו בו אסור נקרא פורץ גדר, ופורץ גדר ינשכנו נחש.
- ד. בסעודת מצוה כגון ברית מילה, פדיון הבן, סיום מסכתא וכדומה מתר לאכל בשר ולשתות יין כל השיכים לסעודה זו, פירוש מי שהיה הולך גם בזמן אחר לסעודה זו.
- ה. אסור לכבס ולגהץ בגדים בימים אלו כיון דנראה כמסיח דעתו מן האבלות.
- ו. בגדי קטנים שמלכלכים הרבה מתר לכבסם בצנעה אבל לא יכבס הרבה ביחד.
- ז. אסור ללבש בגדים מכבסים נקיים שלא לבשם עדיו לפני ראש חדש, והרוצה להחליף בגדיו צריך ללבשם קדם ראש חדש לשעה מועטת ואחר כך יפשט אותם ויובל כבר ללבש בגדים אלו בט' הימים.
- ח. לכבוד שבת שחל בט' ימים אלו מתר להחליף כל הבגדים.
- ט. אסור לרחץ כל גופו בימים אלו, ומי שטובל בכל יום במקוה מתר לו לטבול בימים אלו, לכבוד שבת מתר לרחץ ראשו פניו ידיו ורגליו בחמין.

י. אין נוטלים צפרנים אבל לכבוד שבת מתר.

יא. אסור לתפור בגדים חדשים וכן אסור לארג ולטוות ולרקם בגדים, ובגד שהוא קרוע או שהתרה תפירתו מתר לתפור בגדים אלו, וכן מתר לתפור כפתור.

יב. אסור לקנות בגדים חדשים אפלו אם דעתו ללבשם אחרי ט' באב.

פרק ו'

דיני ערב תשעה באב

א. בערב תשעה באב מאחרי חצות היום אסור מצד הדין לאכל בשר ולשתות יין (בט' הנימים הוא מצד מנהג שקבלנו על עצמנו) כדי להרבות אבל ולזכר חרבן הבית וניצטער עליו.

ב. נוהגים לאכל סעודה לפני תפלת מנחה, ומרבנים קצת בסעודה כדי שיוכלו להתענות בתשעה באב.

ג. אחר תפלת מנחה אוכלים סעודה המפסקת, ונוהגים לאכל רק בזית פת וביצה וטובלים במלח ובאפר, ושותים מים.

ד. אוכלים סעודה זו בישיבה ע"ג קרקע, אבל אין חולצים המנעלים. ואין אוכלים ג' אנשים ביחד כדי שלא יתחילו בזמון, וצריך להפסיק מלאכל לפני שקיעת החמה.

ה. אם הוא רוצה לאכל אחר ברכת המזון טוב להתנות לפני ברכת המזון שהוא אינו מקבל עליו את הצום, ואם שכח ולא התנה מתר בדיעבד לאכל או לשתות.

ו. יחלץ מנעליו קדם שקיעת החמה וכל הדברים הנוהגים בט' באב אסורים כבר משקיעת החמה ואילך.

פֶּרֶק ז'

דִּינֵי תְשׁוּעָה בְּאֵב

ז. אִיתָא בְּמִשְׁנָה (תַּעֲנִית פ"ד מ"ו) חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אָרְעוּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּתִשְׁעָה בְּאֵב. א, נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שְׁלֹא יִכְנָסוּ לָאָרֶץ. ב, חֲרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה. ג, חֲרַב הַבַּיִת בְּשֵׁנִיָּה. ד, נִלְכְּדָה בֵּיתָר. ה, נִחְרְשָׁה הָעִיר.

א. נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שְׁלֹא יִכְנָסוּ לָאָרֶץ

אֶת הַמֶּרְגְּלִים שָׁלְחוּ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם כ"ט בְּסִינּוֹן וְשָׁהוּ שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם וַחֲזָרוּ בְּשִׁמוֹנָה בְּאֵב, וּכְשֶׁחֲזָרוּ הוֹצִיאוּ דִבְת הָאָרֶץ רָעָה, וַהֲכִנִּיסוּ פֶחַד וּמוֹרָא בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, וּבִלְיָלָה שְׁלֹאֲחֵרֵיו שָׁהוּא לֵיל ט' בְּאֵב בָּכוּ כָּל הָעָם כְּדִכְתִּיב (בַּמִּדְבָּר יד) וַיִּבְכוּ הָעָם בְּלֵילָה הַהוּא. וְאִיתָא בְּגִמְרָא (תַּעֲנִית כט). אָמַר רַבָּה: אָמַר לָהֶם הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל אַתֶּם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה שֶׁל חֲנָם וְאֲנִי קוֹבֵעַ לָכֶם בְּכִיָּה שֶׁל דּוֹרוֹת. וַע"י בְּכִיָּה זֶה קִצָּץ הַקַּב"ה עַל יִשְׂרָאֵל וְנִגְזַר עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִכְנָסוּ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ב. חֲרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה

כְּתִיב (מְלָכִים ב' כ"ה) וּבַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בְּשִׁבְעָה לַחֲדָשׁ וּגו' בָּא נְבוּזַרְאֲדָן וּגו' וַיִּשְׂרֹף אֶת בַּיִת ה' וְאֶת בַּיִת הַמֶּלֶךְ וּגו' וּמִשְׁמַע מִפְּסוּק זֶה שְׁבִשְׁבָּעָה לַחֲדָשׁ שָׁרַף נְבוּזַרְאֲדָן אֶת בַּיִת הַמֶּקְדָּשׁ וְאָלוּ בְּפִסּוּק אַחֵר כְּתִיב (יִרְמְיָה נב) וּבַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ וּגו' בָּא נְבוּזַרְאֲדָן וּגו' וַיִּשְׂרֹף אֶת בַּיִת ה' וְאֶת בַּיִת הַמֶּלֶךְ, וּמִשְׁמַע שְׁבִי לַחֲדָשׁ אֵב שָׁרַף אֶת בַּיִת הַמֶּקְדָּשׁ, הִגְמָרָא (בַּמַּס' תַּעֲנִית דף כ"ט) מְתַרְצֵת קִשְׁיָא זֹאת. וְכֵן אִיתָא שָׁם: אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּשִׁבְעָה שְׁהָרִי כִּבְר נֶאֱמַר בַּעֲשׂוֹר וְכֵן לַהֲפֹךְ הָא פִּיצַד, בְּשִׁבְעָה נִכְנָסוּ נְכָרִים לַהֲיָכַל וְאָכְלוּ וְקָלְקְלוּ בּוֹ בְּשִׁמְיָנִי וּבִתְשִׁיעִי, וּבִתְשִׁיעִי סִמוּךְ לַחֲשֻׁכָה הַצִּיתוּ בּוֹ אֶת הָאוּר וְהָיָה דוֹלָק וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם (פ"י שְׁדֵלֶק כָּל יוֹם הָעֲשִׁירִי). וּבָזֶה

מִישָׁבִים שְׁנֵי הַפְּסוּקִים שֶׁכְּתִיב בְּשִׁבְעֵי וּבְעֶשְׂרֵי שְׁבַעֲבָע נִכְנָסוּ וּבְעֶשְׂרֵי נִשְׁרָף.

וְלָמָּה תִּקְנוּ לְהַתְעַנּוֹת בַּיּוֹם תִּשְׁעָה בָּאֵב הֲלֹא עָקֹר הַשְׂרָפָה הִיא בְּעֶשְׂרֵי ? מִשּׁוֹם שֶׁהַתְּחִלַּת הַפְּרָעוֹת הִיא הָעָקֹר.

ג. חרב הבית בשנייה

אַרְבַּע מֵאוֹת וְתִשְׁעִים שָׁנָה אַחֵר חֲרָבָן בֵּית רֵאשׁוֹן חֶרֶב הַבַּיִת בְּשָׁנָה ע"י טִיטוּס הִרְשָׁע וְחִילוּתָיו רוֹמִי עָמוֹ, ע"י הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל קִמְצָא וְבֵר קִמְצָא הַמּוֹבָא בְּגִמְרָא.

ד. נלכדה ביתר

הָעִיר בֵּיתֶר נִלְכְּדָה חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אַחֵר חֲרָבָן בֵּית שְׁנֵי, הָעִיר בֵּיתֶר הִיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאֻלּוּקִים, הָעִיר נִחְרְבָה ע"י שְׁהִיָּה הַמְּנַהֵג שֶׁם שֶׁכְּשֵׁנוּלֵד יֵלֵד שְׁתָּלוּ אָרְזֵי וּבִשְׁעַת נִשְׁאִיָּהֶם לְקַחוּ מִהָאָרֶז שְׁלוֹ וְשָׁלַח וַעֲשָׂאוּם חֲפָה, פָּעַם אַחַת עֲבָרָה בָּהּ הַשָּׂר וְנִשְׁבַּר דָּפָן הַמְּרַכְּבָה וְקִצְצוּ אָרְזֵי אַחַד מֵאוֹתָם הָאָרְזִים לְתַקֵּן אֶת דָּפָן הַמְּרַכְּבָה, וּבְרָאוֹת הַיְּהוּדִים דָּבָר זֶה הִתְנַפְּלוּ עֲלֵיהֶם וְהָכִינוּ, וְהָלְכוּ הָרוֹמִיִּים וְסָפְרוּ דָּבָר זֶה לְקִיסָר וְאָמְרוּ לוֹ מְרֹדוֹ הַיְּהוּדִים בָּדָן.

ה. נחרשה העיר

טוֹרְנוֹסְרוּפּוֹס הִרְשָׁע מֶרֶב קְנָאוֹתָיו עַל יָפְיָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם לְאַחֵר הַחֲרָבָן, חֲרַשׁ אֶת הָעִיר לְאַרְכָּה וְלִחְרָבָה שֶׁלֹּא יִרְאֶה זָכָר מִיְּרוּשָׁלַיִם.

פָּרָק ח'

דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּתִשְׁעָה בָּאֵב

א. תִּשְׁעָה בָּאֵב אֲסוּר בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה וּרְחִיצָה וְסִיכָה וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲסוּרִים גַּם בְּלֵיל ט' בָּאֵב.

- ב. אסור לרחץ אפלו במים צוננים, ואפלו להושיט אצבעו במים אסור, וכן אסור לרחץ שערוֹתיו ושערות הפאות והזקן.
- ג. אם נתלכלך בטיט וכדו' מתר לרחץ את המקום המלכלך, ואם צריך מתר לרחץ אפלו בסבון מקום מלכלך זה. היוצא מביה"כ וכדו' דברים המחייבים נטילת ידים, מתר לרחץ ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו, ואם דרכו לרחץ בכל השנה ג' פעמים כל יד מתר גם עכשו לרחץ כד.
- ד. אסור לרחץ כלים ומאכלים כי הרי בזה רוחץ גם את ידיו, ומת' לרחץ כלים ומאכלים רק לאחר חצות היום.
- ה. אסור לנעל נעלים או סנדלים של עור, ומת' רק לנעל נעלים של עץ, בד, או גומי, אם אין לו נעלים אלו מת' לקנות ולחדש לצורך ט' באב.
- ו. בליל ט' באב וכן ביום ט' באב אסור לשבת על כסא או ספסל גבוה ג' טפחים וצריכים לישב דוקא על הארץ או על כסא שאינו גבוה ג' טפחים, הנוסע ברכב ואינו יכול לעמד מת' לשבת אפלו אם הספסל גבוה שם, מחצות היום ואילך מת' כבר לשבת על כסא גבוה.
- ז. אסור ללמד שום דבר בט' באב כי התורה משמחת את לבו של אדם כדכתיב (תהלים יט) "פקודי ה' ישרים משמחי לב" ואפלו בהרהור לבד אסור.
- ח. מת' ללמד רק מגלת איכה עם הפרושים, מדרש איכה, וספרי חסידות על איכה, ואגדת חורבן במסכת גטין (דף נה:) וכדו' מעניינים המדברים מחורבן בית המקדש.
- ט. אסור לעשות מלאכה בליל ט' באב וביום, ואחרי חצות היום מת' לעשות מלאכה אבל לא יקבע עצמו למלאכה כדי שלא יסיח דעתו מאבלות.
- י. אסור לשאל שלום לחברו הינו שאסור לומר לו שלום עליכם וכן אסור לומר לו צפרא דמרא טב "גוט מארגן" או לומר לו לילה טוב, מי שאינו

יודע ההלכה ושואל בשלומו ישיב לו בשפה רפה ובכבוד ראש, מתר לשאל לחברו איך הוא מרגיש ואיך הוא צם.

פרק ט'

סדר התפלה בתשעה באב

- א. מסירים את הפרכת מעל ארון הקדש לפני תפלת מעריב.
- ב. מתפללים תפלת מעריב כרגיל בכל לילה, ומתפללים בנחת ודרך בבי באבילים.
- ג. כשחל ט' באב במוצש"ק אומרים בתפלה "אתה חוננתנו" ואם שכח לומר יאמר מיד אחרי התפלה "ברוך המבדיל בין קדש לחול" כי הרי לא יבדיל בלילה זה על הכוס.
- ד. אחרי שמו"ע אומר הש"ץ קדיש שלם, ואם חל במוצש"ס מדליקים ב' נרות ומברכים "בורא מאורי האש". ואם שכח ולא ברך יכל לברך כל הלילה.
- ה. יושבים על הארץ וקורים "איכה" וגו', הש"ץ מתחיל לומר איכה וכל העם אומרים אחריו בלחש. פסוק אחרון של כל פרק אומר הש"ץ בקול רם. בכל פרק מתחיל מגביה הש"ץ קולו יותר ויותר, אחרי גמר אמירת איכה אומרים עוד כמה פזמונים וכשחל במוצש"ס אומרים גם הפזמון איך מפי בן ובת וכו'.
- ו. בשחרית כשמתעורר משנתו יטל ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו, וכשעדין ידיו לחות מהמים יעבירם על עיניו להרטיבם קצת.
- ז. מברכים ברכת התורה כרגיל בכל יום ויום, גם ברכת על נטילת ידים, אשר יצר וכו'.
- ח. לפני התפלה ירחץ עוד פעם ידיו עד קשרי אצבעותיו, כי הרי צריך לטל ידים לפני התפלה.

ט. אין מתעטפים בטלית ואין מניחים תפלין בתשעה באב בשחרית. והטעם כי איתא במדרש על הפסוק (איכה ב') "בצע אמרתו", שקרע וחתך את הטלית. ועל הפסוק (איכה ב') "השליך משמים ארץ תפארת ישראל" דרשו חז"ל שזה קאי על תפלין שנקראים פאר.

י. אומרים כל הברכות בסדר התפלה וכן נוהגים להתפלל כל פרשת הקרבנות ופרשת העקדה וכדו' בלי לדלג שום דבר כיון שהוא מסדר התפלה.

יא. אין מוציאים הציצית לנשק אותם בברוך שאמר ובק"ש.

יב. בתפלת שמו"ע אין אומר היחיד "עננו" רק הש"ץ אמר עננו בין ברפת גואל ישראל לברפת רפאינו. אין הפהנים נושאים כפים בתפלת שחרית, והש"ץ גם אינו אומר אלקינו וכו' אחרי חזרת הש"ץ אומרים חצי קדיש.

יג. מוציאים הס"ת וקוראים לג' אנשים בפרשת "כי תוליד בנים וגו'" (פרשת ואתחנן) והשלישי קורא ההפטרטה "אסוף אסיפם" (ירמיה ז') לפני קריאת ההפטרטה אומרים חצי קדיש, ומכניסים הספר תורה להיכל.

יד. אח"כ יושבים על הארץ ומתחילים לומר הקינות שבת סורו מני וכו' עד הסוף. בשעת אמירת הקינות אין לדבר ולהסיח דעת מן האבלות, בסוף הקינות אומרים אלי ציון ועריה הש"ץ והקהל פיסקא פיסקא.

טו. אחר אמירת כל הקינות אומרים אשרי וגו' ואין אומרים למנצח וענן וגו' אומרים ובא לציון וכו' ומדלגים את הפסוק ואני זאת בריתי וכו', בסוף אומרים קדיש שלם בלא תתקבל, ואח"כ אומרים עלינו וקדיש יתום, ואין אומרים בשחרית השיר של יום ואין אלקינו וכו', ומשלימים אותם במנחה.

טז. אחר גמר התפלה אומר כל יחיד ויחיד עוד פעם "איכה" ומאריכים קצת בביהכנ"ס עד סמוך לחצות.

יז. אחרי חצות היום נהגו כבר לישב כרגיל על ספסל או כסא גבוה ואין להחמיר כלל בזה, מחזירים הפרכת למקומה.

יח. מחצות ואילך מתר לבשל מאכלים לצורך סעודת הלילה, וכן מתר להכין כל צרכי הסעודה.

פֶּרֶק י' תַּפְּלַת מְנַחָה

- א. נוטלים ידים לפני התפלה עד סוף קשרי האצבעות, ומניחים טלית ותפלין.
- ב. אומרים קרבנות כרגיל אשרי וחצי קדיש.
- ג. מוציאים ס"ת וקוראים לג' אנשים בפרכת "ויחל משה וגו'", אין אומרים חצי קדיש אחרי קריאת התורה, והשלישי קורא התפילה של דרשו ה' בהמצאו וגו', ומחזירים הס"ת להיכל.
- ד. בתפלת שמו"ע אומרים בפרכת "ולירושלים" בסוף הברכה נחם ה' וכו' ומסיים ברוך אתה ה' מנחם ציון ובונה ירושלים.
- ה. אם שכח ולא אמר נחם י"א שיאמרנו בברכת שומע תפלה במקום שאומרים שם ענינו וי"א שיאמרנו בברכת "רצה" קדם "ותחזנה" או לפני "ועל כלם", ואם שכח גם במקומות אלו אין צריך לחזור ולהתפלל.
- ו. בברכת שומע תפלה אומר כל יחיד "ענינו" לפני שאומרים כי אתה שומע וכו' והש"ץ אומרה בין ברכת גואל ישראל לרפאנו, הכהנים נושאים פנים בתפלת מנחה, אין אומרים תחנון, אומרים השיר של יום, קדיש יתום, אין כאלקינו, קדיש דרבנן, עלינו וקדיש יתום.
- ז. מניחים תפלין דר"ת אחרי התפלה.

ח. לִפְנֵי מַעְרִיב יִטַּל יָדָיו עַד הַפָּרֶק, תִּפְלֹת מַעְרִיב כְּרָגִיל, וַיֵּא דִיקְדָּשׁ אֶת הַלְבָנָה דְּנוֹקָא בְּמוֹצָאֵי ט' בָּאָב וַיִּלְבֹּשׁ קֹדֶשׁ הַנְּעָלִים, וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים מֵהֶרֶם"א לֹא לִקְדָּשׁ הַלְבָנָה בְּמוֹצָאֵי ט' בָּאָב.

ט. אָסוּר לֶאֱכֹל בֶּשָׂר וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וְכֵן אָסוּר לִרְחֹץ גּוֹפּוֹ וְלִהְסִתֵּפֶר עַד חֲצוֹת הַיּוֹם שֶׁל עֶשְׂרֵה בָּאָב. אִם חָל ט' בָּאָב בְּשַׁבָּת וְנִדְּחָה לַיּוֹם רִאשׁוֹן, מִתֵּר לִהְסִתֵּפֶר וְלִרְחֹץ גּוֹפּוֹ תִּכְף בְּלִילָה אַחֲרֵי הַתַּעֲנִית, אֲבָל אָסוּר עֲדִין בְּאֲכִילַת בֶּשָׂר וַשְׁתִּית יַיִן עַד לְמָחָר בְּבֹקֶר.

וַיְהִי רָצוֹן שִׁיְהָפְכוּ עוֹמוֹת הַלָּלוּ לַיָּמִי שִׁמְחָה וְנִזְכָּה לִרְאוֹת בְּנִחְמַת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם אָמֵן.

הַאֲזָהָרוֹת בַּתּוֹרָה וּבִנ"ךְ עַל הַגָּלוּת

תְּנַאי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם הָאֲבוֹת

בְּשָׁעָה שֶׁכָּרַת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם אֲבֹרָהֶם אֶת בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים, הִרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲבֹרָהֶם אֲרֻבָּעָה דְּבָרִים: אֶת הַמַּלְכוּת לְשִׁעְבֹּד אֶת בְּנָיו, אֶת הַגִּיהֶנוֹם, אֶת מִתֵּן הַתּוֹרָה, וְאֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

וְכֵן אָמַר לוֹ: כָּל זְמַן שֶׁבִּנְיָן שׁוֹמְרִים עַל שְׁנֵי הַדְּבָרִים - הֵם מְקִימִים אֶת הַתּוֹרָה וּמַחֲזִיקִים בְּקִדְשַׁת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - הֵם נִצָּלִים מִשְׁתֵּי הַפְּרַעֲנוּת - מִשִּׁעְבוֹד מַלְכוּת וּמִן הַגִּיהֶנוֹם: אֵךְ כְּשִׁיעֲזְבוּ אֶת הַשְּׁנַיִם - יָפְרוּ אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה וַיַּחֲלֹלוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יַעֲנִשׁוּ בְּאַחַת מִן הַשְּׁתֵּי - בְּשִׁעְבוֹד מַלְכוּת, - כְּלִיָּה בְּגִיהֶנוֹם. בְּאִיזָה אֶתֶּה רוֹצֶה שִׁיעֲנִשׁוּ בְּנִיךְ בְּשִׁעְבוֹד מַלְכוּת אוֹ בְּגִיהֶנוֹם?

יֵשֵׁב אֲבֹרָהֶם אֲבִינוּ וְהִתְחַבֵּט בְּשִׂאלָה: הֲאִם אֲבַחֵר בְּעֶנֶשׁ הַשְּׁנִי, כִּי כֵן נָאָה לָהֶם לְבָנִים חוֹטְאִים שִׁיְכָלוּ בְּגִיהֶנוֹם, אוֹ שֶׁאֲבַחֵר בְּעֶנֶשׁ הָרֵאשׁוֹן, שֶׁתֵּהָא הַגָּלוּת כְּפָרָה עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְלֹא יִכָּלוּ בְּחִטְאֵיהֶם.

עֲבָרָה שְׁעָה מְרַבָּה וְאֲבֹרָהֶם לֹא יָדַע מֶה לְהַחֲלִיט עַד שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "אֲבֹרָהֶם! הוֹצֵא אֶת הַצֶּעֶר מִלְּבָבְךָ, כִּי כָּבֵד חַל שִׁעְבוֹד מַלְכוּת".

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יָדַע אֲבֹרָהֶם שֶׁעֲתִידִים בְּנָיו לְחַטֹּא וּבִגְלָל חֲטִאֵיהֶם יִגְלוּ אֶל בֵּין הָאֲמּוֹת וְהוּא נִצְטָעַר צָעַר רַב עַל כֵּן בָּרַב צָעֲרוּ אָמַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם! אִם עֲתִיד אֲנִי לְהַעֲמִיד בְּנִים שִׁיְכַעֲסוּךָ מוֹטָב לִי לָלֶכֶת עֲרִירִי... (ב"ר מ"ד).

נְבוֹאוֹתָיו שֶׁל יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא

הַחוּטָאִים רוֹדְפִים אֶת הַנָּבִיא

צער וסבל היה מנת חלקו של הנביא ירמיהו במשך כל ימי חייו. עוד בעיר מושבו "ענתות" נתקל בבוז ובלעג בשנאה ובכעס, מצד אנשי עירו, שלא סבלו את תוכחתו ואת נבואותיו, ירמיהו עצמו מתאונן על גורלו: "אוי לי אמי כי ילדתני, איש ריב ואיש מדון לכל הארץ" (ירמיה ט"ו, י'). רגזם של אנשי עירו גבר עד כדי כך שאף אימו עליו, שאם ינבא עוד פעם יִהְרָגוּהוּ - "לא תנבא בשם ד' ולא תמות בְּיָדוֹ" (שם י"א כ"א). אך כאשר הנביא אִזַּר מִתְנִיּוֹ נִגְדָם וְלֹא חִתָּת [פחד] מִפְּנֵיהֶם, חֲשָׁבוּ מַחְשְׁבוֹת אֵיךְ לִבְצֹעַ אֶת זִמְמָם, וְלַהֲשִׁיךְ אַחַת וּלְתַמִּיד אֶת קוֹלוֹ הַמוֹכִיחַ וְהַתּוֹבֵעַ, אָמְרוּ וַעֲשׂוּ - הֵם חִפְרוּ בּוֹר, וּמָלְאוּ אוֹתוֹ בְּטִיט, וְהִשְׁלִיכוּ אֶת הַנָּבִיא לְתוֹכוֹ לְמַעַן יִטְבַּע בִּינוֹן מִצוֹלָה (ב"ק ט"ז:). אֵךְ זִמְמָם לֹא הוֹפֵק, כִּי כָּבֵד בְּנִבּוּאוֹתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הַבְּטִיחוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "וְנִלְחַמּוּ אֵלַיךְ וְלֹא יוֹכְלוּ לָךְ, כִּי אֵתָךְ אֲנִי נָאִם ה' לְהַצִּילָךְ" (ירמיה א', י"ט). אַחֲרֵי הַמִּקְרָה הַזֶּה, עָזַב יִרְמְיָהוּ אֶת עִירוֹ וְאֶת נַחֲלָתוֹ וְעָלָה לִירוּשָׁלַיִם.

באותם הימים - צוה ד' לירמיהו לקנות לו בקבוק חדש ולצאת עם הבקבוק אל גיא בן-הנחם ולהינבא שם על יהודה וירושלים. אחר כך ישבר את הבקבוק לעיני האנשים ויאמר אליהם:

"כֹּה אָמַר ד' צֶב־אוֹת: כֹּכָה אֲשַׁבֵּר אֶת הָעָם הַזֶּה וְאֶת הָעִיר הַזֹּאת, כָּאֲשֶׁר יִשְׁבֵּר אֶת כָּלִי הַיּוֹצֵר אֲשֶׁר לֹא יוֹכֵל לְהִרְפֶּה עוֹד" (שם י"ט, י"א).

אַחֲרֵי מָלְאוֹ אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ בְּגִיא בֶן-הַנֶּחֱם. עָלָה אֶל חֹצֵר בֵּית ד' וְקָרָא אֶל כָּל הָעָם לֵאמֹר:

"כֹּה אָמַר ד' צַב-אוֹת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל: הִנְנִי מֵבִיא אֶל הָעִיר הַזֹּאת וְעַל כָּל עָרֶיהָ אֶת כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עָלֶיהָ כִּי הִקְשׁוּ אֶת עֶרְפָם לְבַלְתִּי שְׁמוֹעַ אֶת דְּבָרִי" (שם).

עוד עומד הנביא על עמדו ומדבר אל העם, המעריצו בעמק לבו, והנה רץ אליו הפקיד העליון שבבית ד', פִּשְׁחֹר בֶּן אֶמֶר הַכֹּהֵן שָׁמוּ, הוא מוריד מפה הגונה על הנביא הקדוש, ואחר כך הוא מוביל אותו בבזיון לתוך צינוק שהיה בנוי בתוך סלע.

בדרך זו של השפלה וזלזול חשב פִּשְׁחֹר להכניע את רוח הנביא ולעצור את האש המתפרצת מעמקי נפשו, אך לא כן הנביא ירמיהו, שנתנו ד' לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחומת נחשת (שם א'-ח), הוא לא יפגע ולא ירתע מאנשים עזי נפש למחרת כשפִּשְׁחֹר שחרר אותו מן המאסר, היתה בפיו נבואה מרה על פִּשְׁחֹר עצמו:

"לֹא פִּשְׁחֹר קָרָא ד' שִׁמְךָ, כִּי אִם מִגֹּר מִסָּבִיב. כִּי כֹה אָמַר ה': הִנְנִי נֹתֵן לְמִגֹּר... וְאַתָּה פִּשְׁחֹר וְכָל יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ תִּלְכּוּ בַּשָּׁבִי, וּבָבֶל תִּבָּא וְשָׁם תָּמוּת וְשָׁם תִּקָּבֵר: (שם כ', ג'-ו').

במרידות לבו קלל הנביא את יום הולדו:

"אֲרוּר הַיּוֹם אֲשֶׁר יִלְדֵתִי בּוֹ! יוֹם אֲשֶׁר יִלְדֵתִנִּי אִמִּי אֵל יְהִי בְרוּךְ, אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּשָׂר אֶת אָבִי לְאִמֹּר: יוֹלֵד לְךָ בֶּן זָכָר. לָמָּה זֶה מִרְחָם יִצְאָתִי לִרְאוֹת עֵמֶל וְיָגוֹן, וַיִּכְלוּ בִּבְשֹׁת יָמִי" (שם כ', ד'-ח).

זמן קצר בלבד אחרי הריגת הנביא אוריהו הופיע ירמיהו בִּחְצֵר בֵּית ד', שהיה מרכז של נביאי השקר שונאי נפשו, ונבא על חרבן בית המקדש לאמר:

בס"ד

"כֹּה אָמַר ד'! אִם לֹא תִשְׁמָעוּ אֵלַי לָלֶכֶת בְּתוֹרֹתַי אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם, לִשְׁמָע אֶל דְּבָרַי עֲבַדֵּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר אָנֹכִי שׁוֹלַח אֲלֵיכֶם, וְהִשְׁכַּם וּשְׁלַח וְלֹא שָׁמַעְתֶּם. וְנָתַתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה כְּשִׁילָה וְאֶת הָעִיר הַזֹּאת אֶתֶּן לַקְּלָלָה לְכָל גּוֹיֵי הָאָרֶץ" (שם כ"ו, ד'-ו').

הַתִּיבּוֹתוֹ הַתְּקִיפָה שֶׁל יִרְמְיָהוּ לִנְבֹּא בְּתוֹךְ חֹצֵר בֵּית ד' עַל חֶרֶבֶן בֵּית ד' הָעֲלָתָה אֶת זַעַם הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים עַד לְהִשְׁחִית. הֵם הִתְנַפְּלוּ עָלָיו בְּשַׁצֵּף קֶצֶף וְתַפְּשׁוּ אוֹתוֹ לְמַעַן עֲשׂוֹת בּוֹ שְׁפָטִים. מִהוּמָה קָמָה בַּמָּקוֹם, כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּמְצְאוּ בְּשָׁעָה זֹאת בְּבֵית ד' הִתְקַהְּלוּ מִסָּבִיב לִירְמְיָהוּ, וְחָלַק מִן הַקֹּהֵל אֶף עוֹדֵד אֶת הַכֹּהֲנִים הַזֹּעֲמִים לְהַעֲנִישׁ אֶת הַנְּבִיא. "בּוֹגֵד בְּעַמֶּךָ!" "עוֹכֵר יִשְׂרָאֵל!" "מוֹת תָּמַת!" - קְרִיאוֹת אֵלֶּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן נִשְׁמָעוּ לְעֹבֵר הַנְּבִיא קְדוֹשׁ ד'.

קוֹל הַהִמְלָה שֶׁבְּבֵית ד' נִשְׁמָע עַד אֶרְמוֹן הַמֶּלֶךְ הַסָּמוֹךְ, וְשָׂרֵי יְהוּדָה עָלוּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ לְבֵית ד' לַעֲמִיד מִקְרֹב עַל הַמִּתְרַחֵשׁ. בְּהִגִּיעַ הַשָּׂרִים, הִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים אֶת יִרְמְיָהוּ לִפְנֵיהֶם לְמִשְׁפָּט. הֵם תָּבְעוּ מִן הַשָּׂרִים לְהוֹצִיא מִשְׁפָּט מִוֹת עַל יִרְמְיָהוּ בֶּן חֶלְקִיָּהוּ.

אֵךְ כָּאֵן הַתַּעֲרָב הַשָּׂר הַזֶּה אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן, שֶׁהִשְׁפַּעְתּוֹ הִיָּתָה רַבָּה עַל שְׂאֵר הַשָּׂרִים, וְהִטִּיל אֶת כָּל כְּבֹד מִשְׁקָלוֹ לְבִלְתִּי תַת אֶת יִרְמְיָהוּ בְּיַד הָעָם לְהַמִּיתוֹ, וְיִרְמְיָהוּ נָצַל מִזִּעְמָם שֶׁל מְבַקְשֵׁי נַפְשׁוֹ, כִּי ד' הִיָּה אִתּוֹ לְהַצִּילוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו (שם פָּרָק כ"ו).

עֲלִיתוֹ שֶׁל בָּבֶל

בְּשָׁנָה הָרַבִּיעִית לִיהוֹזִיקִים מֶלֶךְ בָּבֶל מֶלֶךְ אַדִּיר וְחִזָּק בָּשָׂם נְבוּכַדְנֶצַּר, שֶׁד' רוֹמְמוֹ וְנִשְׂאוֹ עַל כָּל עַמֵּי תֵּבֵל, וְאֵף הַמְּלִיכּוֹ עַל כָּל חַיּוֹת הַשָּׂדֶה. הוּא

הָיָה רוֹכֵב עַל אֲרִיָּה, וְכִתְּרָה רֹאשׁוֹ הָיָה תַנְיִן חַי, חַיּוֹת טוֹרְפוֹת אֵלּוּ לֹא הָיוּ רִשְׁאִיּוֹת לְהַזִּיק, כִּי עַל כֵּן הָיוּ כְּפוּפּוֹת לְמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר.

ובמה זכה נבוכדנצאר לכל היקר והגדלה הזו? - מספרים חכמינו: בצעירותו היה נבוכדנצאר סופרו של בראדך-בלאדן, מלך בבל בזמנו של חזקיהו מלך יהודה, וכאשר קרה המופת עם חזקיהו שהשמש הלכה אחורנית והיום התארך בעשר שעות, אמר בראדך: לאיש נפלא כזה חיב אני לשלח אגרת שלומים. אך באותה שעה לא היה נבוכדנצאר הסופר בארמון המלך. לכן כתב את האגרת סופר נמוך בדרגתו. וכך פתח את האגרת: שלום למלך חזקיהו, שלום לעיר ירושלים, שלום לא-ל הגדול. כאשר חזר נבוכדנצאר וספרו לו על האגרת ששגרו למלך יהודה, התעניין נבוכדנצאר בנסח האגרת. כאשר מסרו לו את הנסח, התרעם נבוכדנצאר ואמר: "א-ל גדול קראתם לו וכתבתם אותו לבסוף?! כך היה עליכם לכתב: שלום לאל הגדול, שלום לעיר ירושלים, שלום למלך חזקיהו. מיד החל נבוכדנצאר לרדף אחרי השליח ולהחזיר את האגרת, אולם אך רץ ארבע [שלש] פסיעות עצר באפן פתאומי ושב על עקבותיו. אומרים חכמינו: בשכר ארבע [שלש] פסיעות שרץ נבוכדנצאר הרשע למען כבודו של מקום עשהו ד' לשליט עליון והצליח את כל דרכיו. וזה שעצר פתאום, הוא בגלל שהמלאך גבריאל ירד ועפב אותו מלהמשיך בדרך, כי ירא פן הצלחתו של נבוכדנצאר תגדל עוד יותר אם יוסיף לרוץ בשביל כבודו של מקום עד שיצליח לכלות, חס ושלום את עם ישראל (סנהדרין צ"ו, א)."

כאשר מלך נבוכדנצאר על בבל, בשנה הראשונה למלכותו, נחתם גזר דינם של ישראל לשתות את כוס הפרענות ולגלות מארצם.

יִרְמְיָהוּ רוֹאֶה כָּל זֹאת בְּחִזּוֹן, וְהוּא יוֹצֵא לְרַחוּבוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּמַעֲיֵד בְּבִנְי
יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר:

"זֶה שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה דִּבְרַר ד' אֵלַי, וְאֶדְבַּר אֲלֵיכֶם הַשָּׁכֵם וְדִבַּר
וְלֹא שָׁמַעְתֶּם. וְשָׁלַח ד' אֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים הַשָּׁכֵם וְשָׁלַח, וְלֹא
שָׁמַעְתֶּם וְלֹא הִטִּיתֶם אֶת אַזְנוֹכֶם לִשְׁמָעַי. לָכֵן כֹּה אָמַר ד' צָב-אוֹת: יַעַן אֲשֶׁר
לֹא שָׁמַעְתֶּם אֶת דִּבְרִי, הִנְנִי שׁוֹלַח וְלִקְחָתִי אֶת כָּל מִשְׁפָּחוֹת צִפּוֹן, נָאֻם ד',
וְאֵל נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עֲבָדִי. וְהִבֵּאתִים עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְעַל יוֹשְׁבֶיהָ
וְעַל כָּל הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה סָבִיב, וְהַחְרַמְתִּים וְשִׁמַּתִּים לְשִׁמָּה וּלְשָׂרָקָה וּלְחִרְבוֹת
עוֹלָם. וְהִאֲבִדְתִּי מֵהֶם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה, קוֹל
רַחִים וְאוֹר נֵר. וְהִיָּתָה כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת לְחִרְבָּה לְשִׁמָּה, וְעֲבָדֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל שְׁבָעִים שָׁנָה" (יִרְמְיָה כ"ה, ג'-א).

יִרְמְיָהוּ כּוֹתֵב אֶת מִגְלַת הַקִּינוּת

בַּיָּמִים הָהֵם לֹא הָיָה יִרְמְיָהוּ יָכֹל לָבוֹא אֶל הָעָם וּלְהוֹכִיחֵם וּלְנַבֵּא לָהֶם
בְּשֵׁם ד', כִּי אֲסוּר אֲסַר אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים בְּבֵית הָאֲסוּרִים בְּגִלְל נְבוּאוֹת
הַפְּרָעָנוּת שֶׁהוּא מְנַבֵּא עַל יְהוּדָה סוֹף נִבְזָה עַל הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים:
"קְבוּרַת חֲמוּר יִקָּבֵר סָחוּב וְהִשְׁלַךְ מִהֶלְאָה לְשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם (שָׁם כ"ב, י"ט).

אֲךָ תִּלְמִיד נֶאֱמַן הָיָה לוֹ לִירְמְיָהוּ, וּבְרוּךְ בֶּן נְרִיָּה שְׁמוֹ, וְאֶת תִּלְמִידוֹ זֶה
יַעֲד יִרְמְיָהוּ לְשַׁלַּח אֶל הָעָם, לְהוֹכִיחֵם וּלְקַרְא בְּפִנְיָהֶם אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
יִצְוָהוּ יִרְמְיָהוּ.

כְּאֲשֶׁר הָיָה בְּרוּךְ מוֹכֵן לְפִתִּיבָה, הֵחֵל יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְהַקְרִיא לוֹ פְּרָקִי
קִינוּת, בָּהֶם מְבַכֶּה הַנְּבִיא מְרָה אֶת הַחֲרָבֹן הַנוֹרָא שֶׁפָּקַד אֶת יְהוּדָה, אֶת

בס"ד

ירושלים ואת בית המקדש. הנביא מקריא והסופר כותב. כל פרק הכיל עשרים ושנים בתים, והאותיות הפותחות את הבתים סדרו לפי סדר האלף-בית.

כאשר סים ברוך את כתיבת המגלה, צוה ירמיהו את ברוך לאמר: "שמר את המגלה אשר כתבת אתך, והיה ביום אשר יקדשו [יקבעו] צום ויאספו כל יושבי יהודה בית ד' לזעק אל ד', תבא בית ד' ותקרא במגלה באזני כל העם אולי ישובו מדרךם הרעה ויפילו תחנתם לפני ד' כי גדול האף והחמה אשר דבר ד' אל העם הזה".

למה דוקא גלות?

תשעה באב - יום בכיה לדורות

שנו חכמינו: יום ששלח משה את המרגלים לתור את ארץ כנען כ"ט בסיון היה. ותרו את הארץ ארבעים יום, ומקץ ארבעים יום שבו אל עדת בני ישראל אל מדבר פארן, והוציאו דבת הארץ רעה [שדברו רע על ארץ ישראל] והכניסו פחד גדול בלב ישראל מהעם היושב בארץ כנען. ואותו היום ששבו המרגלים, שמונה ימים לחדש אב היה.

בשורת המרגלים השרתה קדרות [עצבות] במחנה ישראל, והלילה ההוא - ליל תשעה באב - היה ליל בכיה בקרב עדת בני ישראל העם אבדו את אמונתם.

וישמע ה' את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עליו, ויקצף עליהם, "וישא ידו להם [נשבע להפיל אותם במדבר ולהפיל [להגלות] זרעם בגוים ולזרותם [לפזרם] בארצות (תהלים ק"ו, כ"ו-ז) כלומר שכל

הָאֲנָשִׁים הַמִּבְגָּרִים - מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה - יָמוּתוּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא יִזְכּוּ לָבוֹא אֶל הָאָרֶץ הַמְבֻטָּחַת וְאִף בְּנֵיהֶם, שִׁיזְכּוּ לַנִּחָל אֶת הָאָרֶץ, לֹא יֵשְׁבוּ בָּהּ לָעַד, אֲלָא סוֹפֶם שִׁיגְלוּ בֵּין הָאָמוֹת וַיִּפְזְרוּ בֵּין הָאָרְצוֹת.

וְלֹא גִזְרַת הַגְּלוּת בְּלִבָּד נִגְזְרָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אֲלָא אִף הַמוֹעֵד לְחֻרְבָּן הָאָרֶץ נִקְבַּע בְּעֵת הַהִיא - הוּא יוֹם תַּשְׁעָה בָּאָב. וְכֵן אָמַר רַבֵּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אוֹתוֹ הַלֵּילָה לַיִל תַּשְׁעָה בָּאָב הִזָּה, אָמַר לָהֶן הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אַתֶּם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה שֶׁל חֲנָם, וְאֲנִי אֶקְבַּע לָכֶם בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת.

צַעַר הַשְּׂכִינָה הַקְדוּשָׁה

תִּנְיָא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מֵהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וְנִכְנַסְתִּי לְחֻרְבָּה אַחַת מִחֻרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם לְהִתְפַּלֵּל. בָּא אֵלָיָהּ זְכוּר לְטוֹב וְשָׁמַר [הַמִּתִּין] לִי עַל הַפֶּתַח עַד שִׁסִּימָתִי תִפְלָתִי. לְאַחַר שִׁסִּימָתִי תִפְלָתִי אָמַר לִי: "שָׁלוֹם עֲלֶיךָ, רַבִּי!" וְאָמַרְתִּי לוֹ "שָׁלוֹם עֲלֶיךָ, רַבִּי וּמוֹרִי!" וְאָמַר לִי: "בְּנִי! מִפְּנֵי מָה נִכְנַסְתָּ לְחֻרְבָּה זֹאת?" אָמַרְתִּי לוֹ: "לְהִתְפַּלֵּל". וְאָמַר לִי: "בְּנִי! מָה קוֹל שִׁמְעַתָּ בְּחֻרְבָּה זֹאת?" וְאָמַרְתִּי לוֹ: "שִׁמְעַתִּי בֵּת קוֹל שְׁמִנְהֶמֶת [בּוֹכָה] כִּיּוֹנָה וְאוֹמֶרֶת?: אוֹי לְבָנִים, שֶׁבַעוֹנוֹתֵיהֶם הִחְרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי וְשָׂרַפְתִּי אֶת הִיכָלִי וְהַגְלִיתִים לְבֵין הָאָמוֹת!" וְאָמַר לִי: "חֲיֵךְ וְחֲיֵי רֵאשֶׁךְ, לֹא שְׁעָה זֹאת בְּלִבָּד אוֹמֶרֶת כֵּן, אֲלָא בְּכָל יוֹם וְיוֹם שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים אוֹמֶרֶת כֵּן. וְלֹא זֹאת בְּלִבָּד, אֲלָא בְּשְׁעָה שִׁישְׁרָאֵל נִכְנָסִין לְבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וּלְבֵיתִי מִדְּרָשׁוֹת וְעוֹנִין 'יְהֵא שְׁמִיהַּ הַגָּדוֹל מְבוֹרָךְ', הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַעֵנֵעַ רֵאשׁוֹ וְאוֹמֵר: 'אֲשֶׁרִי הַמֶּלֶךְ שֶׁמְקַלְסִין אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כֵּן!' [מֵאֲשֶׁר הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁמְקַלְסִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שְׁלוֹ, כְּלוֹמַר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ], מָה לוֹ לָאֵב שֶׁהִגְלָה אֶת בְּנָיו וְאוֹי לָהֶם לְבָנִים שֶׁגְלוּ מֵעַל שִׁלְחַן אֲבִיהֶם" (בְּרַכּוֹת ג', א').

בְּנִינָם וְחֻרְבָּנָם שֶׁל בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ

ולא עלה הדבר בידי הגוים לשבד את חומת ירושלים, כִּינֹן שֶׁהַמִּתִּין הקדוש-ברוך-הוא שָׁמָּה יַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה וְהָיוּ מְכִים בַּחוּמָה בַּפְּטִיּוֹת וְקִוְיָנָסִי בְּרָזָל בְּכַבֵּד מִשָּׂא שֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּרָדוֹת וְהָיוּ הַקִּוְיָנָסִים מִתְּפֹצְצִים וְלֹא הַחוּמָה וְגַם נְבוּכַדְנֶצַּר פָּחַד י"ח שָׁנִים לִכְבֹּשׁ אֶת הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם וְאַף כְּשֶׁנְּבוּכַדְנֶצַּר שָׁלַח אֶת עַבְדּוֹ נְבוּזַרְאֲדָן שֶׁר הַטְּבָחִים עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם הָיָה מִתְיָרָא, אֲלֵא שֶׁעֲוֹנוֹתֵיהֶם גָּרְמוּ לָהֶם לִישְׂרָאֵל, וַיֵּצֵא בֵּית קוֹל וְאָמְרָה: דּוֹלֵג בֵּן דּוֹלֵג קוֹם כָּבֵשׁ אֶת יְרוּשָׁלַיִם כִּי הִגִּיעָה שְׁעֵתוֹ שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ לִיְחָרֵב וְהַיִּכָּל לִישְׂרָף.

וּבַשָּׁנָה הִיא לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי [תַּמּוּז] בַּתְּשַׁעָה לַחֹדֶשׁ לְאַחֵר שֶׁנִּחְזַק הָרָעַב בָּעִיר קָפַץ נְבוּזַרְאֲדָן וְהִכָּה הַכָּאָה אַחַת בַּחוּמָה עִם גִּב הַפְּטִישׁ "וַתִּבָּקַע הָעִיר וְאֲנָשֵׁי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם שָׁלֹא סָמְכוּ וּבִטְחוּ בַד', רַק עַל זְרוּעָם וְכַחֲם סָמְכוּ וּבִטְחוּ, נִסּוּ לְסַתֵּם הַבְּקִיעוֹת שֶׁעָשׂוּ הַכַּשְׂדִּים בַּחוּמָה וְגַם מְקוֹה מַיִם עָשׂוּ בֵּין הַחוּמוֹת כְּדֵי לַעֲצֹר בְּעַד הַכַּשְׂדִּים שָׁלֹא יוּכְלוּ לְהַכְנִס. עַל כֵּן הָיְתָה בָּהֶם יָד ד' וַיִּכְבֶּר הַסִּיר ד' אֶת הַגָּנְתוֹ מֵהֶם, וּבִ"ז תַּמּוּז כָּבֵר לֹא מֵצְאוּ בְּנֵי יְהוּדָה כְּבָשִׁים לְהַקְרִיב הַתְּמִידִין, וּבִטְלוּ הַקְרִבַת הַתְּמִידִין שֶׁעָלִיהֶם הִשְׁלֵמוֹ כָּל הַקְרִבָּנוֹת וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם גַּם נִבְקְעָה חוּמַת הָעִיר הַפְּנִימִית, וְאִזּוֹ נִכְנְסוּ הַכַּשְׂדִּים אֶל תוֹךְ הָעִיר וּבִזְזוּ וְהָרְגוּ וְלֹא חָמְלוּ כָּלָל וְהָיוּ מְמַלְאִים אֶת חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם דָּמִים וְיְהוּדָה כְּלָה הָיְתָה לַמּוֹת.

וְצִדְקִיָּהוּ כְּשֶׁרָאָה שֶׁנִּבְקְעָה הָעִיר וּפָרְצוּ הַכַּשְׂדִּים לְתוֹכָהּ בָּרַח דֶּרֶךְ מַעְרָה שְׂאֲרָכָה י"ח מִיל שֶׁפִּתְחָהּ מֵהַצֵּד הַשְּׁנִי הָיְתָה בִּירִיחוֹ שֶׁהָכִין לַעֲצֻמוֹ כָּבֵר מִקֵּדָם, הַחִילִים רָאוּ צָבִי וְרָדְפוּ אַחֲרָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ הַצָּבִי לַפֶּתַח הַמַּעְרָה שֶׁבִּירִיחוֹ וְרָאוּ אֶת צִדְקִיָּהוּ יוֹצֵא מֵהַמַּעְרָה, תִּפְשׁוּהוּ הַכַּשְׂדִּים וַיְבִיאֻהוּ אֶל

בס"ד

מֶלֶךְ בָּבֶל [נְבוּכַדְנֶצַּר] וְשֵׁם עֲשֵׂה לוֹ מִשְׁפָּט וְהַרְג אֶת עֲשֶׂרֶת בָּנָיו לְפָנָיו, וְאַחֵר כֵּךְ שָׁחַט גַּם אֶת סִנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה לְפָנָיו וְאַחֵר כָּל הַמֶּרְאָה הַנּוֹרָא הַזֶּה חָטַט וְהוֹצִיא אֶת עֵינָיו שֶׁל צְדָקָיָהוּ וְשֵׁם אוֹתָם בִּתְנוּרָה וַיֹּאסֵר אוֹתוֹ בְּבֵית הָאֲסוּרִים עַד יוֹם מוֹתוֹ וּבִזְזָה נִסְתִּימָה גַם מַלְכוּת יְהוּדָה בְּשָׁנַת ג' א של"ח.

וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה לַחֲדָשׁ תִּמְוֹז עַד ז' בָּאָב בְּאוֹתָן עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה יָמִים נִתְקִימוּ בִּירוּשָׁלַם נְבוֹאוֹתָיו הַמְרוֹת שֶׁל יִרְמְיָהוּ וְהָיָה הָאוֹיֵב הוֹרֵס וּמַחְרִיב הַכָּל, וְלֹא רַק הַכַּשְׂדִּים אֲלָא שְׂכָנֵי יְהוּדָה הַרְעִים הַצֵּטְרָפוֹ אֶל הַכַּשְׂדִּים וְכָלם כְּאֶחָד הָיוּ מֵהַרְסִים וּמַחְרִיבִים וְהוֹרְגִים בִּיהוּדָה וִירוּשָׁלַם, וְגַם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הָיָה כְּבִיכּוֹל מְקוֹנֵן וּמִיָּלֵל עַל בָּנָיו שֶׁנִּפְּלוּ בַּחֲרָב, וּמִכִּיּוֹן שֶׁלֹּא שָׁב הָעָם אֶל ד' "נִלְאִיתִי הַנַּחֵם אָמַר ד' וַיִּסְתֵּר פָּנָיו מֵהֶם וַיָּמָתוּ בַּחֲרָב בָּרָעַב וּבִמְגִיפָה", וְאָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי בְּבֵיתִי אֵין אֲמוֹת הָעוֹלָם נוֹגְעִים בּוֹ, אֲסַלֵּק עֵינֵי מַמְנוֹ וְאֶשְׁבַּע שֶׁאֲנִי מִזְדַּקֵּק לוֹ עַד עַתָּה בּוֹא הַקֵּץ.

וְאוֹתוֹ הַיּוֹם ז' לַחֲדָשׁ אָב הָיָה וּבּוֹ בַּיּוֹם נִכְנְסוּ הָאוֹיֵבִים לְהִיכָל לְהַחְרִיבוֹ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהַשְּׁמִינִי לַחֲדָשׁ אָב הָיוּ הָאוֹיֵבִים אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים בְּהִיכָל וְהָיוּ מְקַלְקְלִים הַמָּקוֹם אֲלָא שֶׁכֶּבֶד נִגְזְרָה נִגְזְרָה מִלְּפָנָיו.

וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרָה קִטְגוּרְיָה לְפָנֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יְהֵא רָשָׁע זֶה מִתְגָּאָה וְאוֹמֵר: אֲנִי הַחֲרַבְתִּי אֶת בֵּית ד'! אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אִם כֵּן תִּרְדֵּי אִשׁ מִלְּמַעְלָה, וְתִשְׁרָף! וְאַרְבַּעַה מִלְּאָכִים עִם לְפִידִים בְּיָדָם יִרְדּוּ וַיִּתְּנוּ אֶת הַלְּפִידִים בַּד' זְיוֹת הַהִיכָל, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם ט' לַחֲדָשׁ אָב הָיָה וְרֹאשׁוֹן בִּשְׁבַת הָיָה וְשִׁנָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִיטָה וּמִשְׁמַרְתּוֹ שֶׁל יְהוֹרֵב הִיָּתָה עוֹמְדָתָה עַל מִשְׁמַרְתֹּה וְהַלּוּיִם אוֹמְרִים שִׁירָה וְנִפְּל פָּסוּק שֶׁל קִינָה בְּפִיהֶם וְהָיוּ אוֹמְרִים: וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם וּבִרְעָתָם יִצְמִיתָם, וּבִתְשִׁיעִי סִמוּךְ לַחֲשֻׁכָה

טָרַם פָּנָה הַיּוֹם הַצִּיתוּ בּוֹ הַמִּלָּאכִים אֶת הָאוֹר וְהָיָה הָאֵשׁ דּוֹלֵק כָּל יוֹם
הַעֲשִׂירִי עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה וְלֹא נִשְׁאָר מְאוּמָה מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ רַק קִירוֹת
הַבַּיִת, וְזֶה הָיָה סוּפוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרָאשׁוֹן שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וְעָמַד
אַרְבַּע מֵאוֹת וָעֶשְׂרִי שָׁנִים, בְּשָׁנַת ג' אֲלָפִים שִׁל"ח [3338].

בית המקדש השני

שָׁנָה לְאַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה בְּנִיתוֹ שֶׁל בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי [ג"א תי"ג] עָלָה עֲזָרָא
הַסּוֹפֵר, וּבְאוֹתָהּ תְּקוּפָה גַם-כֵּן הָיוּ אֲנָשֵׁי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָּה, לְאַחֵר מִכֵּן בְּשָׁנַת
ג"א תמ"ח הַחֲלָה גְלוֹת יוֹן שֶׁנִּמְשְׁכָה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְאָז גַּם הַחֲלָה
תְּקוּפַת הַתַּנָּאִים, נִפְּל דָּבָר בִּישְׂרָאֵל, עֲזָרָא וּנְחֻמְיָה נִפְטְרוּ, וּפְסָקָה נִבְּוָאָה
מִיִּשְׂרָאֵל.

לְאַחֵר מִכֵּן בְּשָׁנַת ג"א תרט"ז הִיָּתָה גְזֵרַת שְׁמַד עַל-יְדֵי הַיּוֹנִים וְהַמַּתִּיּוֹנִים
וְאַחֵר כֵּךְ בְּשַׁעַת ג"א תרי"ח שׁוּב עָלוּ הַיּוֹנִים עַל יְרוּשָׁלַּיִם לְהִלָּחֵם בָּהּ וַיַּהֲרֹגוּ
הַרְבֵּה מִיִּרְאֵי הָאֵשׁ, וְלְאַחֵר מִלְחַמַת חֲרָמָה שֶׁנִּהְלָו יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל וְחַמְשַׁת
בָּנָיו שֶׁנִּקְרְאוּ "מַכְבִּי"ם וּמָתִי מַעֲט מִהִיּוּדִים, וְזוֹ הִיָּתָה תְּקוּפַת
הַחֲשֹׁמוֹנָאִים כְּבָשׁוּ מִיְּדֵי יוֹן אֶת הַמְּלוּכָה לְמֶשֶׁךְ מֵאָה וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים [וְהֵם
הַשָּׁנִים הַיְחִידוֹת בְּבֵית שְׁנֵי שְׁהִיָּתָה מַלְכוּת בִּיד יִשְׂרָאֵל].

וְאַחֵר כֵּךְ בְּשָׁנַת ג"א תשכ"ד, קָמָה מַלְכוּת בֵּית הוֹרְדוּס שֶׁגַּם נִמְשְׁכָה מֵאָה
וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְזוֹ הִיָּתָה גַּם תְּקוּפַתָם שֶׁל הַלֵּל וְשִׁמְאִי בְּשָׁנַת ג"א תשמ"ב, בָּנָה
הוֹרְדוּס מִקְדָּשׁ ד' מִפְּאָר יוֹתֵר מִשְׁבָּנָה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וְשִׁכְלָל אֶת בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ שֶׁכִּבֵּר הָיָה קִים לְתַפְאָרָה.

קדם החרבן השני

רָבֵן גַּמְלִיאֵל הִזְקֹן בָּנוּ שֶׁל רָבֵן שְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה בָּנוּ שֶׁל הַלֵּל נִפְטָר בְּשָׁנַת ג'א
תת", וְאַחֲרָיו נִתְמַנָּה בָּנוּ רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְנִשְׂיָא. אֵךְ שֶׁכָּבֵר בְּאוֹתוֹ
הַזְּמַן כָּבֵר רַבּוֹ הַמְּכַשׁוּלוֹת וְהַקְּלוּלִים בְּקֶרֶב אַנְשֵׁי הָאָרֶץ, וְהוּסַר הַכְּבוֹד
מִיִּשְׂרָאֵל וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִתְפָּסִים בְּעַל הַקְּשָׁה וְהָאֲכֹזֵר שֶׁל מַלְכוּת בֵּית רוֹמִי,
הָיָה אֲדוֹם וְכָבֵר בְּשָׁנַת ג'א תשפ"ח הָיָה רַבִּי צְדוֹק יוֹשֵׁב וּמִתְעַנֶּה וּמִרְבֵּה
בְּתַפְלָה עַל יְרוּשָׁלַיִם עַל מִנַּת שְׁלֵא תַחֲרַב.

חֲרָבֹן בֵּית שְׁנִי

הַתְּגַבְּרוֹת הַשְּׁנֵאָה

בְּאוֹתָם יָמִים עָלְתָה גְּאוֹתָם שֶׁל מַלְכוּת רוֹמִי, וְהָיוּ רוֹדִים בִּיהוּדִים
וְנוֹתְנִים עָלֶיהָ עַל וּמַסִּים לֹא רַחֵם.

וּבְמִשְׁךְ הַשָּׁנִים שְׂאֵחַר מָכֹן הָיוּ הַרְבֵּה מִלְחָמוֹת עִם הָרוֹמִיִּים אֵךְ הָיוּ כְּמָה
מְקָרִים שֶׁמֶהֶם נִמְשַׁךְ הַשְּׁנֵאָה שֶׁל הָרוֹמִיִּים עַל יִשְׂרָאֵל וְהֵם עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה
שֶׁל קִמְצָא וְבַר קִמְצָא, תִּרְנַגּוּל וְתִרְנַגְלָת, וְעַל יְדֵי מַעֲשִׂים אֱלוֹ נִגְרָם חֲרָבֹן
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹלָם עֲדִין הַגּוֹרָם הָעִקְרִי לְחֲרָבֹן הָיָה הַ"שְּׁנֵאָת חֲנָם" שֶׁהִלֵּךְ
וְגָבַר מִיּוֹם לְיוֹם אֲצֵל רַב הַמּוֹן הָעַם הַפּוֹחֵז וְהַקְּנָאִי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם חָתַר
רַק לַגְדֹּלָה עֶשֶׂר וְכְבוֹד לַעֲצָמוֹ וְעַל-יְדֵי-זֶה נִלְחָמוּ אַח בְּאַחֵיו וְחָבֵר בְּרַעְיָיו
בֵּין הַצְּדוּקִים וְהַקְּנָאִים וְהָאֲדָמִים לְבֵין אֱלוֹ אֲשֶׁר דִּרְכֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת חֲפָשׁוּ
וּבִיגִינֵיהֶם הַחֲכָמִים וְזִקְנֵי הָעִיר וְלֵאחֲרַי מִכֹּן נִלְחָם שְׁמַעוֹן בֶּן גִּיּוֹרָא בְּקִנְאִים
וּבִזָּה גְּבִירָה שְׁנֵאָת הָאֲחִים, וְגַם בְּקֶרֶב מַחֲנֵה הַקְּנָאִים עֲצָמָה נִתְלַקְּחָה
מִלְחָמָה וְשְׁנֵאָה בֵּין אֱלֻעֶזֶר בֶּן חֲנַנְיָה כֹּהֵן גָּדוֹל לְבֵין יוֹחָנָן הַגִּלְלִי וְיִשְׁפָּכוּ
דָּם נָקִי זֶה לָזֶה.

והוסיפו הקנאים בחטאם כדי שיהיו בני ירושלים מכרחים לצאת
עמם להלחם ברומאים ושרפו האוצרות [שש'לשה עשרים היו בירושלים
נקדימון בן גוריון, כלבא שבויע, ובן ציצית הפסית, והיו באוצרותיהם כדי
לפרנס את כל העיר עשרים ואחת שנה].

ויתן אספסיינוס את טיטוס [בן אשתו] בנו לשר צבאו במזרח. וישלח
אספסיינוס לטיטוס מכתב לאמר: שיעלה על ירושלים לתן אותה במצור
והיה אם יבואו אליו אנשי ירושלים לשלום הנח להם, ואם במלחמה יצאו
אליו והחרמת אותם ואת עריהם.

וישם טיטוס שוב מצור על ירושלים אחר שנוספו אליו כמה מן
הלגיונות הרומאים ויתיצב מוכן מלחמה ויערך מערכה מול מערכה ויחזק
את צבאו להלחם בירושלים.

ובתוך העיר רבתה המהומה כשב"ד לחדש ניסן עלו לירושלים אלפים
ורבבות לשמח בבית ד' ומפני המלחמות מבפנים ומבחוץ נתקעו הכל
בתוך העיר ואין יוצא, והחל הרעב דוחק בהם עד מאד ועם רב נפל כחללי
רעב מפני המצור שנמשך זמן כה רב, ונתי המלחמה בין האחים איש
באחיו מלחמה קשה ומרה ובפרק זמן קצר [מ"ד ניסן עד ראש חודש
תמוז] נהרגו בירושלים קט"ו אלף ושמונה מאות ושמונה איש [115,808].

אז בנה טיטוס חומה של חול סביבות ירושלים ומגדלים בראשיהם, אין
יוצא ואין בא ויגבר הרעב מאד על יושבי ירושלים. וכך נמשכו המלחמות
בין הרומאים לבין הבריונים ובאותה שעה בעצם המלחמה נתאכזרה
מלכות הרשעה להרג את החכמים ושלח אליהם להודיעם את החלטתו
בדבר הריגתם, אמרו לו תן לנו ג' ימים לדעת אם כבר נגזרה הגזרה, ורבי
ישמעאל כהן גדול ירד והגיד לחבריו ששמע מפי מיכאל השר הגדול שכבר

נגזרה הגזרה ובאותו יום כ"ה לחדש סיון ג"א תתכ"ח נתפסו שלשה מן החכמים רבי שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בן אלישע ורבי חנינא סגן הכהנים ואת שלשתם הרגו וראשון היה רבי שמעון בן גמליאל שהתניזו ראשו בחרב והשני היה רבי ישמעאל בן אלישע שהפשיטו את עורו [בתו של הקיסר הפשיטתו וזאת לרב רשעותם] מראשו, והשלישי היה רבי חנינא סגן הכהנים ששרפו אותו עם ספר תורה בידו והניחו צמר גפן טבול במים על גופו כדי לעכב מיתתו ולהרבות יסוריו. ואלה הם תחלת עשרה הרוגי מלכות.

ובסוף חדש סיון השלים טיטוס בנית סוללות חדשות והחלו הרומאים בנגיחת החומה והבריונים גם הם הוסיפו להלחם ברומאים עד שלבסוף נפרצה החומה אך שהבריונים כבר הקדימו ובנו חומה חדשה תחתיה.

ובמשך שבועה ימים רצופים הרס חיל טיטוס ביסודות ירושלים עיר הבירה עד ליום עשרים וארבע בחדש תמוז ושוב החל טיטוס בבנית הסוללות כנגד הר הבית וביום עשרים ושבועה לחדש תמוז, טמנו היהודים פח לרומאים כששרפו מהם עשרים ושנים אלף איש באחד מן האולמות אשר מצד מערב שבנה שלמה.

וכראות טיטוס הדבר אמר רק בערב אוכל לנצחם והסבו את אמת המים, וגם עבודת הסוללות לא הפסקה כלל ומכונת הרעש גם-כן נגחה את חומת ההיכל ולא יכלו לה, ויצו טיטוס ויעלו באש את שער העזרה שהיה עשוי מעץ מצפה כסף וכשנמס הכסף עלה העץ באש והיתה האש יוצאת אל אולמי המקדש וביום השני צוה טיטוס לכבות האש ולעשות מסלה ללגיונותיו ופרש את ארבעת דפסים [סגנים] שלו שכל אחד יחריב הבית מצד אחד.

וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה הַיּוֹם הַזֶּה תִּשְׁעָה בָּאָב עָלְתָה הָאֵשׁ בַּמִּקְדָּשׁ וַתַּעַל הַשְּׁלֵהֶבֶת
וְהָאֵשׁ שׁוֹלֵט וְהוֹלֵךְ בַּמִּקְדָּשׁ אֵין מִכְבָּה וּלְעַת עָרֵב הַצִּיתוּהוּ וּמִצָּאֵי שַׁבָּת
הָיָה, וְהָיָה הוֹלֵךְ וְדוֹלֵק כָּל יוֹם הָעֲשִׁירִי עַד שֶׁשָּׁקְעָה חֲמָה בְּעֲשִׁירִי.

וְכִמּוֹ כֵּן שָׂרְפוּ הָרוֹמָאִים אֶת קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים בָּאֵשׁ וְהָיוּ הוֹרְגִים כָּל יְהוּדֵי
שְׁמָצָאוֹ.

וְאֵינוֹ דוֹמָה חֲרָבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי לְרֵאשׁוֹן כִּי בְּחֲרָבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
הַשֵּׁנִי שָׂרְפוּ הָרוֹמָאִים הַכֹּל וְלֹא הִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ שְׂרִיד וּפְלִיט וְאֵף אֶת
הַיְסוּדוֹת הָרְסוּ וּבְחֲרָבָן רֵאשׁוֹן עוֹד נִשְׁאָרוּ קִירוֹת הַבַּיִת.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁנִּלְכְּדָה יְרוּשָׁלַיִם הָיָה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי יוֹשֵׁב בִּיבְנָה
וְחָרַד וּכְשֶׁשָּׁמַע שֶׁנִּחְרְבָה יְרוּשָׁלַיִם וְנִשְׂרַף בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ, קָרַע אֶת בְּגָדָיו
וַתִּלְמִידָיו אַחֲרָיו וְהָיוּ בּוֹכִים, צוֹעֲקִים וְסוֹפְדִים לֵאמֹר: פָּתַח לְבָנוֹן דְּלִתִּין
וְתֵאכֹל אֵשׁ בְּאַרְזֵיךְ.

וְלֵאחֲרֵי הַחֲרָבָן הִמְשִׁיךְ טִיטוּס וְאַחֲרָיו אֶסְפָּסִינוּס לַהֲרֹג וְלֹא לַחֲמֹל
בַּבְּרִיּוֹנִים וּבְאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם וַיַּהֲרֹס אֶת כָּל בְּתֵי יְרוּשָׁלַיִם וְחוֹמוֹתֶיהָ
וּבִשְׁבִיעִי לַחֲדָשׁ אֱלּוּל עָלוּ הָרוֹמָאִים וְטִיטוּס בְּרֵאשֵׁם אֶל הָעִיר הָעֲלִינָה
לְכוּבְשָׁה בְּלֹא קָרֵב כִּי כָּבֵד נִלְאוּ מִלְּהֻלָּחַם בְּרוֹמָאִים וּמִסָּפֵר הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
מָתוּ כָּל עֵת הַמָּצוֹר עַל יְרוּשָׁלַיִם מֵאָה וְעֶשְׂרֵי רִבּוּא [1,100,000].

וְכָל זֶה הָיָה בִּשְׁנַת ג'א תתכ"ח [וּלְשִׁיטָה אַחֶרֶת ג'א תתכ"ט] לְיִצְחָרָה, וּמֵאֲזַ וְעַד
עֵתָה מִצָּפִים אָנוּ בְּכָל יוֹם שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ,
וְכָבֵד אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֹנָם לְבִרְכָּה כָּל דּוֹר שֶׁלֹּא נִבְנֶה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו
כָּאֵלוֹ נִחְרַב בְּיָמָיו, וְכִמְאֻמָּרָם זְכוֹרֹנָם לְבִרְכָּה שֶׁאִמְרַת הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בָּאֵשׁ
הַצִּיתוּהָ וּבָאֵשׁ אָנִי עֹתִיד לְבָנוֹתָהּ שֶׁנֶּאֱמַר (זְכָרְיָה ב') וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר ה'
חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכוּבֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

אמרות ואמרות

הגמרא בגטין (נה) אומרת אקמצא ובר קמצא חרבה ירושלים ונשאלת
השאלה הרי קמצא לא בא כלל לסעודה ולמה הזכר לגנאי? התרוץ לך
הוא, שחבר ורע צריך לבוא לשמחת חבירו בלי שיזמינוהו וכיון שקמצא
לא עשה כן לכן גם לו חלק בחרבון. (רבי יצחק מוורקי)

מאגדות חכמינו זכרונם לברכה על חרבן המקדש וירושלים.

קמצא ובר קמצא

בימים שבהם בית המקדש עמד בירושלים בתפארתו, גרו בעיר הקדש הרבה אנשים עשירים, בבתי נאים ומהדרים.

באחד הימים בקש בעל בית עשיר, מאותם עשירים, לערך סעודה גדולה, שכן היה לו זה יום של שמחה.

הזמין אפוא אותו עשיר את כל ידידיו ומכיריו לביתו, לבוא לאכל ולשתות ולשמח עמו ולאותו עשיר היה חבר טוב - שאותו אהב עד מאד - ושמו קמצא. אמר עושה הסעודה לעבדו:

"לך אל חברי הטוב קמצא והזמן אותו לסעודה!"

העבד, שטרוד היה בעניניו, לא הקשיב היטב לדברי אדונו, ועל פן לא היטיב לשמע את שם האיש שעליו להזמין. מה עשה? הלך אל אדם אחר, ששמו היה בר קמצא, ואמר לו: "אדוני מזמין לבוא לסעודה שהתקין!"

אותו בר קמצא לא היה חברו של העשיר. ההפך הוא הנכון: תמיד רב עמו אותו עשיר, וכלל לא אהבו...

התפלא מאד בר קמצא על ההזמנה וחשב בלבו: 'מדוע הזמין אותי האיש? הן איננו ידידים! שמה רצונו להשלים עמי? אם כן, גם אני לא אכעס עליו עוד ואבוא לסעודתו'.

בס"ד

לְבַשׁ בַּר קִמְצָא אֶת מִיטֵב בְּגָדָיו, הֵלֶךְ לוֹ לְבֵית הָעֵשִׁיר וַיֵּשֶׁב אֶל שִׁלְחַן
הַסְּעוּדָה בֵּין יֵתֶר הַמְּזֻמָּנִים.

מָה טוֹב הָיָה לוֹ בְּקֶשׁ בְּאַמַּת הָעֵשִׁיר לְהַשְׁלִים עִמּוֹ! אֵךְ לֹא כֵךְ הָיָה;
כְּאֲשֶׁר נִגַּשׁ בַּעַל הַבַּיִת לְבָרֶךְ אֶת אוֹרְחָיו, חִפֵּשׂ בִּינֵיהֶם אֶת יָדָיו הַטּוֹב
קִמְצָא - וְהִנֵּה, אֶת מִי רוֹאוֹת עֵינָיו? אֶת בַּר קִמְצָא!

מָלֵא כַּעַס וְחֲרוֹן רֵץ לָעֵבְרוּ וְצָעַק: "מָה עוֹשֶׂה אַתָּה פֹּה? הֲלֹא שׁוֹנְאִי
אַתָּה! קוּם מִהֵר וְצֵא מִכָּאן!"

בַּר קִמְצָא בִּשׁ וְנִכְלָם עַל אֲשֶׁר הוּא מְסַלֵּק מִהַסְּעוּדָה לְעֵינָיו כָּל הָאוֹרְחִים.
מֵרֵב בּוֹשָׁה וְצָעַר חֲזָרוּ פָּנָיו, וּבִקּוֹל רוֹעֵד וְחִלוּשׁ עָנָה: "נִרְאָה כִּי בְטָעוֹת
הַזְּמַנִּיתִי. אֵךְ מֵאַחֵר וּכְבֵּר בְּאֵתִי, אָנָּה, הִנֵּחַ לִי לְשִׁבַּת פֹּה - וְאֲנִי אֲשַׁלֵּם לָךְ
עַל כָּל אֲשֶׁר אֶכֶל וְאֲשִׁתָּה."

וּדְבָרָיו עוֹרְרוּ עוֹד יוֹתֵר אֶת זַעֲמוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְהוּא צָעַק: "לֹא! אֵינֶנִּי
מִסְכִּים כָּלָךְ לָךְ מִכָּאן!"

וְשׁוֹב הַפְּצִיר בַּר קִמְצָא: "הִנֵּחַ לִי רֶק הַפָּעַם. וְאֲשַׁלֵּם לָךְ אֶת מַחְצִית
הַמַּחִיר שֶׁעֲלָתָה לָךְ כָּל הַסְּעוּדָה!"

לֹא! לֹא! אֵינֶנִּי רוֹצֶה! עֲזֹב אֶת בֵּיתִי, וּמִיד!"

הַנִּמְיָךְ בַּר קִמְצָא אֶת קוּלוֹ יוֹתֵר וְלַחֵשׁ עַל אֲזָנוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת: "הִנֵּחַ לִי
לְהִשָּׂאֵר כָּאֵן עוֹד מְעַט קֵט. מִבְּטִיחַ אֲנִי לְשַׁלֵּם לָךְ אֶת מַחִיר כָּל הַסְּעוּדָה
כְּלָה!"

לְמִשְׁמַע הַבִּקְשָׁה צָעַק הָעֵשִׁיר: "אֵינֶנִּי רוֹצֶה בְּכֵךְ! בְּשׁוּם פָּנִים וְאִפֹּן לֹא!
צֵא מִפֹּה בְּרָגַע זֶה!" וְהוּא תָּפַס אֶת בַּר קִמְצָא בְּיָדוֹ, הִקִּימוֹ בְּכַח מִן הַכֶּסֶּא
שֶׁעָלָיו יָשֵׁב וְגָרְשׁוֹ מִהַבַּיִת.

כַּעַס בַּר קִמְצָא מֵאֵד מֵאֵד: בַּעַל הַבֵּית הָעֲלִיבוּ קִשּׁוֹת בְּפָנָי כָּל הָאוֹרְחִים,
וְאִם אֶחָד מֵהֶם לֹא בָא לְעִזְזָתוֹ וְלֹא בִקֵּשׁ מִן הָעֲשִׂיר לְהִשְׁאִיר אוֹתוֹ!

חֲשַׁב בַּר קִמְצָא: 'אַתְּנָקֶם בָּהֶם! בְּכֻלָּם! עוֹד יִתְחַרֵּט בַּעַל הַבֵּית הַזֶּה! עוֹד
יִצְטָעְרוּ כָּל הָאוֹרְחִים שָׁלוֹ! אֶת בְּתִיָּהֶם יִשְׂרְפוּ בָּאֵשׁ!'

וְלֹא זָכַר בַּר קִמְצָא שְׁגָם בֵּיתוֹ שָׁלוֹ נִכְלַל בֵּין בְּתֵי הָאֲנָשִׁים, וְגַם הוּא
עֲתִיד לְהִשְׂרֹף וּלְהִהָרֵס.

מָה עָשָׂה בָּרַב כַּעֲסוֹ? - הֵלֵךְ לְמַלְכָּם שֶׁל הָרוֹמָאִים, שֶׁשָּׁלְטוּ אַז בְּאַרְץ
יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ: רְצוֹנִי לְגָלוּת לָךְ סוֹד, אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ. יְהוּדֵי יְרוּשָׁלַיִם מְרֹדוּ
בְּךָ אֵין הֵם רוֹצִים שְׁתַּהֲיָה עוֹד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם. רוֹצִים הֵם בְּמֶלֶךְ אַחֵר!"

אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ מֵהִיכָן אֲדַע שֶׁהַיְּהוּדִים מְרֹדוּ בִּי, אָמַר לוֹ בַּר קִמְצָא, שְׁלַח
לָהֶם כָּבֶשׂ וּבִקֵּשׁ מֵהֶם שִׁיקְרִיבוּהוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְתִרְאֶה שֶׁהַיְּהוּדִים יִסְרְבוּ
לְהִקְרִיבוֹ. שָׁמַע הַמֶּלֶךְ לְעִצָּתוֹ וְשָׁלַח עִמּוֹ כָּבֶשׂ שִׁיקְרִיבוּהוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
וּבִדְרֹךְ הַטִּיל בַּר קִמְצָא מוֹם [פָּצַע] בְּכָבֶשׂ, יֵשׁ אוֹמְרִים בְּשִׁפְתֵיהֶם, וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים תוֹךְ הָעֵין שֶׁאֲצַלְנוּ חֲשׁוֹב מוֹם זֶה לְפָסוֹל מְלַהֲעֵלוֹתוֹ עַל גְּבִי
הַמִּזְבֵּחַ, וְאֲצַל הַגּוֹיִם לֹא נִחְשַׁב זֶה לְמוֹם וְעַל-יָדֵי זֶה רָצָה בַּר קִמְצָא לְהוֹכִיחַ
לְמֶלֶךְ שֶׁהַיְּהוּדִים מְרֹדוּ בוֹ. וּכְשֶׁהִגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם הָיוּ חֲכָמִים שָׂרְצוּ לְהִקְרִיבוֹ
מִכִּין שֶׁחֲשִׁשׁוּ מִפְּנֵי שְׁלוֹם מַלְכוּת שְׂאֵם לֹא יִקְרִיבוּהוּ יְכַעַס הַמֶּלֶךְ, אֵךְ רַבִּי
זְכַרְיָה בֶּן אֲבָקוּלַס אָמַר יֹאמְרוּ בַּעַל מוֹם קָרַב עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעַל כֵּן חֲשַׁב רַבִּי
זְכַרְיָה לְהַרְגוֹ וְשָׁעַל יָדֵי זֶה לֹא יָדַע הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנוֹ אֲבָל גַּם
מִזֶּה חֲשַׁשׁ ר' זְכַרְיָה שְׂמָא יֹאמְרוּ מִטִּיל מוֹם בִּקְדָּשִׁים יִהְרַג, וְלֹא הִרְגוּ וְכִין
שֶׁלֹּא הִרְגוּהוּ, חֲזַר בַּר קִמְצָא וְסִפֵּר הַכֹּל לְמֶלֶךְ.

כַּעַס הַמֶּלֶךְ מֵאֵד וְשָׁלַח לִירוּשָׁלַיִם צָבָא רַב, בָּאוּ חִילוֹת רוֹמָא לִירוּשָׁלַיִם,
שָׂרְפוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִחְרִיבוּ אֶת הָעִיר כְּלָהּ.

על תרנגול ותרנגלת

חכמינו זכרונם לברכה מספרים שבבעבור תרנגול ותרנגלת נחרבה טור מלכא [הר המלך] ומעשה שהיה כך היה: פעם נהגו כשהחתן והכלה יצאו, מביאים היו לפניהם תרנגול ותרנגלת לסימן ברכה שיפרו וירבו כתרגולים. פעם אחת בשעה שהעמידו את התרנגול והתרנגלת לפני החתן והכלה, עבר גדוד גדול של חיל הרומאים וראו את התרגולים ולקחום עמם, מיד קמו היהודים בני טור מלכא על הרומאים והכנסו קשות, לאחר מכן באו למלכם הקיסר ואמרו לו: "היהודים מרדו בך!" קם המלך וצבאותיו ובאו לפתח במלחמה על היהודים, ואצל היהודים היה איש גבור חיל עד מאד "בר דרומא" שמו [שהיה גר בדרומה של ירושלים] וכחו היה כה עצום שהיה יכול לקפץ בקפיצה אחת מרחק של מיל, והוא היה הורג ברומאים הרבה מחליהם, עד שנכנעו הרומאים. ראה הקיסר של הרומאים שהיהודים נצחוהו הניח את כריתו על האדמה ובקש ואמר: "רבונו של עולם אם ייטב הדבר בעיניך אל תתנני ואת מלכותי לאותו אדם יחיד".

באותה שעה אמר "בר דרומא" את הפסוק "הלא אתה אלקים זנחתנו ולא תצא אלקים בצבאותינו" (תהלים ס') וכיון שאמר הפסוק בנימת ניחותא [ולא בלשון תמיהה כדוד המלך] על כן נענש ובא עליו נחש והכישו, כיון שראה הקיסר את הנס שעשה לו הקדוש-ברוך-הוא שבר דרומא נהרג החליט שהוא לא ילחם ביהודי טור מלכא ועזב הקיסר את המקום והלך לדרך.

ויהודי טור מלכא כשראו שהקיסר עזבם לנפשם והתרחק מהם שמחו שמחה גדולה וערכו סעודות לרב. והיו רוקדים אוכלים ושותים על אשר

בכחם וגבורתם כי בחזקה נצחו את קיסר הרומאים והיו מדליקים גרות רבים כל כך עד שחיל הרומאים שהיו במרחק של מיל היו יכולים לראות את החותמת החרוטה על טבעותיהם.

וכיון שראה הקיסר הדברים אמר שהיהודים שמחים על מפלתו ופחדו, קם הקיסר ובא עליהם שוב להלחם בהם עם שלש מאות אלף חיילים שלופי חרב ובמשך שלשה ימים ושלשה לילות הרגו רבבות מיהודי טור-מלכא, ויהודי טור מלכא היו כה רבים והדבר הביא לכך שבועוד שבחלקו האחד של העיר כבר נהרגו עשרות אלפי איש עדן בחלקו האחר היו עוד התושבים סועדים ושמחים על שהקיסר עזבם לנפשם.

וממשיכה הגמרא לספר לנו שעולא [אחד האמוראים] העיד שהוא היה ובקר באותו מקום ששם היתה קימת העיר טור מלכא, ונכח כי מקום קטן הוא, ותמה איך היו דרים כאן רבבות, ומתרגצים חכמינו זכרונם לברכה שארץ-ישראל נמשלה לצבי, ולכן גם נקראת "ארץ הצבי". וכל כך למה? משום שידוע שצבי כפושטים את עורו מעליו העור מתפוגג מאד ואי אפשר להלבישו שוב את העור על הגוף וכך גם ארץ זו בזמן שיושבים בה רחבה היא ומתרחבת, מה שאין כן כשאין יושבין בה הרי היא מתגמדת ומתפוצצת.

מרתא בת בייתוס

מרתא בת בייתוס עשירה מפלגת היתה, עד שלא היתה דורכת את כף רגלה על הארץ אלא רק על גבי שטיחים. בזמן המצור על ירושלים שלחה פעם את שליחה שיביא דבר מה לאכל, וכך אמרה לו: "לך והבא לי סלת" הלך השליח לשוק וראה שכבר נמכר הסלת חזר ואמר לה: "אין סלת! פת נקיה יש". אמרה לו: "לך הבא פת נקיה" עד שהלך נמכרה גם זו, חזר אליה

בס"ד

ואמר לה: "פת נקיה אין, פת קבר יש! עד שהלך נגמר ואזל גם זה חזר אליה ואמר לה: "פת קבר אין! קמח שעורים יש" אמרה לו? "לך והבא קמח שעורים" עד שהלך נמכר גם זה, חלצה מרתא בת בייתוס נעליה והלכה בעצמה לשוק ואולי תמצא משהו לקנות כדי להשיב את נפשה מרעב, ובדרך הליכתה נדבק לכלוך ברגלה [יש אומרים שגרוגרת של ר' צדוק מצאה ואכלה ונמאסה עליה] ומתה, קרא עליה רבי יוחנן בן זכאי "הרפה בן והענגה אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרוך", (דברים כח).

ובשעת מיתתה הוציאה כל כספה וזהבה וזרקה ופזרה אותם בשוק ואמרה: אלו למח לי?

וזהו שנאמר (יחזקאל ז', י"ט): "כספם בחצות ישליכו" (גיטין נ"ה, ב')

בשביל דפן המרכבה - חרבה ביתר

בשנים קדמוניות נהגו היהודים כשהיה נולד בן זכר היו שותלים עץ ארז וכשהיתה נולדת בת היו שותלים תורניתה [מין ארז] וכשהיו נשאים היו קוצצים את עצי הארז והיו מקימים עמו סככה [חפה].

ויהי היום ובתו של הקיסר נסעה בדרך ברכרה מכבדת פיא לה לבת מלך, ובדרך נשברה אחת מן הדפנות של הכרכרה, ובהיות שאין זה דרך כבוד שבתו של הקיסר תסע ברכרה שדפן ממנה שבור החליטו המלוים הרומאים לעצר ולקצץ עץ ארז ולתקן הדפן. וכך עשו. כיון שראו היהודים את מעשה הרומאים, באו עליהם והכום. הלכו הרומאים אל הקיסר ואמרו לו: מרדו בך היהודים! שמע זאת הקיסר ובא עם צבאו על אנשי ביתר. ואמרו חכמינו זכרונם לברכה ששמונים אלף [80,000] ראשי גיסות

בס"ד

[שָׁכַל אֶחָד מֵהֶם פָּקַד עַל הַרְבֵּה חִילִים] בָּאוּ עַל הָעִיר בֵּיתָר וְהָרְגוּ רַבִּים
מֵהֶם עַד שֶׁהָיָה נָחַל שֶׁל דָּם זֹרֵם מִבֵּיתָר לַיָּם הַגָּדוֹל (גִּטִּין נ"ו, ב').

השבוי הקטן

רבי יהושע בן חנניה נוהג היה לנסע מפעם לפעם מארץ ישראל לרומא ומכיון שהיה מכבד בקרב השרים הרומאים - עלה בידו לפעל לעתים לטובת אחיו היהודים, ולבטל גזרות קשות.

בהגיעו לרומא באחת מנסיעותיו ספרו לו היהודים שגרו בעיר הזאת: "לפני ימים מספר הובאו לכאן שבויים מארץ ישראל, וביניהם ראינו ילד הנראה כיהודי. מי יודע מה זוממים הרומאים הללו לעשות בו?".

הצטער רבי יהושע למשמע הדברים והחליט לחקור ולדרש בענין, הלך לשומר בית הסהר, שלתוכו הכנסו השבויים ונסה לשאלם על דבר הילד. אך הללו סרבו להשיב, ואף לא הרשו לו להכנס פנימה.

החליט רבי יהושע לעמד במרחק מה מבית הסהר ולהסתכל לעבר החלונות; אולי יבחין בילד.

והנה הבחין כי מאחד החלונות הקטנים נפטות פני ילד חזרות ועצובות.

חשש רבי יהושע לקרא לילד ולדבר עמו - שפא ישמעו השומרים. מה עשה? - השים עצמו מדבר אל עצמו, וכשהוא מרים מעט את קולו, אמר: "מי נתן למשסה יעקב וישראל לבזזים...!" (ישעיהו מ"ב, כ"ד)

שמע הילד את המלים, הציץ לעבר הדובר וענה לו בחלקו השני של הפסוק?: "...הלאו ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו!"

בס"ד

עכשו כבר לא היה לרבי יהושע ספק בכך שזהו הילד היהודי. החליט אפוא להפעיל את כל המאמצים כדי להציל את הילד, שהתגלה לו כחכם ונבון.

לא נח ולא שקט רבי יהושע עד אשר הצליח לפדותו ולהחזירו לארץ ישראל.

ובארץ ישראל המשיך הנער ללמד תורה בשקידה רבה ורכש חכמה. לא עברו שנים מרבבות והוא נעשה רב בישראל והעמיד תלמידים הרבה.

ומי היה אותו חכם שנצל משבי הרומאים - חכמינו זכרונם לברכה אומרים שהיה זה רבי ישמעאל בן אלישע, חברו של רבי עקיבא. ותורתו של רבי ישמעאל מזכירים ביראת כבוד עד היום הזה (על פי גטין, נ"ח, א'; איכה רבה ד'ד'; תוספתא הוריות פ"ב).

הם בוכים והוא צוחק

פעם אחת עלו לירושלים שלשה מחכמי ישראל; רבן גמליאל, רבי יהושע ורבי עקיבא.

כשהגיעו בסמוך להר הבית, שעמד כבר בחרבנו, ראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים. התחילו רבן גמליאל ורבי יהושע לבכות ואלו רבי עקיבא היה מצחק.

שאלו שני החכמים את רבי עקיבא: "מפני מה אתה מצחק?"

שאל הוא אותם: "מפני מה אתם בוכים?"

ענו לו: "הרי נאמר על בית המקדש: 'והזר הקרב יומת'. ועתה - שועלים מהלכים בו, וכיצד לא נבכה?" השיב להם רבי עקיבא: "מסבה זו

בס"ד

אני מצחק. כשם שראינו כי נתקיימו דברי הנביאים על חרבן ירושלים ובית המקדש - כך בטוח אני שתתקיים נבואתם על ירושלים שעתידיה להבנות מחדש, ועל בית המקדש שיקום במלא תפארתו".

השיבו לו חבירו: "עקיבא, נחמתנו!"

גאולה ומשיח

לדת הגואל

ביום שחרב בית המקדש נולד הגואל (ירושלמי ברכות פ"ב).

מעשה באיש אחד שהיה חורש בשדה בארץ רחוקה מארץ ישראל, ביום ט' באב ביום שנחרב בית המקדש ואחת מהפרות שהיתה קשורה למחרשת שחרש בה התחילה ללל בקולות משנים, ועבר לידו ערבי אחד שהיה בקי ומבין ברזי קולות בעלי חיים איזה בשורה הם מבשרים. אמר לו הערבי ליהודי: מאיזה עם אתה? אמר לו: יהודי אני. אמר לו: התר את השור והמחרשה ושבת ממלאכתך. אמר לו: למה? אמר לו: כי בית מקדשם של היהודים נחרב. ועליך להתאבל עליו. אמר לו: מנין אתה יודע? אמר לו יודע אני מן היללה של שורך. ובעוד שעדין היו עסוקים בשיתה. ללה הפרה פעם שניה. אמר לו הערבי ליהודי: אתה יכל לקשר את שורך והמחרשה ולשוב לחרש כי כבר נולד מושיען של ישראל ואינך צריך עוד להתאבל. אמר לו היהודי: ומה שמו של המושיע שנולד? אמר לו: מנחם, ומה שם אביו של התינוק? אמר לו: חזקיה, אמר לו היהודי: והיכן הם נמצאים? אמר לו: בבירת ערבא, בבית לחם יהודה.

הלך היהודי ומכר את שוריו ומחרשתו, והתחיל למכר בדי צמר לעטרף בהם את התינוקות, והלך מעיר לעיר וממדינה למדינה עד שהגיע למקום זה. ובאו כל אנשי הכפרים לקנות ממנו בדים. ואמו של אותו תינוק לא קנתה ממנו, אמר לה: למה את לא קונה בדים של תינוקות אמרה לו: שעניני השגחתו ומזלו של התינוק קשים הם. אמר לה: למה? אמרה לו: שלרגל לדתו נחרב בית המקדש. אמר לה: אנו בוטחים בה' יתברך שלרגל לדתו נחרב בית המקדש ועל ידו יבנה בית המקדש. אמר לה: קחי בדים לתינוק ולאחר כמה ימים אבוא לביתך לקחת את התשלום. לקחה והלכה לאחר כמה ימים הלך האיש לראות מה עושה התינוק. אמרה לו: וכי לא אמרתי לך שעניני מזלו קשים. ומיד כשבא לעולם מזלו הרע בא אותו, ובאותה שעה באו רוחות וסערות ונשאו את התינוק והלכו להם. אמר לה: והרי אמרתי לך שלרגל לדתו נחרב בית המקדש ועל ידו יבנה בית המקדש.

מענין זה של לדת הגואל, למדו והכריעו הפוסקים על כמה הלכות ומנהגים ביום תשעה באב, וסמכום על הפסוק "קרא עלי מועד" (איכה ט"ו) אין להחמיר ולשבת בתשעה באב על הקרקע רק עד חצות משום קרא עלי מועד, על כן אסור לנהג בו אבילות יותר ממה שאמרו בהלכה (שו"ת נאות דשא סימן ל"ו).

המגן אברהם הביא טעם אחר לרבות סעודה בערב תשעה באב, כדי לעשות זכר לגואל שנולד בתשעה באב.

שלושת השבועות

המטרה: למוד דיני שלושת השבועות והזהירות בהם.

אוכלוסיית היעד: תלמידי כתות ד'- ו'

שלושת השבועות שבין י"ז בתמוז לתשעה באב נקראים גם בשם :

"ימי בין המצרים"

על שם הכתוב: "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" (איכה, א' ג')

פירשו חז"ל: "ימים אלו רעים לישראל ושולטים בהם מזיקים בעולם"

בשלושה שבועות אלו, עלינו להיזהר יותר מהרגלנו בכל השנה!!

לכן לא נלך לים, לטיולים מסוכנים, ולכל מקום שבו הסכנה מצויה.

בימים אלו נוהגים חלק ממנהגי אבלות:

א. אין מתחתנים. (מותר להתארס ואף לערוך סעודת אירוסין)

ב. אין מסתפרים. (עדות המזרח נוהגים מנהג זה רק בשבוע שבו חל תשעה

באב)

ג. אין לברך "שהחיינו" ולכן לא לובשים בגד חדש ולא אוכלים פרי חדש.

ד. בשבת ובסעודות מצווה מותר לאכול פרי חדש ולברך עליו "שהחיינו"

ה. אין לשמוע מוזיקה מכל סוג.

פָּרָק א'

דיני תשעה באב

א. איתא במשנה (תענית פ"ד מ"ו) חמשה דברים ארעו את אבותינו בתשעה באב. א, נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ. ב, חרב הבית בראשונה. ג, חרב הבית בשנייה. ד, נלכדה ביתר. ה, נחרשה העיר.

א. נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ

את המרגלים שלחו לארץ ישראל ביום כ"ט בסיון ושהו שם ארבעים יום וחזרו בשמונה באב, וכשחזרו הוציאו דבת הארץ רעה, והכניסו פחד ומוצא בלב כל ישראל, ובלילה שלאחריו שהוא ליל ט' באב בכו כל העם כדכתיב (במדבר יד) ויבכו העם בלילה ההוא. ואי' בגמ' (תענית כט.) אמר רבה אמר להם הקב"ה לישראל אתם בכיתם בכיה שלחנם ואני קובע לכם בכיה של דורות. וע"י בכיה זו קצף הקב"ה על ישראל ונגזר עליהם שלא יכנסו לארץ ישראל.

ב. חרב הבית בראשונה

כתיב (מלכים ב' כ"ה) ובחדש החמישי בשבעה לחדש וגו' בא נבוצראדן וגו' וישרף את בית ה' ואת בית המלך וגו' ומשמע מפסוק זה שבשבעה לחדש שרף נבוצראדן את ביהמ"ק ואלו בפסוק אחר כתיב (ירמיה נב) ובחדש החמישי בעשור לחדש וגו' בא נבוצראדן וגו' וישרף את בית ה' ואת בית המלך, ומשמע שבי' לחדש אב שרף את ביהמ"ק, הגמ' (במס' תענית דף כ"ט) מתרצת קשיא זאת. וכך אי' שם: אי אפשר לומר בשבעה שהרי כבר נאמר בעשור וכן להפך הא כיצד, בשבעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו בשמיני ובתשיעי, ובתשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום (פי' שדלק כל יום העשירי). ובזה מישבים שני הפסוקים שפתיב בשביעי ובעשירי שבשבעה נכנסו ובעשירי נשרף.

ולמה תקנו להתענות ביום תשעה באב הלא עקר השרפה היה בעשירי? משום שהתחלת הפרענות היא העקר.

ג. חרב הבית בשנייה

ארבע מאות ותשעים שנה אחר חרבן בית ראשון חרב הבית בשנייה ע"י טיטוס הרשע וחילותיו רומי עמו, ע"י המעשה של קמצא ובר קמצא המובא בגמ'.

ד. נלכדה ביתר

העיר ביתר נלכדה חמשים ושתים שנה אחר חרבן בית שני, העיר ביתר היתה עיר גדולה לאלוקים, העיר נחרבה ע"י שהיה המנהג שם שפשוולד ילד שתלו ארז ובשעת נשואיהם לקחו מהארז שלו ושלה ועשאוים חפה, פעם אחת עברה בה השר ונשבר דפן המרכבה וקצצו ארז אחד מאותם הארזים לתקן את דפן המרכבה, ובראות היהודים דבר זה התנפלו עליהם והפוס, והלכו הרומיים וספרו דבר זה לקיסר ואמרו לו מרדו היהודים בך.

ה. נחרשה העיר

טורנוסרופוס הרשע מר' קנאותו על יפיה של ירושלים לאחר החרבן, חרש את העיר לארפה ולרחבה שלא יראה זכר מירושלים.

פָּרָק ב'

דברים האסורים בתשעה באב

א. תשעה באב אסור באכילה ושתיה ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל, וכל הדברים האלו אסורים גם בליל ט' באב.

ב. אסור לרחוץ אפילו במים צוננים, ואפילו להושיט אצבעו במים אסור, וכן אסור לרחוץ שערותיו ושערות הפאות והזקן.

ג. אם נתלכלך בטיט וכדו' מותר לרחוץ את המקום המלוכלך, ואם צריך מותר לרחוץ אפילו בסבון מקום מלוכלך זה. היוצא מביה"כ וכדו' דברים המחייבים נטילת ידים, מותר לרחוץ ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו, ואם דרכו לרחוץ בכל השנה ג' פעמים כל יד מותר גם עכשיו לרחוץ כד.

ד. אסור לרחוץ כלים ומאכלים כי הרי בזה רוחץ גם את ידיו, ומותר לרחוץ כלים ומאכלים רק לאחר חצות היום.

- ה. אסור לנעול נעליים או סנדלים של עור, ומותר רק לנעול נעליים של עץ, בד, או גומי, אם אין לו נעליים אלו מותר לקנות ולחדש לצורך ט' באב.
- ו. בליל ט' באב וכן ביום ט' באב אסור לשבת על כסא או ספסל גבוה ג' טפחים וצריכים לישב דוקא על הארץ או על כסא שאינו גבוה ג' טפחים, הנוסע ברכב ואינו יכול לעמוד מותר לשבת אפילו אם הספסל גבוה שם, מחצות היום ואילך מותר כבר לשבת על כסא גבוה.
- ז. אסור ללמוד שום דבר בט' באב כי התורה משמחת את לבו של אדם כדכתיב (תהילים יט) "פקודי ה' ישרים משמחי לב" ואפילו בהרהור לבד אסור.
- ח. מותר ללמוד רק מגילת איכה עם הפירושים, מדרש איכה, וספרי חסידות על איכה, ואגדת החורבן במס' גיטין (דף נה:;) וכדו' מעניינים המדברים מחורבן ביהמ"ק.
- ט. אסור לעשות מלאכה בליל ט' באב וביומו, ואחרי חצות היום מותר לעשות מלאכה אבל לא יקבע עצמו למלאכה כדי שלא יסיח דעתו מאבילות.
- י. אסור לשאול שלום לחבירו היינו שאסור לומר לו שלום עליכם וכן אסור לומר לו צפרא דמרא טב "גוט מארגן" או לומר לו לילה טוב, מי שאינו יודע ההלכה ושואל בשלומו ישיב לו בשפה רפה ובכובד ראש, מותר לשאול לחבירו איך הוא מרגיש ואיך הוא צם.

פֶּרֶק ג'

סדר התפילה בתשעה באב

- א. מסירים את הפרוכת מעל ארון הקודש לפני תפילת מעריב.
- ב. מתפללים תפילת מעריב כרגיל בכל לילה, ומתפללים בנחת ודרך בכי כאבלים.
- ג. כשחל ט' באב במוצש"ק אומרים בתפילה "אתה חוננתנו" ואם שכח לומר יאמר מיד אחרי התפילה "ברוך המבדיל בין קודש לחול" כי הרי לא יבדיל בלילה זה על הכוס.
- ד. אחרי שמו"ע אומר הש"ץ קדיש שלם, ואם חל במוצש"ק מדליקים ב' נרות ומברכים "בורא מאורי האש". ואם שכח ולא בירך יכול לברך כל הלילה.
- ה. יושבים על הארץ וקורים "איכה" וגו', הש"ץ מתחיל לומר איכה וכל העם אומרים אחריו בלחש. פסוק אחרון של כל פרק אומר הש"ץ בקול רם. בכל פרק מתחיל מגביה הש"ץ קולו יותר ויותר, אחרי גמר אמירת איכה אומרים עוד כמה פזמונים וכשחל במוצש"ק אומרים גם הפזמון איך מפי בן ובת וכו'.
- ו. בשחרית כשמתעורר משנתו יטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו, וכשעדיין ידיו לחות מהמים יעבירם על עיניו להרטיבם קצת.
- ז. מברכים ברכת התורה כרגיל בכל יום ויום, גם ברכת על נטילת ידים, אשר יצר וכו'.
- ח. לפני התפילה ירחץ עוד פעם ידיו עד קשרי אצבעותיו, כי הרי צריך ליטול ידים לפני התפילה.
- ט. אין מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין בתשעה באב בשחרית. והטעם כי איתא במדרש על הפסוק (איכא ב') "בצע אמרתו", שקרע וחיתך את הטלית. ועל הפסוק (איכא ב') "השליך משמים ארץ תפארת ישראל" דרשו חז"ל שזה קאי על תפילין שנקראים פאר.
- י. אומרים כל הברכות בסדר התפילה וכן נוהגים להתפלל כל פרשת הקרבנות ופרשת העקידה וכדו' בלי לדלג שום דבר כיון שהוא מסדר התפילה.
- יא. אין מוציאים הציצית לנשק אותם בברוך שאמר ובק"ש.
- יב. בתפילת שמו"ע אין אומר היחיד "עננו" רק הש"ץ אומר עננו בין ברכת גואל ישראל לברכת רפאינו. אין הכהנים נושאים כפיים בתפילת שחרית, והש"ץ גם אינו אומר אלו קינו וכו' אחרי חזרת הש"ץ אומרים חצי קדיש.

- יג. מוציאים הס"ת וקוראים לג' אנשים בפרשת "כי תוליד בנים וגו'" (פרשת ואתחנן) והשלישי קורא ההפטר "אסוף אסיפם" (ירמיה ז') לפני קריאת ההפטר אומרים חצי קדיש, ומכניסים הספר תורה להיכל.

- יד. אח"כ יושבים על הארץ ומתחילים לומר הקינות שבת סורו מני וכו' עד הסוף. בשעת אמירת הקינות אין לדבר ולהסיח דעת מן האבילות, בסוף הקינות אומרים אלי ציון ועריה הש"ץ והקהל פיסקא פיסקא.
- טו. אחר אמירת כל הקינות אומרים אשרי וגו' ואין אומרים למנצח יענך וגו' אומרים ובא לציון וכו' ומדלגים את הפסוק ואני זאת בריתי וכו', בסוף אומרים קדיש שלם בלא תתקבל, ואח"כ אומרים עלינו וקדיש יתום, ואין אומרים בשחרית השיר של יום ואין כאלוקינו וכו', ומשלימים אותם במנחה.
- טז. אחר גמר התפילה אומר כל יחיד ויחיד עוד פעם "איכה" ומאריכין קצת בביהכנ"ס עד סמוך לחצות.
- יז. אחרי חצות היום נהגו כבר לישוב כרגיל על ספסל או כסא גבוה ואין להחמיר כלל בזה, מחזירין הפרוכת למקומה.
- יח. מחצות ואילך מותר לבשל מאכלים לצורך סעודת הלילה, וכן מותר להכין כל צרכי הסעודה.

פֶּרֶק ד'

תפילת מנחה

- א. נוטלים ידים לפני התפילה עד סוף קשרי האצבעות, ומניחים טלית ותפילין, ואומרים הד' פרשיות.
- ב. אומרים השיר של יום, קדיש יתום, אין כאלקינו, קדיש דרבנן, ואומרים קרבנות כרגיל אשרי וחצי קדיש.
- ג. מוציאין ס"ת וקוראין לג' אנשים בפרשת "ויחל משה וגו'", אין אומרים חצי קדיש אחרי קריאת התורה, והשלישי קורא ההפטרה של דרשו ה' בהמצאו וגו', ומחזירין הס"ת להיכל.
- ד. בתפילת שמו"ע אומרים בברכת "ולירושלים" בסוף הברכה נחם ה' וכו' ומסיים ברוך אתה ה' מנחם ציון ובונה ירושלים.
- ה. אם שכח ולא אמר נחם י"א שיאמרנו בברכת שומע תפילה במקום שאומרים שם ענינו וי"א שיאמרנו בברכת "רצה" קודם "ותחזנה" או לפני "ועל כולם", ואם שכח גם במקומות אלו אין צריך לחזור ולהתפלל.
- ו. בברכת שומע תפילה אומר כל יחיד "ענינו" לפני שאומרים כי אתה שומע וכו' והש"ץ אומרה בין ברכת גואל ישראל לרפאינו, הכהנים נושאים כפיים בתפילת מנחה, אין אומרים תחנון, עלינו וקדיש יתום.
- ז. מניחים תפילין דר"ת אחרי התפילה ואומרים הד' פרשיות.
- ח. לפני מעריב יטול ידיו עד הפרק, תפילת מעריב כרגיל, וי"א דיקדש את הלבנה דווקא במוצאי ט' באב וילבש קודש הנעליים, ויש נוהגים מהרמ"א לא לקדש הלבנה במוצאי ט' באב.
- ט. אם חל ט' באב ביום א' אומרים הבדלה, ומתחילים סברי מרנן, בורא פרי הגפן וברכת ההבדלה ויכול בעצמו לשתות מכוס ההבדלה, אין מברכים ברכת בשמים ומאורי האש.
- י. אסור לאכול בשר ולשתות יין וכן אסור לרחוץ גופו ולהסתפר עד חצות היום של עשרה באב. אם חל ט' באב בשבת ונדחה ליום ראשון, מותר להסתפר ולרחוץ גופו תיכף בלילה אחרי התענית, אבל אסור עדיין באכילת בשר ושתית יין עד למחר בבקר.

ויהי רצון שיהפכו צומות הללו לימי שמחה ונזכה לראות בנחמת ציון וירושלים אמן.

תשעה באב

בתשעה באב ארעו צרות חמורות לעם ישראל. חמשה דברים נמנים במשנה במסכת תענית:

- א. נגזר על אבותינו במדבר שלא יכנסו לארץ ישראל. זאת בעקבות חטא המרגלים, אשר הוציאו לעז על הארץ, וגרמו לכל העם לבכות שאינם רוצים לבוא אליה. בכי זה גרם שהקב"ה קבע את יום זה כיום בכיה לדורות.
- ב. חרב בית המקדש הראשון.
- ג. חרב בית המקדש השני.
- ד. נלכדה ביתר. ביתר היתה עיר ענקית של רבבות יהודים שנותרה שלמה לאחר חורבן הבית השני עוד כמה עשרות שנים. חורבנה היה סיום החורבן של כל ארץ ישראל.
- ה. טורנסרופוס הרשע חרש את כל ירושלים ומקום המקדש, כדי שלא להשאיר אפילו זכר לגדלותם של ישראל.

חמשה דברים אלו, המנויים במשנה, רבה השפעתם על כל הדורות, ובפרט חורבן הבית. אולם יום זה היה יום קשה גם שנים רבות אחר כך, ורבו בו הצרות בגלויות השונות. הגדולה והידועה שבהן היא צרת גירוש ספרד. היהודים שחיו ופרחו בארץ ספרד במשך למעלה מאלף שנה, גורשו עד האחרון שבהם, והיום האחרון של הגירוש היה יום תשעה באב בשנת רנ"ב. (לפני כחמש מאות שנה).

מאז חרב בית המקדש, נסתלקה שכינת ה' לשמים, ואבדנו את השפע שירד לעולם בזכות הקרבנות ועבודת בית המקדש. ניטלה הנבואה מן הנביאים, אין הגשמים יורדים כמקודם, ניטל טעמם הטוב של הפירות, ניטל טעם הבשר, ואין יום שאין בו קללה. הדבר היחיד שנשאר כפי שהיה לפני החורבן ולא ניטל כוחו, הוא כח לימוד התורה, שבזכות לימוד התורה העולם מתקיים וניצול מן הפורענות. כנאמר בגמרא: תורה מגנה ומצלה, ונאמר עוד: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה.

דיני תשעה באב

הלכות הצום בתשעה באב חמורות יותר מאשר שאר הצומות האחרים שנתקנו ע"י חכמים. אם תשעה באב חל בשבת, נדחית התענית ליום ראשון.

- התענית בתשעה באב מתחילה משקיעת השמש של ח' באב עד צאת הכוכבים למחרת. מתענים בכל חמשת העינויים, כמו ביום הכיפורים.

כלומר:

- אסור לאכול או לשתות כלום. חולה ישאל רב כיצד לנהוג. אין לצחצח את השיניים או לשטוף את הפה.
- אסור להתרחץ במים. נטילת ידיים אחר השינה או אחר שהאדם נפנה לצרכיו, היא רק עד סוף האצבעות.
- אסור לסוך את הגוף. סיכה היא מריחת סבון או שמן או תמרוקים, אפילו על אחד האיברים בלבד.
- אסור לנעול נעלים או סנדלים העשויים מעור.
- החל מליל תשעה באב עד חצות היום אין יושבים על כסא או ספסל שגובהם רגיל, אלא יושבים על מקום נמוך.
- בליל תשעה באב לאחר תפילת ערבית, יושבים לארץ וקוראים את מגילת איכה. לאחריה אומרים קינות, שהן תפילות ופיוטים המבכים את חורבן הבית והצרות שבאו בעקבותיו. אין מדליקים אור רב בערב זה.
- בתפילת שחרית נוהגים בקהילות אשכנז וחלק מקהילות הספרדים לא להתעטף בטלית ולא להניח תפילין, ואילו בחלק מקהילות הספרדים נוהגים להתעטף בטלית ולהניח תפילין בתפילת שחרית. לכן כל אחד ינהג כמנהג בית הכנסת שבו הוא מתפלל. סדר התפילה והקריאה ליום זה, מופיע בספרי הקינות.
- בתפילת מנחה משלימים מה שהחסירו בשחרית, כולל עטיפת טלית והנחת תפילין, לפי מה שהוזכר בסעיף הקודם. מוסיפים בברכת "בונה ירושלים" קטע של בקשת נחמה - "נחם". הנוסח מופיע בסידורים.
- נוהגים לא לעשות מלאכה עד חצות היום, כדי לא להסיח את הדעת מהאבלות. מותרת מלאכה שאינה מסיחה את הדעת כגון הדלקת אור.
- אין מברכים איש את רעהו לשלום. אם אדם שאינו יודע הלכה זו פונה לחברו בברכת שלום, עונים לו בקול נמוך ובלי התלהבות.
- לימוד התורה משמח את הלב, ולכן אסור ללמוד תורה בתשעה באב. מותר ללמוד רק דברים הקשורים לחורבן ולאבלות. כמו כן נהגו לא לקרוא תהילים ביום זה.
- סיום הצום לאחר צאת הכוכבים. בסעודה שאחר הצום אין אוכלים בשר ואין שותים יין.

פרשיות מטות מסעי ימי בין המצרים

"אני ה' שוכן בתוך בני ישראל" (לה, לד)

בספר 48 דרכים לחכמה מאת הגאון הגדול רבי נח ויינברג זצ"ל מופיע סיפור המומחיש שאנו היהודים העם הנבחר, חיילים בצבא המלך ואסור לנו לשכוח זאת. עלינו להשליט את המוח על הלב.

מספר הרב ויינברג: "סיפר לי יהודי, פעם בהיותי ילד לקחתי ספר מהספרייה לקרא, פתאום אבי מורי נכנס הביתה מוקדם מהרגלו, והייתי לחוץ מאוד. לא ידעתי מה הן בדיוק דעותיו של אבי על ספרים נוכריים, אבל הבנתי שלא כדאי שיראה מה אני קורא עכשיו. התביישתי. שקלתי בדעתי מה לעשות, ולא ידעתי איך להציל את עצמי. היכן אחביא את הספר? אבל הוא כבר עמד בסמוך, נטל את הספר, העיף בו מבט, והשליך אותו בסערה אל פינת החדר.

"נתח של בשר מבלבל את דעתו של אידישע אינגעלע (ילד יהודי)!!! הוא צעק בכאב. אני רוצה לספר לך סיפור מאחד מעובדי ה' הגדולים בדור שעבר, קראו לו ר' מנדל, אמר לי אבי בקול עמוק, "ר' מנדל היה בסיביר, הוא עבד שם, בקור הנורא, תחת משמור כבד. בכל המקומות עמדו נאטשאלניקים על המשמר. הם ניצבו דרוכים, עם מבט רצחני בעיניים. חוץ מהם, היתה גם להקה של כלבי שמירה. הם לא היו כלבים קטנים וידידותיים. הם היו כלבים ענקיים! מסוכנים! אסיר אחד היה אמיץ. נמאסה עליו העבודה! והוא החליט לברוח...

אתה יודע מה זה לברוח ממחנה העבודה? התרעם אבי בקול גדול. "אתה לא יודע". הוא החליט לחפש דרך מילוט, והוא מצא! הוא מצא שאפשר להתחמק מעיניהם הבולשות של השומרים בשעה שהם אוכלים. כי בשעה שאוכלים השומרים הללו, הם שוכחים מכל העולם כולו. אבל מה יעשה עם הכלבים?

בשביל זה יש שוחד. כן, גם כלבים אפשר לקנות בשוחד! אז מה נותנים לכלבים? בשר. אגר האסיר שלנו נתחי בשר שמנים. ושמר אותם ליום הגדול: יום הבריחה.

הגיע היום, האסיר שלנו הצליח לחמוק מן השומרים. הם לא ראו אותו. אבל... הכלבים הרגישו בו מיד. האסיר שמע את הנביחה הראשונה, ומיד זרק מכיסו את נתחי הבשר. הכלבים התבלבלו. הם התחילו לכשכש בזנב ולא ידעו מה לעשות. האם ימשיכו לרדוף, או שיתענגו על הארוחה המשובחת שנפלה לידם?

השומרים שמעו את הדי הנביחות וראו את הכלבים המבולבלים. הם הגיעו חמושים. האסיר כבר לא היה שם, אבל היריות כונו אל הכלבים התוהים. במחנה היתה בהלה גדולה. שמועה עברה בין האסירים: 'היהודי ברח, הרגו את הכלבים'. 'בשביל מה הרגתם את הכלבים?' העז אסיר אחד לשאול את השומרים.

הם ענו לו בביטחון: 'אם כמה חתיכות בשר מבלבלות אותם באמצע העבודה, הם לא ראויים לחיות כאן. הם אינם ראויים להיות כלבי שמירה'.

"וזאת עליך לדעת, אינגעלע!", אבי צעק בכאב נוקב. מילותיו הצרודות מטלטלות עד היום את זכרוני. "אסור להתבלבל כשרואים חתיכה של בשר שמן! מי שמתבלבל כשהוא מריח בשר טוב, לא ראוי להיות חייל בצבא של מלך! יהודי צריך לזכור את התפקיד. אסור לשכוח את העיקר, כשמריחים חתיכה של בשר..."

"אני ה' שוכן בתוך בני ישראל" ...
(אמונה שלמה - פרשת בלק)

"על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי" (לימי בין המצרים)

משל: לאדם חלוש שהרופא הזהירו שלא יכנס לבית המרחץ כיון שהחום והזיעה קשים לו ועלולים לסכן את נפשו. לימים עבר ליד בית מרחץ ולא יכול היה להתאפק ונכנס לשם והתרחץ בו. הוא שהה שם עד שנחלש מאוד ונטה להתעלף, אך הוא הצליח לאזור את שארית כוחותיו ונחפז ללכת את המקווה הקר כדי להשיב נפשו במים הקרים.

לאכזבתו מצא את המקווה הקר נעול. בייאושו החל קורא לעזרה. מיד חש אליו מישהו והחל להזליף על פניו מים קרים מספל שבידו, היתכן שבשעה זו יטיח האומלל החולה בפני מצילו מה בצע לי בטיפות המים, חפץ אני דווקא במקווה שלם שיצנן כל גופי, אטו בשופטני עסקינן, כולם יודעים שגם טיפות בודדות של מים קרים - הם חיים ממש לנפש הנוטה להתעלף.

נמשל: יש אברכים שמתוך כורח השעה הפסיקו עסקם בתורה לחלוטין ואינם מצטרפים לחבורה של לומדים בביהכ"ס שלומדים בכל יום דף גמרא או פרק משניות בטענה כי אינם יכולים ללמוד כל היום כמקודם. וכידוע נמשלה תורה למים ואדם הלומד הרבה תורה בונה לעצמו מקווה שלם של מים קרים שמסוגלים לצנן לגמרי את אש היצר ולקטול לגמרי את תגבורת הדינים. אך אם במקרה אינו יכול לפי שעה לשקוד על התורה ולפלפל בה האם משום כך ירחיק מעליו את הטיפות המזלפות בצורת דף גמרא או פרק משניות אשר גם הם מסוגלות לצנן מעט את רתיחת אש היצר ולהחליש את תגבורת הדינים?

(הח"ח חייו ופועלו)

מִצְפִּים לַגְּאוּלָּה...

משל:

היה איש אחד שכאב לו הראש, והוא הרגיש שקשה לו ללכת, וכן הוא הקיא, בדק אותו הרופא ואמר לו יש לך בעיה אחת וזה גורם לכך שיכאב לך הראש ושיהיה לך קשה ללכת ושאתה תקיא וגם לכל שאר הבעיות שנוצרו לך, וברגע שאתה תבריא מהדבר הזה כבר תוכל לרוץ כמו אדם צעיר ולא תקיא.

נמשל:

אומות העולם מייסרים את עמ"י שופכים את דמם של עמ"י, ויש לנו כל כך הרבה צרות. חסר לנו מאוד הקרבת אלוקים הבעיה היחידה שלנו זה שאין לנו את ביהמ"ק, לכן ילדים יקרים עלינו להתפלל שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו, כי כשיבנה ביהמ"ק כל הגויים ידעו על מעלתם הגדולה של עמ"י ויותר לא נסבול מהם, ולא נצטער ונסבול משום דבר, ונהיה קרובים מאוד לקב"ה.

